ફિરોઝ ગાયન

ઇશ્વર પ્રેમ. ભક્તિ. સતસંગત, ઇત્યાદિ વિષયો
ઉપર તરહેવાર રાગ રાગણી અને તાલોમાં
જોડેલાં ૫૦ વ્રજ, ૫૦ ગુજરાતી,
અને ૫૦ ઉરદુ, ગાયનનો
સંગ્રહ.

બનાવનાર
ફીરોજશાહ રૂસ્તમજી બાટલીવાલા.

ભાગ ૧ લો.

મુંબઈ મધ્યે,
ધી બોંબે જામે જમશેદ પ્રિંટિંગ પરેસ કંપની લીમીટેડ.

૧૮૮૪.

ગાયન ઊત્તેજક મંડળી

ને

આ ગાયનનુ ન્હાનુ પુસ્તક

તે મંડળી તરફથી જે મદદ તથા ઉત્તેજન

મળ્યું છે

તેના અહેસાનમાં

કર્તાએ અર્પણ

કર્યું છે.

દિબાચો.

જરથોસ્તી માજદયસ્ની ધર્મમાં સહુથી પેહેલી ગાથા વાંણી છે, અને ગાથા બોલનો અર્થ મેદિની કોશ નામના સંસ્કૃત ભાષાના કોશમાં નીચે મુજબ છે.

गाथा श्लोके संस्कृतान्यभाषायां गेयवृत्तय: ॥

અર્થ—ગાથા શબ્દ સંસ્કૃત શ્લોકમાં અને બીજી ભાષામાં ગાયનના વૃત્તમાં વપરાયછે.

આ ઉપરથી એટલું તો પુરવાર થાયછે કે જરથોસ્ત પેગંબરે. ખુદા અને નેકીના માર્ગો સાથ મિલાન કરાવનારો આ ધર્મ ફેલાવવા સારૂં સાદાં લખાંણ કરતાં. શ્લોક યાને કવિતાનેજ પસંદ કરી હતી. જેથી જરથોસ્તી ધર્મની સરૂઆતથી તે. જ્યાંસુધી તે હાદિસામાં આવી પડયો ત્યાં સુધી, ગાથા અને બીજી બંદગીઓ, હાલની માફક સડસડાટ પઢી જવા કરતાં. ગવાઈજ હશે એવી ખાતરી થાય છે. જમાનાના દોરે જેમ સર્વે ધર્મોને હાદિસામાં ગિરફ્-તાર કીધા, તેમ આ ધર્મે કાંઈ થોડું ખમ્યું નથી; પણ હાલ જુજ જે બાકી રહયું છે તે ઉપરથી એટલું તો સહેલાઈથી કહી શકાયછે કે, હજરત જરથોસ્તે જે ગાથા યાને કવિતા રૂપી જોડણી પસંદ કરી હતી, તેજ કવિતારૂપી બંદગીઓ

અત્યાર સુધી ટકી રહી છે.—ગાથા ગાવાની તાકીદ વિશે યજશ્નમાં નીચે પ્રમાણેછે.

હા. ૧૦ મો અવસ્તા—વારેથ્રરે ગનીશ હે તેમ આ સ્તૌર્ઇતી હથ્રર અન ગાથા બ્ય વચ.

અર્થ—જે આ ગાયન ગાવા સાથ ભક્તિ કરેછે તે એકદમ વેરીને મારનાર ફતેહમંદ થાયછે.

હા. ૬૧ મો અવસ્તા—ઊશત વૈતીમ ગાથામ સરાબ્યો ઉશત તાતેમ નીમરૈમનો.

અર્થ—નીતિ અને શાબાસી ધરાવનારૂં ગાથા ગાયન ગાતો રેહ તથા તે નીતિ અને સાબાસી ધરાવનારૂં ગાયન રીવાજ કરવાને બોલતો રેહ.

ઉપલા બે ફકરા ઉપરાંત બીજા ઘણાક છે પણ એ ટલુંતો ખાતરી પૂર્વક છે કે જરથોસ્તી ધર્મમાં સાદાં લખાંણ કરતાં શ્લોક યાને કવિતાનેજ પસંદ કરીછે, વળી ગાથાની જોડણી કાંઇ એક તરાહની નથી, કોઇ ત્રણ કોઇ ચાંર અને વળી કેટલાકમાં પાંચ લીટીનો બંદેશ કિધામાં આવીછે, એ ઉપ રથી પણ અસલ એ ધર્મ પાલનારા ગાયનમાં કુશળ થઇ ગયા હશે એ વાત નહી મનાય એવી નથી. તેઓ ગાયન સાથેં તાલની પણ માહિતી ધરાવતા હતા; એ વિશે બારીકિથી જોતાં માલમ પડે છે કે યજશ્નેમાં હોમ હવ નનાં ક્રિયા કરતાં વખતે, હાવનીમ યાને પંચ ભેળ ધાતુ ની નાધલી ખાંડણીમાં, તેજ ધાતુનો બતો જેને લાલા કરીને કેહછે, તે વતે હોમસલી અને દાડમના ઝાડના મુ ળિયાને કુટતાં શ્લોકો ભણી ચોકસ જાતની તાલો

વજાડતાં આપણે તે ક્રિયા કરનારને સાંભળિયે છિયે; એ તા લાનો હાલ ચોક્કસ નિયમ નથી, પણ આગલા જમાનામાં તે શ્લોકોના મીટર યાને તાલ પ્રમાણે વજાડવામાં આવ્યા હોય તેમ માની શકાય છે. વળી હિન્દુસ્થાની ગાયનમાં જેમ રાગ રાગણીઓછે તેમ ઇરાંની ગાયનમાં પણ તેઓ હતાં જેની હાલ પણ શાહતો મોજૂદછે. એ ઉપરથી માની શકાય છે કે અસલી ઇરાંનીઓ હિન્દુઓની માફક ગાયન કળામાં પ્રવીણ હતા.

ગાયનરૂપી ઇબાદતો એકાદ સિવાય સર્વે લોકે પસંદ કિધી છે, પણ આ પુસ્તકમાં દાખલ કિધેલાં ગાયન ઇરાંની નહી પણ હિન્દુસ્થાની રીત પ્રમાણે હોવાથી અતરે તે વિશે કાંઇક કેહવા માગું છું.

આર્યે લોકોમાં આ ઇલમ ઘણી સારી રીતે ફેલાયલો હતો એમ ઇતિહાસ ઉપરથી અને કેટલાક ઓલમાઓના મતથી સાબેત થાયછે. જોકે આ ઇલમના સંસ્કૃત ગ્રંથો પ્રાચીન કાળના વિદ્વાનોનાં કરેલાં આજ સૂધી મોજૂદછે, તોપણ તે ગ્રંથો તેમજ આ ઇલમની ઉત્પત્તીનો સમય કોઇથી પણ નક્કી થયો નથી, પણ હિન્દુઓ એનું મૂળ આર્યલોકોના સાંમવેદમાંથી નિકળ્યું છે એમ કહી, એ ઇલમના ગ્રંથોમાં સાફ લખેલું દેખાડી ખાતરી કરેછે કે વેદના વખતથી એની ઉત્પત્તી છે.

આ ઇલમ નથી અક્ષરના આકારમાં કે આંખથી વાંચીને સમજી શકાય, તેમજ નથી જડ પદાર્થના આકારમાં કે હાથ લગાડીને ઓળખી શકાય, જો પદાર્થ સાથે

આ ઇલમનો સંબંધ જોઇએતો તે હવા સાથે મુખ્ય છે, પણ તે બહારની હવાનો સ્પર્સ થવાથી ઠંડી છે કે ગરમ જે અજાણ માણસ પણ કહી શકેછે એવો સંબંધ નથી. આ સંબંધ તો નજરે જોયા શિવાય, હાથ લગાડયા શિવાય, અને શરીરને સ્પર્સ થયા શિવાય, પોતાનાં ગળાંમાંથી ચોક્કસ જાતના ઓછા વધતા પ્રમાણમાં હવા સાથે સ્વર અથવા બોલ કાઢવો ને તેથી રાગનું સ્વરૂપ કરવું એટલોછે. પણ એ શંબંધ કેટલો કઠણછે કે તે સમઝવાનું સાધારણ માણસનું કામ નથી, કારણકે તોલ અને કાંટા તથા માપ વિના ગલાંમાંથી ચોક્કસ પ્રમાણમાં હવા કાઢીને ચોક્કસ રાગ કરવો, તે એટલુંતો કઠણછે કે તેનું વર્ણન કરવું તે પણ મુસ્કિલ છે. એવા કઠણ ઇલમનાં શાસ્ત્રો રચીને આર્યોએ એને સુધારીને ઉંચી પંગતીએ પોહોંચાડયો હતો એટલુંજ નહીં પણ આ ઇલમને ફેલાવવામાં પણ ખાંમી રાખી નથી, દરેક ઇશ્વર સંબંધી અને સંસાર વ્યવહાર સંબંધી પુસ્તકો અને ગ્રંથો કવિતામાં બાંધ્યાંછે કે જે ગાયનમાં ગાઇ શકાય અને સેહેલાઇથી યાદ પણ રહે વળી કાંનને મધુર પણ લાગે તેમજ બાલક પણ આનંદથી શિખે. એટલેથી પણ આર્યલોક સંતોષ પામ્યા હોય એમ નથી, તેઓએ આ ઇલમ ફેલાવવા માટે એટલીતો કોશિશ કિધીછે કે દરેક જણે જરૂર આ ઇલમ શિખવોજ જોઇએ તે માટે ઇશ્વર પ્રાર્થના, ભક્તી, જ્ઞાન વગેરેનો પણ કવિતામાંજ સમાવેશ કિધો જણાયછે. એ ઉપરાંત એ ઇલમ જરૂર શિખવોજ જોઇએ એવા ચાનક લગાડનાર શ્લોકો જોવામાં આવેછે જેમાનો એક નીચે પ્રમાણે છે.

साहित्यसंगीतकलाविहीनः साक्षात् पशुः
पुच्छविषाणहीनः ॥ तृणं न खादन्नापि
जीवमानस्तद्भागधेयं परमं पशूनाम् ॥ १ ॥

અર્થ—સાહિત્ય (વખતને અનુસરતાં દ્રષ્ટાંતની કવિતા) સંગીતકલા (ગાયન વાદ્ય અને નૃત્યકલા) વગરનો (પુરૂષ) શીંગડાં અને પુછડાં વગરનું પ્રત્યક્ષ પશુ (જાણવો) ઘાસ નથી ખાતો ને જીવેછે તે પણ પશુઓનાં પરમભાગ્ય સમજવાં.

હવે આ ઉત્તમ હુન્નર હિન્દુસ્થાનમાં સંપૂર્ણ હાલતમાં જેવો આગલ હતો તેવો હાલ કેમ જોવામાં નથી આવતો તેનું કારણ શોધિએ.

ગાયન ચિત્રકલા નકશીકામ અને સર્વે મનને ખુશી કરનારા હુન્નરોને સ્થિર અને સુલાહસંપજ ભરેલાં રાજ્ય માંજ ઉત્તેજન મળેછે, તેજ પ્રમાણે જ્યાંસુધી હિન્દુસ્થાનમાં સલાહસંપજનું પગલું હતું ત્યાંસુધી એ હુન્નર પ્રતિદિન વધતો ગયો, પણ પરકોમના લોકોનાં પગલાં પડતાંજ હિન્દમાં ચોતરફ તરેહવાર બખેડાએ જન્મ લેતાં આ હુન્નરની કદર નહી બુઝાવાથી રફતે રફતે એનો નાશ થતો ચાલ્યો. જે પાક ઈલમ કાબેલ પુરૂષોના હાથમાં હતો તે હવે બિનવાકેફ પુરૂષોના હાથમાં જવાથી નાબૂદ થતો ચાલ્યો, અને જે બાકી રહ્યો તેની ઈજ્જત ઉપર એવોતો કાળો ડાગ પડ્યો કે હજુરસુધી તે પૂરેપૂરો નિકલી ગયો નથી.

ખુશી અને દિલગિરી, સુખ અને દુઃખ, પ્યાર અને ધિક્કાર, તાબેહદારી અને ગરૂરી, વગેરે દરેક ઇનસાનના દિલના જુસ્સાઓની ખરી શિકલ દેખાડવાને ગાયનરૂપી આરસી સહુથી સરસછે; અને તેજ કારણથી નજદીક સર્વે ધર્મસ્થાપનારાઓને કવિતા અને ગાયનના આકારમાં ઇશ્વરપ્રાર્થના ફરમાવવાનું વાજબી લાગ્યું હશે, કે જેથી કરી તે સાહેબની ખરાં જીગરથી બંદગી થાય.

અરે જ્યારે નાદસ્વર એવોછે કે નિર્દોશ ગાય અને હરણો તોશું, પણ ડરામણાં ફાડીખાનાર જનાવરો તથા ઝેરી નાગ અને અઝદાઓને પણ તેણે વશ કિધાંછે, ત્યારે શું તે એક ઇનસાન, કે જેને પરવરદેગારે અકલનું ગોહર બક્ષ્યુંછે, તેના દિલ ઉપર અસર નહી કરશે? બેશક જોકે કોઇ પાપી માણસના દિલ ઉપર વખતે શૈતાન ફતેહમંદ થઇ પાછાં તેની પાસે બૂરાં કાંમો કરાવેછે, તોપણ ગાયન તારો અજમતી અવાજ અજબછે, જ્યાંસુધી તારો સ્વર એક મહાપાપીના પણ કાન ઉપર પડેછે, તેટલો વાર શૈતાન પણ પોતાનો શિકાર મૂકીને દૂર નાસેછે. એટલુંજ નહી પણ ખુદ શૈતાન પોતાની શૈતાનત તજેછે.

કેટલાકો હિન્દુસ્થાની ગાયન યુરોપખંડના ગાયન સાથ સરખાવતાં ઘણુંજ ઉતરતું અને નાપાયદારછે એમ મત આપેછે; તેથી ખાતરી કરવા સારૂં ખુદ યુરોપનાજ વીદ્વાનોનાં એ વિશે શું મત છે, તેનો સાર જે સ્વદેશીઓને હિન્દુસ્થાની ગાયન અણગમતુંછે તેઓની આગલ રજુ કરૂંછું.

વિલ્યમ સી સ્ટેફર્ડ નામનો એક વિદ્વાન પોતાની બનાવેલી ઓરિએંટલ મ્યુઝિક નામની કિતાબમાં લખેછે કે, "હિન્દુસ્થાની રાગ અને રાગણીઓ ઇંગ્રેજી રીત પ્રમાણે લખવાને બહુ મુસ્કિલછે, કારણકે જે બિકટ રીતે તેમાં ઉંચાં અને નીચાં સૂરો લેવામાં આવેછે, તેનું દ્રષ્ટાંત આપવાને આપણી લખવાની રીતમાં પુરતાં ચિન્હ નથી.

સર વીલ્યમ ઉજ્લી કહેછે કે "ઘણાંક હિન્દુસ્થાની ગાયનમાં સ્કાચ અને આઇરિશ ગાયનની માફક કરૂણારસ નિખાલસપણું હોયછે, અને કેટલાંક એટલાં તો દિલને ખુશી કરેછે કે તેનું વર્ણન કરવું અશકય છે."

સર વિલ્યમ જોન્સ લખેછે કે "હિન્દુ ગાયન આપણા યાને યુરોપના ગાયન કરતાં, મુસ્તકીમ અને ખરા પાયા ઉપર રચાયલુંછે."

લેફ્ટનંટ ટાડ કહેછે કે "યુરોપ્યન મ્યુઝિકમાં જે ડાયટોનિક અને ક્રોમેટાક સ્કેલો છે, તેને સિકંદરના વખતમાં ટિમોથિયસે શોધી કાઢયા એમ કેહેવામાં આવેછે, તોપણ એ સ્કેલો સિંધૂ નદીના કીનારાપરથી લઇ જવામાં આવયાછે એમ માનવાને પુરતાં કારણો છે.

હવે આ બાબદ ખતમ કરી આ નાહના પુસ્તકનો થોડો ઘણો ખુલાસો કરવાંની રજા માંગુંછું.

આ પુસ્તકમાંનાં સર્વે ગાયન મારાજ વિચાર અને કલ્પનાનાં છે એમ હું કેહેતો નથી, એમાં જૂના તેમજ મારા પણ વિચારો દાખલ કિધા છે, તથા કેટલાક ખુદ આખાં ગાયનો મારી કલ્પનાથી રચ્યાંછે.

દરેક બોલીમાં પ્રત્યેક શબ્દનો અર્થ કાંઇ એકજ થ તો નથી, તે પ્રમાણે જે પ્રસંગે જેવો જેનો અર્થ થયો તેવો દરેક પાનાની નીચે આપ્યોછે.

વ્રજ અને ગુજરાતી ભાગોમાં કોઇ કોઇ ઠેકાણે, તે મજ ઉરદુ ભાષાના ભાગમા જોડાક્ષરો બતાવવા સારૂં જે આગલો અક્ષર જોડાતો હોય તેની નીચે જેમકે ચશ્મને બદલે ચશ્‌મ કરીને સેહેલાઇથી જોડાક્ષરનો ઉચ્ચાર થાય માટે આ રીતના કાપાનું (હલ અથવા ખોડો અક્ષર દે ખાડવાનું) ચિન્હ કિધેલું છે. વળી ઉરદુ ભાષામાં શુદ્ધ ઉ ચ્ચાર થવા શારૂ જે અક્ષરો ગલાંમાથીજ મીશ્ર નીકળે છે તે બતાવવા સારૂં તે અક્ષરની નીચે મીંડાં (બીંદું)નું ચિ ન્હ રાખ્યું છે.

આ પુસ્તકમાં દરેક ગાયનને મથાલે તેનો રાગ અ થવા રાગણી અને તાલ તથા એ રાહે ગવાતાં જૂનાં ગા યનનું મથાલું આપ્યુંછે (જે સર્વે કવચિત આગલાં પુસ્ત કોમાં દાખલ કીધાંછે) તેથી સુગ્ન જનોએ એમ નહી સમ જવું કે બીજા રાગ અથવા તાલમાં તે ગાયન નહી ગવા. ય, એતો ગાનારની શક્તિ ઉપર આધાર હોયછે કે જેથી એક ચીજ તરેહવાર રાગણી અને તાલમાં ગવાયછે.

હાલ ગવાતી ઘણીએક ગરબી અને ગજલોમાં એટ લીતો રાગણીઓ ભેળાયલી હોય છે કે તે ગાયન કઇ રાગ. ણીને લગતું છે તે કેહેવું કઠણ પડેછે; જેમકે એક ગાયન માં પિલુ, દેશ, બરવા, અને માંડ, એ ચારોનાં સ્વરો ભે લાઇ ગયા હોય તો, કોઇ દેશપિલૂ, કોઇ દેશમાંડ, કોઇ બરવામાંડ ઇત્યાદિ કહેછે, માટે એવાં ગાયનની રાગણીની

મટતી પુછપરછ કરી, જે મારા નાકેસ વિચારમાં દરૂસ્ત લાગ્યું તે લખ્યું છે, કારણકે એ વિશે જવલેજ બે મત એક સરખાં પડેછે.

ખુદા નિરાકાર છે પણ તેની હસ્તી ઇનિશાનનાં જીગરમાં ઉતારવા તે કિરતારને તરેહવાર રૂપો આપ્યામાં આવે છે; કોઇ પ્રિય અને પ્રિયા, કોઇ માશુક કોઇ યાર, વળી કોઈ સાકી અને શિકારી ઇત્યાદિ તરેહવાર અલંકારિક વિશેશણો લગાડેછે. જેમાનાં ઘણાંક આ અદના કિતાબમાં જોવામાં આવશે, તેથી કાંઇ ઇશ્કે મિજાજી યાને માશુક અથવા દુનિયાનો પ્યાર સમજવો નહી, પણ બેશક ખરો અર વાંચ્યાથી ઇશ્કે હકીકી યાને ઇશ્વર પ્રેમ માલમ પડશે. ખરૂં કહીએ તો ઇશ્કે મીજાજી એક સીડીછે તેની ઉપર ચહડયાથી ઇશ્કે હકીકીના મજલા ઉપર પોહોંચી શકાયછે.

ઘણું કરીને એક પુસ્તકમાં એકજ ભાષા વપરાયલી હોયછે પણ આ પુસ્તકમાં વ્રજ, ગુજરાતી, અને ઉરદુ ભાષાની, ચીજો ત્રણ ભાગમાં દાખલ કરીછે. એમાં બનતી રીતે ઘણી સંભાલ રાખીછે, તોપણ આ બાબદ અતીજ બિકટ છે માટે કોઇ જગ્યાએ ભૂલ જેવું જણાય તો સુગ્નુ વાંચનાર તે સુધારીને વાંચશે તથા જરા લખવાની તજદી લઇને મને ચેતવણી આપશે એવી આશા રાખુંછું.

હવે આ પ્રસ્તાવના સમાપ્ત કરતી વેલાએ મારે અત્રે દાનેશમંદ વાંચનારાઓ આગલ આટલો તો એકરાર કરવો જોઇયે કે ગાયનનો ઇલમ જેની તારીફ તમામ ઇલમે ઇલાહી જાણનારાઓ એક અવાજે કરી ગયાછે, જે રસ્તેથી ખોદાઇ ભેદોની સમજણ સાધારણ

માણસનાં દિલમાં ઉતરી શકેછે, અને જે રાગ રાગણીઓના મધૂર સ્વરોથી મનુષ્યજાતિનો આત્મા પોતાના કિરતાર તરફ દોડેછે તેવા નામાંકિત ઇલમનાં બોહોલાં મેદાનમાં ચોગાન ફેંકવા આ ગ્રંથ કર્તા કશો પણ ફાંકો રાખતો નથી, બલ્કે જેમ મુલ્લાં ફિરોઝ આ હેલા એક બહેનમાં કેહેછે તેમ એ મતાબાની સીડીનાં સહુથી નીચેનાં પગથિયાં ઉપરથી આવવાનો દાવો કરી શકતો નથી.

નગૂયમ સખુન ગૂએ પુર માએ અમ;
દરીન ફને દર કમતરીન પાએ અમ.

આ પુસ્તકમાં મારા પ્યારા કલમ બ્રધર બ્યાસ પ્રાણજીવન શિવરામે કેટલીક મદદ કરીછે માટે અત્રે એ ભાઇનો ઉપકાર માનુંછું.

લા૦ ફિ૦ રૂ૦ બા૦

મુંબઇ આકટોબર ૧૮૮૪.

સાંકળિયું.

અ.

આ.

ઈ.

ઉ.

એ.

ક.

ખ.

ગ.

ઘ.

ચ.

છ.

જ.

પ.

ફ.

બ.

ભ.

મ.

ય.

ર.

ल.

વ

શ.

સ.

હ.

જ્ઞ.

ભાગ ૧ લો.

વ્રજ ભાષાના ગાયન.

ઇશ્વર સ્તુતિ.

હમીર કલ્યાણ—ધ્રૃપદ—તાલ ચોતાલો.

(એ ઘન બુંદ પવન પુરવાહી—એ રાહ.)

હો પ્રભુ તુંહી તુંહી કરતાર ;
તુંહી જગત જુગત રચનાર. ૧

તુંહી માત તુંહી તાત,
તુંહી તીન—લોક[1] નાથ ;
તુંહી દાતા તુંહી ત્રાતા,[2]
તુંહી માર તુંહી તાર. ૨

બિહાગ—ધ્રૃપદ—તાલ ચોતાલો.

(ઉતમ ગાએ ગાએ સુનાએ—એ રાહ.)

રટત[3] પ્યારે, પ્યારે તિહારે,
હસ યશ[4] સરસ ઉચાર ;
વિમલ[5] નામકી નિશિ દિન જપત માલ.[6] ૧

૧—સ્વરગ, મૃત્યુ, પાતાલ. ૨—રક્ષા કરનાર. ૩—યાદ કરૂં છું
૪—જશ—કીરતિ. ૫—સ્વચ્છ. ૬—માળા—હારડી.

જપ જાચોં[1] તપ ભવનમેં[2] મનમેં તનમેં,
રહ સુજાન મન વોહિ ધનમેં[3];
મૈનાહેં[4] અમૈના અભૈના,[5]
જતી[6] સતી બનકેં ભજોં કૃપાલ. ૨

પ્રભુ તોહે નમોં સુત્રાતા દાતા ત્રાતા,
સકલ સ્વામિ જગ પિતુ માતા ;
ગાઉં બજાઉં હરખાઉં,
હસી હસી રટકેં નામ રસાલ. ૩

મુજ સ્વામી, તજ અસતકી મતકી ગતકે,
પથ[7] ફિરોજ અત[8] ચલ સતકે ;
જાનોં સુજાનોં બખાનોં,
હરી વરી તનસેં દિનદયાલ. ૪

દુનિયાંના તરેહવાર ચરિત્રો.

ખમાચ–ધ્રૂપદ–તાલ ચોતાલો.

(નયનકો કમલ કહું—એ રાહ.)

આજ ઔર કાલ ઔર,
રાત ઘડી ચાલ ઔર,
લાજ કાજ માલ ઔર,
રંગ ઢંગ સાર[9] હે. ૧

૧–રહાઉં. ૨–ઘરમાં. ૩–ઈશ્વરરૂપી ધનમાં. ૪–ચુપ.
૫–ઘર ત્યાગીને. ૬–યોગી. ૭–રસ્તો. ૮–અહીં.
૯–ચોપટનો ખેલ.

આઠ જામ[1] બાત ઔર,
સુઃખ દુઃખ ગાત[2] ઔર,
ગ્રહ[3] દ્રષ્ટિ ઘાત ઔર,
સોમ ભોમ ભાર હૈ. ૨

રંક ઔર ભૂપ ઔર,
સુદ્ધ બુદ્ધ રૂપ ઔર,
શીત[4] ઔર ધૂપ ઔર,
દાસ ખાસ દ્વાર હૈ. ૩

લક્ષ ઔર કામ ઔર,
રોમ લોમ[5] ચામ ઔર,
મન ફિરોજ઼ ઠામ ઔર,
માત તાત પ્યાર હૈ. ૪

જીવને શિક્ષા.

યમન કલ્યાણ—ધ્રૂપદ—તાલ સુલફાક.

(મુશ્કિલ કરો આસાન ચિશ્તી મેરી—એ રાહ.)

ભજલે ભજ મન—શ્રી ભગવાન ;
કાહે ભયો તું—અજાંન જાંન. ૧

ઉત્તમ દેહ તું—પાયો એહ તું ;
ભુલ્યો વેહ તું—તજ સુધ સાંન. ૨

૧—દિવસનો આઠમો ભાગ (પોહોર). ૨—શરીર. ૩—આકાશના સાત ગ્રહો. ૪—ઠંડક. ૫—શરીરપરનાં ઝીણાં બાલો.

બર્થહિ દિન દિન—જાતે ગિન ગિન ;
ઘડિઘડિ છિનછિન[1]—મનસૌં માન. ૩
ફિર તું આયગા—રોત જાયગા ;
જફા પાયગા- નહોં અજ્ઞાન. ૪

ઇશ્વર સ્તુતિ.

ખમાચ—ધ્રૂપદ—તાલ ચોતાલો.

(બંસી ધુનસે બજાય—એ રાહ.)

અબતો રખ લિજો લાજ—સુનકર ગરીબનવાજ;
વિમલ[2] ચરણ નમન કાજ-પામર[3] ફ્રસ ધાયો હૈં. ૧

સુત દારા મિત્ર આદિ—એહિ સબ સુખકે વાદિ[4] ;
તેરી હુઇ નહીં યાદિ—પાતક મન ભાયો હૈં. ૨

કરત તું અધમ ઉદ્ધાર—દુષ્ટનકે અઘ[5] નિવાર;
દેખ મુકિતકો દેનાર—જાચક[6] ધસ આયો હૈં. ૩

વ્યાપક જો રોમરોમ—તીનલોક સોમ ભોમ ;
લખિ[7] ફિરોજ઼ ઝોમઝોમ—સુયશ નામિ[8] ગાયો હૈં. ૪

મનને શિક્ષા.

બિહાગ—પદ—તાલ અસવારી.

(નઇનન કજરા ડારો સઇયાં નઇનન કજરા ડાર—એ રાહ.)

નાથ નામ રસ પીલે મનવા—નાથ નામ રસ પી;
પીલે ભરભર પ્યાલે પ્યારે—નાથ નામ રસ પી. ૧

૧—ક્ષણ ક્ષણ. ૨—સ્વચ્છ. ૩—રંક. ૪—દાવો કરનાર.
૫—પાપ. ૬—ભિખારી. ૭—જોઇ. ૮—નમીને.

કામ ક્રોધ અભિમાન મોહમેં—નિશિદિન ફિરતી ધી[1];
લાગત પાય રિઝાવત ઈ[2]. ૨

કપટ પાપ કણ લોટ પીસકે—ડાલ જૂઠકો ઘી,
જહર મિઠાઈ બાવન કી. ૩

ઐસી કરની કરલો બાબા—તજો નર્ક કર છી[3];
ફિરોજેશ[4] ભજ માનન—જી. ૪

બાવળના ઝાડની માલીને વિનંતી.

ઝિંઝોટી—પદ—તાલ ત્રિતાલો.

(તેરે નઈનો મતવાલે સુલતાંને આલમ—એ રાહ.)

બાબૂલ કહત યૂં રોરોકે—બિનતી સુન બનમાલી;
ક્યું એક દ્રષ્ટિ નાંહી દેખત—સબકો હૈ તું વાલી. ૧

ક્વચિત દિયે હૈ ફૂલ સુગંધિત—ચમકત હૈ લાલી;
દૂર રંગ કસુના સુગંધ મધુ[5]—પાતભિ[6] હૈ પાલી[7]. ૨

કિયો કોઇકો કાષ્ટ[8] સુવાસિત—ફૂલ લટકત ડાલી;
લાખ હમારે તનમેં કાંટે—બહુ ખટકત ખાલી. ૩

કોઇ કાષ્ટસે ફિરોજ બાંધે—ગાડી સુખપાલી[9];
બાખ બિના નહિ અંત હમારો—કિસ્મતકી કાલી. ૪

જીવને શિક્ષા.

બિહાગ—પદ—તાલ અસવારી.

(હમરી મંદિરિયાં કઈસેં મુની રામ નામકા બાસા—એ રાહ.)

દોહિ ઘડીકો શ્વાસ, કરે મન;
લાખ બરષકી આસ. ૧

૧—બુધ્ધિ. ૨—કામદેવ. ૩—ખરાબ વસ્તુનો તુચ્છકાર સાથેનો ઉચ્ચાર. ૪—ફિરોજનો ઈશ્વર. ૫—નાંખલાં. ૬—પાતરાંબી. ૭—બાવલની પાલી. ૮—લાકડું. ૯—પાલખી.

તનકે ગૃહકો નાહિ ભરૂસો,
પલમેં હોવે નાશ;
તબભિ નિલયકો[1] બાંધત જાને,
જીવન અગણિત માસ. ૨

કુંદન કંચન વૃધ્ધી દેખત,
રહત મગન તૂં ખાસ;
કોડીભી નહિ સંગ ચલે જબ,
છોડ ચલેગો બાસ[2]. ૩

પીવન તૃષ્ણા[3] બહુતહિ રાખે,
કામધેનુકી[4] છાસ;
અમૃત ફૂલકો ત્યાગ કરી,
તું ખાવે ખારો ઘાસ. ૪

પાતકમેં નિશિદિન તું ગુમાવે,
નહી ભક્તિ અવકાશ;
સત્યનામ સૌ ઝગડી હોવે,
પંચ-દૈત્યકો[5] દાસ. ૫

અજહૂહી હૈ સમય સમજલે,
નાચ નાથકો રાસ[6];
ઐસી કરણી કર ફિરોજ કે,
રહ જાવે ફુલ બાસ. ૬

૧—ઘરને. ૨—વાસો-રેહઠાણ. ૩—તરસ. ૪—ઈદ્રની ગાય જેણીની પાસેથી જે માંગે તે મલેછે તેની. ૫—કામ, કરોધ, મદ, મોહ; મતસરનો. ૬—નાચ-ખેલ.

કસ્તૂરી શોધવા નિકળેલું હરણ.[1]

ભૈરવી–પદ—તાલ જલદ ત્રિતાલો.

(નગમા રે–રેનીસાગમ નીધપધ પમગ રેસા—એ રાહ.)

મુરખ મૃગ ઢૂંઢન ચલા કસ્તૂરી,[3]
અપને તનમેં ભરી સુગંધી;
ધ્યાવત દૂરી દૂરી. ૧

બિકલહિ[4] બ્યાકુલ બનબનં ઢૂંઢત,
સુધિ ન રહી તન પૂરી;
કપટિ નાદકે[5] બસહિ પડ્યો જબ,
હો ગઇ તબ ગતિ બૂરી. ૨

૧—કસ્તૂરયા હરણમાં જ્યારે કસ્તૂરી તઇયાર થાયછે ત્યારે તેનીજ સુગંધ તેના મગજ ઉપર ઘેલાપણાનો અસર કરેછે. તે દરએક ઝાડ આગળ જઇ, કોઇનાં થડ અને ડાળો તો કોઇનાં પાતરાં અને ફુલો સુંગી તે સુગંધની શોધમાં ફાંફાં મારેછે; કે જે ખરેખર તેના પોતાનાજ શરીર માં હોયછે.

૨—નાચવાની ગત–લેહરો.

૩—કેહછે કે હિંદુસ્થાનમાં કસ્તૂરી મેળવવા પારધીઓ અજબ યુકિત વાપરેછે. જે જંગલમાં એવાં હરણો હોય, ત્યાં કુવાના વરતુલના આકારની ગોલ ભીંત બાંધી લઇ, અંદર જવા સારૂં એક સાંકડું બારણું ઉઘાડું રાખી, અંદરથી વાજીંતરો વજાડનારાઓ પાસે સરોદ વજડાવેછે, જે હરણના કાન ઉપર પડતાંજ નાદ યાને સરોદને વશ થઇ, પ્રાંણની પણ દરકાર કરયા વિના પેલી ભીંતની આસપાસ ફરી જાંણે સરોદને ભેટવા માગતું હોય, તેમ અંદર જવા ફાંફાં મારી જેવું પેલાં બારણામાં જાયછે, તેવાજ પારધીઓ જેઓ છુપાઇ રહેલા હોયછે, તેઓ તેને પકડી મારી નાખી કસ્તૂરી કાઢી લેછે.

૪—બેચેન. ૫—સરોદને, વાજીંતરોના અવાજને.

ઊડ ગઈ મૃગકી મુરખાઈ,
નાભિ[1] લગી જબ છૂરી;
અમુલ્ય ધન તન પ્રાણ ગુમાયો,
પાય બદન બિચ સૂરી.[2] ૩

મૃત્યુસમે પછિતાવન લાગો,
કહિ સુન માનવ ક્રૂરી;
ફિરોજ સ્વામી હૈ જગવ્યાપક,
હરઘટ[3] હૈ પુર–નૂરી. ૪

સંકટમાં પડેલો પપૈયો.

દેશ—પદ—તાલ દીપચંદી.

(અબતો જુલે નાહી બને—એ રાહ.)

પપૈહા[4] પીયૂ પિયહી[5] રટે;
વહ નિશિ દિનહિ કટે. ૧

મેઘ[6] બિના મમ મન મુઝાત[7] હૈ,
ક્યૂં કર તરસ મટે;
આઠ માસ ગલસૂર પરાયો,
ખાકર નિંબુ ખટે. ૨

૧—છુટી. ૨—અસલ હિંદુસ્થાનમાં ગુનાહગારને મારી નાખવાનું અણીદાર ભાલો જડેલું ઉંચું લાકડું, જેની ટોંચની ઉંચાઇ બરાબર એક માંચડો બાંધી તેની ઉપર ગુનાહગારને ચહડાવી, જીવતુંને જીવતું તેનુ બદન, તેમાં વીંધી મારી નાખતા હતા તે.

૩—પ્રમેશ્વર સરવદા સઘળે ઠેકાણે છે, તેહને આ મુરખ કસ્તુરયા હરણની માફક કેટલાકો તીરથ અને બીજે બાંહાંને, મોજ અને સેહેલ કરવા દુરવેર ઇશ્વરની શોધ કરવાને બાહાંને જેઓ ભટકેછે, તેઓએ જાણવું જોઇએ કે ભટકવાની કાંઇ જરૂર નથી; ગફલત અને પાપનો પડદો જો કાહાડી નાખશે તો ખુદ તે સાહેબને તેઓ પોતાંમાંજ વસેલો જોશે.

૪—એક પક્ષી જે વરસાદમાં ઘણું બોલેછે, (જુઓ નોટ પાંને ૩૭ મે)

૫—પપઇયાની બોલી. ૬—વરસાદ. ૭—ઘભરાય છે.

આજ ફસાઈ પારાધીને,
આયે દિન ઉલટે;
તોડ ફંદકી[1] રસી ઉબારી,[2]
દેખ પિયૂકિ છટે. ૩

અબ ક્યું સકરા[3] હેરત ફેરત,
છતિયાં મોરિ ફટે;
બિરહકિ[4] મારી મરત હું તાકો,
મારનોહિ ન ઘટે. ૪

કહે તબ સકરા મૈ નહિ માનું,
મુરખી બાત જતે;[5]
ભૂખા કૌન ભક્ષકો દેખૈં,
ક્યા રસનાહિ[6] ચટે? ૫

મારત લુબ્ધક[7] બાંણ પપીહેં,
ઉલટો બાજ કટે;
ફિરોજ પિયુને કિયે ત્રિરક્ષણ,[8]
સબહિ નિરાસ હટે. ૬

૧—જાલની–ફંદાની. ૨—બચાવી. ૩—બાજ–એક શિકાર કરનારૂં પક્ષી. ૪—જુદાઈની. ૫—કહેછે–ચેતવેછે. ૬—જીભ. ૭—શિકારી–પારધી. ૮—તન વખતનો બચાવ, પેહેલો શિકારીની જાલ તુટી તેથી;

બીજો બચાવ–જયારે જાળમાંથી પપીહો નાઠો ત્યારે, પારધીએ તેને પકડવા પોતાનો સીખવેલો સકરો જે છોડી મેલ્યો હતો તેના પંજામાંથી છટકી જવું;

ત્રીજો બચાવ–સકરાથી દુર પપીહોને ઉડતો જોઇ પારધીએ મારવા સારૂં તીર ફેંકયો, પણ પરમેશ્વરની કૃપાથી તે તીર પપીહાને નહી પણ સકરાને લાગ્યાથી તે તરફડતો નિચે પડયો.

ભક્તિનો ફાયદો.

ભૈરવી—પદ—તાલ જલદ ત્રિતાલો.

(તજ મન હરિ બિમુખનકો સંગ—એ રાહ.)

મૈં તો નાથ ચરણકી ચેરી[1],
અબ સબ ગતિ શુધરી મેરી. ૧

અચલ[2] મેરૂકો[3] ચલહિ બનાઉં—પૃષ્ટ[4] ફિરાઉં ફેરી ;
કલ્પતરૂ[5] કંઇ કાટ જલાઉં—(જયું) લકડી બાબુલ કેરી. ૨

કામધેન[6] લખ ધાવત આવત—સુની હમારી ભેરી[7];
અપના ચારા હમસે માંગે—જયું ગ્વાલનકી છેરી[8]. ૩

ભૂત પિશાચહિ[9] ભાગત દૂરી—રહત કબૂ નહિ નેરી[10];
તારાગણ[11] નિત ગગન પંથમેં—ફિરતેં હમકો ઘેરી. ૪

રમા[12] હમારે રિઝવન કારણ—સદા રહત તન હેરી ;
પારસકો[13] પાયો મન્દિરકો—તો ધનકી ક્યા દેરી. ૫

બલિરાજા[14] હમસેં ભિખ માંગન–ફિરત હમારી સેરી ;
ફિરોજ એસેં ચરણ વંદકેં—મનપા પુરલે તેરી. ૬

મન ભમરા તું ક્યાં ભમે છે.

મુલતાંની—પદ—તાલ જલદ ત્રિતાલો.

(વો દો હટકે નઇના હમારે—એ રાહ.)

ક્યું ભટકે ભઁવર દિવાંને;
નિશિ દિનહિ ફિરે મનમાંને. ૧

૧—ગુલામડી. ૨—નહિ ચાલી શકે તેવું. ૩—મેરૂ પરવતને. ૪—પાછળ. ૫—ઈંદ્રના બાગનું મનફળ આપનારૂં વૃક્ષ. ૬—મનની મુરાદ પુરી પાડનારી ઈંદ્રની ગાય. ૭—પીપોરી–સહનાઇ. ૮—બકરી. ૯—પરેત. ૧૦—નજદીક. ૧૧—તારા મંડળ. ૧૨—લક્ષમી. ૧૩—પારસ મણી—એક પત્થર જે લોહડાંનું સોનું કરેછે તેનો ૧૪—એ નામનો એક માહા ધરગાતુ રાજા.

ત્યજ[1] મધુફલ થૂહર બિષ ખાવત;
આમ[2] દામ નહિ જાંને. ૨

છાંડ સુજલ કર્દમમેં[3] ન્હાવત;
ગુન અવગુન ન પિછાંને. ૩

સૂજત નાંહી અમોલ પારસ;
ફિરોજ સુન નાદાંને. ૪

પાપીનો અંત વખતનો પસ્તાવો.

જીલ્લો—પદ—તાલ દીપચંદી.

(નાથ કઈસે ગજકો બંધ છોડાયો.—એ રાહ.)

ક્યા મુખ લે મૈં નાથઘર જાઊં;
અબ જનમ જનમ પછતાઊં. ૧

પર ઘર જોબન બ્હાર ગુમાયો,
બાકિ લુટી ક્યું બતાઊં;
સ્વામિ શિવાય સમર્થ ન કોઈ,
જિનસોં ગરજ સરાઊં. ૨

પરધન દેખ નૈન બિષ ફૈલેં,
પરદુખ દેખં રિઝાઊં;
પરનિન્દા તો નિત ઉઠ કીની,
પરસુખમેં દુઃખ લાઊં. ૩

બૈન[4] અસત્યહિં મુખસોં ભાખત,
નહિ જનલાજ[5] લજાઊં;
જન્મ અમુલ્ય વૃથાહિ ગુમાયો,
ક્યું તન નાવ તરાઊં. ૪

૧—ત્યજીને. ૨—કેરી. ૩—કીચડમાં. ૪—વેણ—વાણી.
૫—લોક લાજથી.

કૌન રીત ઉત્તમ નર તનસેં,
સ્વર્ગ ધામ મૈં ધાઉં;
જન ફિરોજ પ્રભુ શરણુ ગયે બિન,
મુક્તિ[1] દાન કયું પાઉ. ૫

રૂડાં માણસને સ્વર્ગ હ્યાંજ છે.

કાફી—પદ—તાલ ધીમો ત્રિતાલો.

(તિહારે ઘુંઘરવાલે બાલ.—એ રાહ.)

સખી કહો સ્વર્ગસેં હૈ કયા કાંમ,
જહાં નિકટ[2] પ્રિતમ અભિરાંમ[3]
નિજ વોહિ વિમલ સુખધાંમ. ૧
જો મુખ દેખત સબહી દુખ બિસરૂં;
રહું રાગી ભોરહિ શાંમ. ૨
વોહિ મેરૂ મન્દાકિની[4] સુરતરૂ[5];
જાકો લાગત નહિ દાંમ. ૩
વ્રત જપ જાગ[6] તિરથ વોહી સબ હૈ;
શિવ અરૂ કો કહે રાંમ. ૪
પાઠ પુરાણ ફિરોજ ન બાંચૂ મૈં;
નિત જપ રહું શુભ હર નાંમ. ૫

વરરાજાને તેડું.

શાહના કાહાનરો—પદ—તાલ ધીમો ત્રિતાલો.

(આવો મોરે બમના.—એ રાહ.)

ચલો સુઘડ[7] બનરે[8];
બનરી બ્યાહને હિતસોં બુલાવેં. ૧

૧—છુટકારો—માફી. ૨—નઝદીક—પાસે. ૩—સુંદર. ૪—ગંગા.
૫—કલ્પતરૂ. ૬—હોમ. ૭—સુંદર. ૮—વરરાજા.

શુભ દિન મુહુરત શુભહિ આજ વે,
લગન સગન શુભ કાજ વે;
સબહિ સખી મિલિ મંગલ ગાવૈં. ૨

ભાતિ ભાતિકે ચૌક પુરાએ,
ગાવત ગાયન કિન્નર[1] વે;
બિધિ બિધિ બાજે ગગન ગજાવૈં. ૩

ફૂલન સેરે માલન લાઈ,
કરેને પુષ્પન વોરિ[2] વે;
બનરી પ્રીતસૌં કંઠ ધરાવૈં. ૪

બનરા બનરી જુગજુગ જીયો,
સુખ સંપતસોં રાજિ વે;
ફિરોજ યે આશીસ બધાવૈં. ૫

ચિત્ત ચરખા.

જિલ્લો કાફી—પદ—તાલ દીપચંદી.

(સિતમકો હમ સનમ સમજે—એ રાહ.)

ફિરત સબ ચિત્ત હૈ ચરખે—કોઇ ઉલટે કોઇ સુલટે;
કરમ એેકા બનાવત તાર—કોઇ તુલતે[3] કોઇ ખુલતે. ૧

કોઇ ચંગા[4] કોઇ રંગા—કોઇ ટૂટા કોઇ ફૂટા;
કોઇ છોટા કોઇ મોટા—કોઇ ફુલતે કોઇ ગુલતે[5]. ૨

કહત ફીરોજ યહી રસ્તા—કોઇ મ્હેંગા કોઇ સસ્તા;
કોઇ ચલતા કોઇ જલતા—કોઇ ડુલતે કોઇ ઝુલતે. ૩

બુરી સંગતનાં પરીણામ.

બિહાગ—પદ—તાલ ધીમો ત્રિતાલો.

(હમારો નિરધનકો ધન રામ—એ રાહ.)

જિન-કોઇ દુર્જન[6] સંગ કર્યો;
સદ્‌ગુણ તજ અવગુણ હર્યો[7]. ૧

૧—ગવઇયા. ૨—વધાવી લેવાનીચીજો. ૩—બરાબર ઉતરેછે.
૪—આનંદ. ૫—પુકાર કરેછે. ૬—બુરા માણસો. ૭—છિનવી લીધો.

હીંગ સંગ અત્તરકું મિલાયે;
ગન્ધ અત્તરનેં ધર્યો. ૨

અસીલ ઘોડા પૈર પછાડે;
જો ખર સંગ ચર્યો. ૩

મધુકે પ્યાલે નિમ[1] રસ ડાલે;
હૈ કટુ[2] સ્વાદ ભર્યો. ૪

ગાંજે ભંગ અફીમ વ્યસનમે;
કૈફી તલપ મર્યો. ૫

ફિરોજ પૂંછ[3] ભૈંસકી ધરકે;
કોઇ ન પાર તર્યો. ૬

જીવને શિક્ષા.

દેશ—પદ—તાલ જલદ ત્રિતાલો.

(સુનો તુમ યાર પરદેસી—એ રાહ.)

બતાદે પ્રાણ જરા મોકોં—શરણ કિસ્કે તું જાતા હૈ;
ઉદરમે[4] તું બચન્ દેકેં નિકસકે ક્યું ભ્રમાતાહૈ[5]. ૧

પ્રભૂકે ખાન પાનોકોં—ન ખા તું ભૂખકે મારે;
અરે મન મૂઢ જો હોકે—ભજન તુજકો ન ભાતાહૈ. ૨

દુજા કોઈ અધિક દાતા—નિકાલો ઢૂંઢ જગતિફરકે[6];
ઉસાકે જો તું દેનેમેં—નહી સંતોપ લાતાહૈ. ૩

૧—લીમડો. ૨—કડવો. ૩—પુછડી. ૪—પેટમાં, ગરભ સ્થાનમાં. ૫—વહેમ ખાયછે,—ફાંફાં મારેછે. ૬—જગતમાં ફરીને.

ચલાજા ઔર હૈરોંપે[1]—તજી ઇસ રાજ્યધાનીકો;
અવિહિત[2] કર્મ પાનીમેં—જનમ અપના ડુબાતાહૈ. ૪

જહાં વો ના તુજે દેખે—જગા ફીરોજ બના ઐસી;
કયૂ છુપકે પ્રભૂસે જો—તૂઁ કરને પાપ ચહાતાહૈ. ૫

ખુદાની તરેહવાર બક્ષેસો.

જિલ્લો કેસુરી—પદ—તાલ જલદ ત્રિતાલો.

(હમેંજા છાંડ ચલે બઇનિમાધો.—એ રાહ.)

દીનદયાલ[3] જગત પર દાદો,
આપ ચલાવે માલકીરે;
હાથી હય[4] રથ કિસિકો દેવે,
બાંધ કિસીકે નાલકી[5] રે. ૧

કોઇ અનાથ[6] પૈરસેં ધાવે,
કોઇ બેઠકર પાલકીરે;
બસન[7] બિના કો શીતમેં[8] રોવે,
કિસિકોં ઓઢન સ્યાલકીરે. ૨

કિસિકોં કંચન બાગ બગીચે,
આસ પુરી નહિ બાલકીરે;
બાલક કિસિકે ભૂખેં રોવે.
બાત સુનાવે હાલકીરે. ૩

કષ્ટ કોઇ કર નિશિદિન મરતે,
ખોલ ઉતારત ખાલકીરે;
પૂર્ણ નપાવેં અન્ન પેટકો,
કિસુકિ કમાઇ લાલકીરે. ૪

૧—ઠેકાણે. ૨—મના કીધેલાં. ૩—ગરીબનિવાજ. ૪—ઘોડો.
૫—એક તરાહની પાલકી. ૬—રઝડતા ગરીબ. ૭—કપડાં.
૮—ઠંડીમાં.

દેવે કિસિકો સુઃખ દેહકો,
આસ કરે કો કાલકીરે;
અગણિત ખેલ ફિરોજ દેખ મૈં,
બાત કહું ક્યા તાલકીરે. ૫

જ્યાં એક નથી ત્યાં બીજું શાકામનું.

ઇંગરેજી Come landlord fill the flowing bowl.

(દર ચાલે હાલે દીલમાં નોખીલા—એ રાહ.)

જહાં પુષ્પ નહી વૂહાં ક્યા માલી,
જહાં મચ્છી[1] નહી વૂહાં ક્યા જાલીરે[2];
જહાં સંપ નહી વૂહાં ક્યા સુખ હૈ,
જહાં જગત તજે વૂહાં ક્યા દુઃખ હૈ,
જો નાક નહી તો ક્યા મુખ હૈ,
દો હાથ બિના નહિ હૈ તાલી. ૧

દાની[3] નહિ દેખે ધાન કહૂ,
સૂરા નહિ દેખે પ્રાણ કહૂ;
જહાં લાજ તજી વૂહાં નાંહિ શરમ,
જહાં મૂઠ[4] ખુલી વૂહાં નાંહિ ભરમ,
ઐકીન નહી વૂહાં નાંહિ ધરમ,
સદ્ગુન બિન મુખપેં ક્યા લાલી. ૨

જહાં ડર હૈ વહાં ક્યા મ્હેલ ભલા,
તું સૂમ દ્રવ્ય પર આગ જલા;

૧—માંછલાં. ૨—જાળ. ૩—દાનઆપનાર, ધરમાતુ. ૪—મુઠી.

જ્યોં પાછ[1] મરણકે પાયો અન્ન,
જ્યોં પ્રાણ ગયો આઈ બૈદન[2],
જ્યોં લગ્ન કિયો પાઈ ધ્રડપન,
બિન સુત[3] ગૃહતો રૂહે ગો ખાલી. ૩

હૈ નોન[4] બિના મીઠા નહિ કુછ,
જહાં રાખ મિલી નીચા ક્યા ઉચ;
જ્યોં ભાવ બિના ક્યા ભક્તિ કરે,
જ્યોં બુદ્ધિ બિના ક્યા શક્તિ કરે.
જ્યોં ભાગ્ય બિના ક્યા યુક્તિ કરે,
પ્રભુ બિના ફિરોજ સબી ખાલી. ૪

ઇશ્વર સર્વનો રખેવાલછે.

જંગલો—પદ—તાલ જલદ ત્રિતાલો.

(સખિ મોહે શાંમહિ લાગે નીકો—એ રાહ.)

પ્રભુજી સબકે તુમ રખવૈયા,
મૈ સમઝ સમઝ બલજૈયા. ૧

ગુણી અવગુણી રહત સુખી સબ.
અપને અપને ઠૈયા[5];
સ્નેહ ધરી શિશુ[6] કુરૂપ ગોદલે,
દૂધ પિવાવે મૈયા. ૨

જીવત હૈ સબ જન સમ[7] જગમેં,
તોસોં જો બિગડૈયા;

૧—પાછલ. ૨—સ્રી વઇદ. ૩—પુત્ર. ૪—નિમક. ૫—ઠેકાણે
૬—બાળક; બચ્ચું. ૭—સરખાં.

મેઘ ખેત જ્યું ભલેં બુરેં પર,
એકધાર બરસૈયા. ૩

ભલી બુરી સબ ગૌવનકું નિત,
ગ્વાલ[1] સમાન ચરૈયા;
મુર્ખ ચતુર જ્ઞાની અજ્ઞાની,
ઉદર[2] સમાન ભિલૈયા. ૪

ધરા[3] ધરત નહિ કછૂ બિચારે,
અવિહિત[4] કર્મ કરૈયા;
જગમેં રવિ શશિ દર્શ તુલ્ય દે,
પાપી પુન્ય મઢૈયા.[5] ૫

હમ બિગડે પર તુમહિ દયાનિધિ,
અપની ટેક રખૈયા;
માત તાતહિ કપૂત સતાવે,
તોભી દાઝ લગૈયા. ૬

તુમહો કૂપ[6] નદી અરૂ નાલે,
સબકી પ્યાસ બુજૈયા;
જન ફિરોજકો મુક્તિ દાનદે,
ભવસાગર તરવૈયા. ૭

ઇશ્વર સ્તુતિ.

કાફી—પદ—તાલ દાદરો.

(ગારિ આલિને નિબારા ભર મારારે—એ રાહ.)

છોડ કહાં જાઉં મુજે નાથ સોં કામ હૈ;
નાથ સોં કાંમ હૈ—દુજે સોં બદનામ હૈ. ૧

૧—ગોવાળીયો. ૨—પેટ. ૩—ધરતી. ૪—મના કીધેલાં.
૫—ઝુકડો. ૬—કુવો.

જાઉં હરિ દ્વાર[1] ત્યાગ—કહાં મેરૌ લગે થાગ;
દૂજો કહાં ધામ હૈ. ૨

નિશિદિન વો ધ્યાન ધરી—રવિ શશિભી ઢૂંઢ હરિ;
ધ્યાય આઠ જામ હૈ. ૩

જગત પિતૂ માત વોહિ—દાની[2] હૈ નાથ સોહિ;
જાકો ઉર[3] નામ હૈ. ૪

જાન ઓ અજાન સભી—જાવે ન નિરાસ કભી;
દેત ભોર શામ હૈ. ૫

નહિ ફિરોજ઼ દશદ[4] પુજું—ઔર દેવ નહીં મુજું;
માંગત વે દામ[5] હૈ. ૬

ખુદા નામનો અથાગ કૂવો.

પિલૂ—પદ—તાલ દીપચંદી.

(કૌન જંજાલમેં આન પડીરે—એ રાહ.)

નાથ નામકો બડો કૂપ[6] ભાઈ;
પાનકરો[7] જલ ત્યજ મુરખાઈ. ૧

જ્ઞાન ડોલલે ધ્યાનકી દોરી,
પ્રેમ પ્રીતકો રહેંટ બનાઈ;
જુગ બહુતેં બડભાગી[8] પીવત,
ઘટ્યો જરા નહિ દીખત રાઈ. ૨

૧—દરવાજો. ૨—સખાવત વાળો, દાન આપનાર. ૩—છાતીમાં; હૃદયમાં. ૪—પત્થર. ૫—પઈસા. ૬—કુવો. ૭—પીતારહો, પીવો. ૮—ભાગ્યવાન.

કામ નહી હે દામ ખરચકો,
રંકહિ એંચત ડોલ ભરાઈ;
કોઇ પિવતહૈ કોઇ ન્હાવતહૈ,
કોઇ મરત પ્યાસેં પછડાઈ. ૩

જાતિભેદકો ભેદ નહીહૈ,
રાય રંકહૈ એકહિ ઠાઈ[1];
કહત ફિરોજ, ચમાર ધન્યહૈ,
રોહિદાસ[2] મન પ્યાસ બુઝાઈ. ૪

પાપીનો પસ્તાવો.

સોરઠ—પદ—તાલ ત્રિતાલો.

(દેખત સ્યામ હસે સુદામજીકો—એ રાહ.)

જાનોં નહિ ક્હાંહિ બસે;
લોક કહે હરિ ઘટઘટ છાયો,
મુજ મનમેં ન હસે. ૧

કુટિલ[3] કુપાત્રહિ ચેરે[4] તેરે;
હમ જગ મોહિ ફસે. ૨

પુન્ય છોડ ગૃહ અઘકો[5] બાંધ્યો;
ફૂંકત પવન ધસે. ૩

પ્રતી[6] નગર પૂછત જન, ઉત્તર
કહત ન દેખ હસે. ૪

પ્રભુ ફિરોજ તુમબિન હિરદેમેં;
પાપી નાગ ડસે. ૫

૧—ઠેકાણે. ૨—હિન્દુઓમાં થઇ ગએલો ચમાર જાતનો એક પ્રખ્યાતભગત.
૩—કપટી. ૪—ગુલામ. ૫—પાપનું. ૬—દરએક.

ઇશ્વર સ્તુતિ; પ્રભાતનું ગાયન.

ભૈરવ પ્રભાતી—પદ—તાલ ધીમો ત્રિતાલો.

(મંદિર દેખે ડરે સુદામા, મંદિર દેખે ડરેરે.––એ રાહ.)

જગતપતી જગનાથ પ્રભૂ તું–નિત્ય મોરે[1] મન ભાયોહે;
ભોર[2] ભઈ ભજું નામ તિહારો–બિસરી જનમ ગુમાયોહે. ૧

બહુત પ્રકાશિત સૂર્ય ચંદ્રસોં–અગણિત જુગસોં ધાયોહે;
જિત દેખું તિત તુંહિ તુંહિ હે–તું સબ જગત સમાયોહે. ૨

તન મંદિર મન માલા જપકેં–જસ હસ મુખસેં ગાયોહે;
ભાવિક ભજન કિયો જિનજનને–મનફલ પૂરણ પાયોહે. ૩

નીકે[3] દિન યે બીત જાતહૈ–ફિરોજ બચન સુનાયોહે;
ભજ્યો પદાંબુજ[4] ભગત તિહારો–તાકું ધામ[5] પઠાયો હે. ૪

તન મંદિર ઇશ્વર વગર સૂનું.

બિહાગ—પદ—તાલ ધીમો ત્રિતાલો.

(નઇનન કજરા ડારો સઇયાં.––એ રાહ.)

જા મંદિર નહિ નાથ બસે સો—મંદિર ક્યા હે કામકે;
જોગી કોઈ જૂઠ નામકે—બસ્ત્રો પ્હેનત ચામકે. ૧

અપને ઘટકો નાથહિ છોડત––સોધત ઔરહિ ઠામકે;
પેટ કાજતો વેઠ ઉઠાવત—ખાવત દામ હરામકે. ૨

જૈસે મુનિજન[6] આસન[7] માંડત—સેવક આઠો જામકે;
ફિરોજ જનસબ ઘટ હરિ રાખો-રહો નહીં બસ[8] દામકે[9]. ૩

૧–મારા. ૨–સહવાર–બામદાદ. ૩–રૂડા–ભલા. ૪–કમળ જેવા સુંદર પગો. ૫–સ્વરગમાં ૬–તપસ્વી. ૭–બેઠક–જોગીઓની જપ કરતી વખતે બેસવાની રીત. ૮–વસ–તાબે. ૯–પઇસાના.

કન્યા સાસરે[1] ચાલી.

ભૈરવી—પદ—તાલ દીપચંદી.

(જુગ જાનલેંના સ્વપના.—એ રાહ.)

દુલહન ચલીહૈ પિયાકે નગરવા;
ધરિ સિંગાર અરૂ પાય ઘુઘરવા. ૧

રહિથી હરપમેં, બાલાપનમેં,
જનની[2] પિતાકી રહીથી જતનમેં;
બસગયો આકર જબ પિયુ મનમેં,
રહી સકી નહી અપને બતનમેં;
ચલિહૈ છાંડ પ્રિય અપનો પિયરવા. ૨

ચલેહૈ સંગ નહિ અબતો કોઈ,
ગલેસેં લગાકે મૈયા રોઈ;
જનક[3] તબ રોયરોય આંખ ખોઈ,
કહુલીં લાભ રોનેસેં ન હોઈ;
ચલિ હૈ દેખ યે સરસ મગનવા. ૩

ધન દૌલતકો ત્યાગ દિયોહૈ,
ચલે સંગનહી અંગ છિયોહૈ;
ગુણ અવગુણકો સાથ લિયોહૈ,
જિસકો અમુલ્ય સિંગાર કિયોહૈ;
મિલતેં સુગુનસેં સાસ લાલનવા. ૪

કહાર[4] ચારહિ અંગનમેં આએ,
શિબિકા[5] બૈઠન દુલહનકો લાએ;

૧—આ ગાયનની મતલબ દુનીઆથી કુચ કરવાનીછે. ૨—મા-માતા.
૩—બાપ. ૪—પાલકી ઉચકનાર. ૫—પાલકી.

મજલો મજલકે કાટ પથ[1] ધાએ,
સ્વસુરગ્રામ[2] જલદી પહુંચાએ;
ફિરોજ હોતહૈ ન હોત મિલનવા. ૫

પાપી પશ્ચાત્તાપ.

દરબારી કહાનરો—પદ—તાલ ધીમો ત્રિતાલો.

મૈ ઝગડ[3] પિયા પસતાંની;
સંકટમેં નહિ કોઇ હમારો—સંપતકે[4] સબ જાંની. ૧
તીનલોકમેં નામ તિહારો—સત્યરાજ સુલતાંની;
કહો શરણ કિસ્કે મૈ જાઉં—તોસૈં જો બિગડાંની. ૨
મેઘભૂપસૈં[5] અરજ સુનાઈ—તનપે ડાલો પાંની;
નહીં સુની કછુ બાત હમારી - નહિ યે આગ બુઝાંની. ૩
આવો બમના લિખદો ઇતની—કષ્ટ ફિરોજી ક્હાંની;
જો ગુજરી સો પિયા બિસારી—યે બિનતિ લ્યો માંની. ૪

કર્મ ગતિ.

કાલિંગડો—પદ—તાલ જલદ ત્રિતાલો.

(કરમગતિ ટારે નાહિ ટરે.—એ રાહ.)

જુગત[6] સબ હારે બીન રતી[7];
રતિપેં ચલી ન મતી. ૧

ક્હાંકો મહાદેવ ક્હાંકો શંબર,
ક્હાંકો મદન[8] રતી,[9]

૧—રસ્તો. ૨—સાસરે. ૩—લડીને. ૪—પઈસાના-દઉલતના. ૫—ઈદ્રને.
૬—તાલમેલ-જુગતી. ૭—કીસ્મત-નસીબ. ૮—કામદેવ. ૯—કામદેવનીસ્રી.

જો સ્વકિયાસૌં[1] સ્નેહ[2] લગાયો,
સો ગૅાદ[3] રમે પતી[4]. ૨

રામચંદ્ર વનવાસ પધારે,
જ્યોં જગ ત્યાગ જતી;
જબ સીતાકોં લે ગયો રાવણ,
ઢૂંઢાંયે સીતાપતી. ૩

પંડિત જ્ઞાની પાંચો પાંડવ[5],
કૈસી હુઈ ગતી;
નાંઝર[6] અર્જુન ધર્મરાજ ભટ,
ભીમ રસોઇ--પતી.[7] ૪

૧—પોતાની પરણેલી સ્ત્રી સાથે. ૨--મહોબ્બત. ૩—ખોળો. ૪—એક વખત મહાદેવની મહા તપશ્ચરયા જોઇ બીજા દેવતા અદેખા પડી તેની ભક્તિમાં ભંગ કરવા કાંઇ યુક્તિ શોધવા લાગા, આ કામ કુલવણીથી કામદેવે કરયું, જેથી કરોધમાંન થઈ માહાદેવે કામદેવને ભક્તિના બળથી બાળી ભસ્મ કરયો. આ જોઇ કાંમદેવની સ્ત્રી રતી બહુ કળાપીટ કરવા લાગી, જેણીનું રૂદન સાંભળી દયા લાવી મહાદેવની સ્ત્રી પારવતીએ કહ્યું કે, હવે પછી કામદેવ એક માછલીના પેટમાં જનમ લેશે. અને તે માછલી દઇત્યોના રાજા શંબરને ત્યાં આવશે. આ સાંભળી રતી ઓલખ છુપાવી તે રાજા (કે જે કામદેવનો મોટો વેરી હતો) તેને ત્યાં રસોયણ તરીકે રહી. કાંઇ મુદત વિત્યા પછી એક દિવસે મરછીમારોને એક મોટી માછલી હાથ લાગ્યાથી શંબર રાજાને ત્યાં સોગાદ લાવયા, જેનું પેટ ચીરતાં કામદેવ બાળક રૂપે નીકલવાથી રતીએ તેણીને પેટે કોઇ છોકરૂં નથી એવું બાહનું કાહડી શંબર પાસથી માંગી લઈ, બાલક કામદેવ યાને પોતાના પતીને ગોદમાં લઇ હસાવી રમાડી જતન અને પ્યારથી ઉધારયો; એટલે જેણિનું રક્ષણ કાંમદેવે કરયું હતું તેણિના રક્ષણમાં તે ગયો.

૫—યુધિષ્ઠિર અથવા ધરમરાજ, અરજુન, ભીમ, નકુલ, અને સહદેવ; એ પાંચ મહાજ્ઞાની, પાંડુ રાજાના પંડીત બેટાઓ જેઓને દૈઇવયોગે મહાવિપતે ખમવી પડી હતી.

૬—રાજાના જનાનાંનો ખાસ નપુંસક ચાકર. ૭—રસોયો—બબરચી.

અહ નખતરસો મન સમઝાવન,
રાહૂ મંગન ગતી;
ફિરોજ ભૂપતિ[1] રતી[2] જાય તબ,
તોલ ન હોય રતી.[3] ૫

મ્હોતનું તેડું.

પિલૂ—પદ—તાલ દાદરો.

(કાહે રસ બલમા મોસેં ખેંચિરે કમાન.—એ રાહ.)

ચલો ચલો બેગ ચલો—ચલો સુંદર નાર;
ચલો સુંદર નાર—નહી હૈરૂં પલબાર. ૧

મેરે આવનકી સુધિ તું બિસર ગઈ;
ઘડી પલ વિપલ તોકું જો કહિ હરબાર. ૨

માત પિતાકો અંતહિ[4] મિલલ્યો;
ફિર નહી મિલોગે હૈ જાનાં પરબાર. ૩

આપ કરનીસૈં તન સૃંગારો;
છાંડો ધન પુત્ર માલ આશા ઘરબાર. ૪

કહતહૈ ફિરોજ સુનો અવધ હુઈ પૂરી;
ચોગે ફ્લા ઉત્તર જા હરિકે દરબાર. ૫

બામદાદની ખુદાની બંદગી.

ભૈરવ પ્રભાતી—પદ—તાલ—દાદરો.

(જાગિયે ગોપાલ લાલ ઉઠિયે બલજાઉં.—એ રાહ.)

ઊઠ સજ્જન ભોર ભયો નાથ[5] ભજન ગારે;
પંછી પશુ જીવજંત સંતહો પુકારે. ૧

૧—રાજા. ૨—મોહોડાનું તેજ. ૩—છ ચોખાભાર વજન. ૪—છેલીવખત. ૫—જગતપતી, ઈશ્વર.

ભોર સમે રટત હું નિત નામ પ્રભુ તિહારે;
હોવે અઘ[1] નાશ અરૂ કાજ સફલ ધારે. ૨

દોહો કર[2] જોડ કરૂં બિનતી તુજ દ્વારે;[3]
દુખ દલીદ્ર વિપત મેરિ પ્રભૂ તું નિવારે. ૩

જાકો શુભનામ લેત પાપ ગયે હારે[4];
સર્વ જગત સ્વામી તુમ રચી જુગત ભારે. ૪

સુનિયે જગનાથ કિયે પાપ હૈ અપારે;
કૌનબિધી ભવજલ[5] મેં ઉતર જાઉં પારે. ૫

કહે ફિરોઝ ભજન કરો તબહિં પ્રભુ તારે;
તન મનકે રટન બિના સદા રહો ન્યારે. ૬

જુવાની ઉપર મગરૂર નહીં રેહેવા વિશે.

ભૈરવી—પદ—તાલ દીપચંદી.

(ડુલિયા લે આવો મોરીરે.—એ રાહ.)

સુનો ગોરિયાં ગુમાની ના કરો;
દો દિનકી જવાંની દિવાંની. ૧
જૈસે પતંગ[6] રંગ ઉડતહે—જો કછુ ધૂપ ધરો. ૨
રહત સદા નહિ સૂર્ય તેજકો—જો કછુ છાંવ[7] પરો. ૩
ક્ષણ ભર જૈસી બિજલી ચમકે—ઝર—જલ[8] રહ ન ખરો. ૪
ફિરોઝ કબહૂ નિત ન રહેગો—બ્હાર બસંત હરો.[9] ૫

૧—પાપ. ૨—હાથ. ૩—દરવાજે. ૪—હારીગયા, નાહસી ગયા, નાશપામયા. ૫—સંસાર સાગર જલ, ૬—પતંગનું લાકડું. ૭—છાંયા—સીરૂં. ૮—ઝરાનું વેહેતું પાંની. ૯—લીલો.

કબીર[1] વણકર કપડાંની તારીફ કરેછે.

વાગીશ્વરી કાહાનરો–પદ–તાલ ધીમા ત્રિતાલો.

(દઈયા રામ દેખત લોક હસઈયાં.—એ રાહ.)

દેખ દેખ મેરો હરિ ઝુલૈયા[2] ઝુલવત હૈ દિનરાતેં;
ક્યા અદ્ભુતહૈ[3] કરામત વાકી બોલત ના કો બાતેં. ૧

તરહા તરહાકે બાંને-તાંને[4] લાગત ના કો ખાતેં;[5]
ન્યારી રંગત ન્યારી બનત અગણિત ખિલ રહિ ભાતેં. ૨

ગાય ફિરોજ કબિર યૂં કહેતે બિન ઝુલાય કો જાતેં;
મનુષ્ય દેવતા પશુઅન પક્ષી તરવર[6] ફુલ ફલ પાતેં.[7] ૩

રોહિદાસ[8] ચમાર ચામડાંની તારીફ કરેછે.

કલ્યાણ–પદ–તાલ દીપચંદી.

(દુલહન માગ સવારલે સારી.—એ રાહ.)

ચામહિ ચામ મૈ ચૌઓર[9] ધાયો;
ચામ બિના કછુ નજર ન આયો. ૧

ચામકી ચીડી ચકચક ચૂંચત,
ચામમે ઝૂકત ગોવિંદ ગાયો;
ચામકે કુક્કુટ[10] કૂકત ભોરેં,
ચામહિ સોવત લોક જગાયો. ૨

ચામકે ચૌપગ ચાલત હાલત,
ચામ બિના હૈ કૌન બનાયો;

૧—એ નામનો એક ભગત કવી જે વણકરનો ધંધો કરતો હતો. ૨—વણકર. ૩—અજાયબ જેવીછે. ૪—વાંનો તાંનો–સુતરના આડા અને ઉભા દોરા. ૫—બગડેલી વસ્તુ. ૬—વૃક્ષ; ઝાડ. ૭—પાતરાં. ૮—એનામનો ભગત જે ચમારનો ધંધો કરતો હતો. ૯—ચારો બાજુએ. ૧૦—કુકડો, મરઘો.

ચામકે તરવર ચામકે પુષ્પન,
ચામહિ ચૂમ્બત ફૂલ સબ ખાયો. ૩

ચામકે પર્વત ચામકી ભૂમી,
ચામકે ચૌદહ રત્નહિ ભાયો;
ચામહિ મીન[1] ચામકે મોતી,
ચામ બિના કોઇ નામ ન લાયો. ૪

ચામહિ સુરજન[2] ચામહિ રાક્ષસ,
ચામ ચોરાસી લક્ષ ફિરાયો;
ચામહિ રામા ચામહિ શ્યામા[3],
ચામ ફિરોજને હરિ ગુણ ગાયો. ૫

પરોઢિએ ઊઠવા વિશે.

ભૈરવી—પદ—તાલ ધીમો ત્રિતાલો.

(અબ મોરિ છાંડદે કલાઇ કમ્બાન ગાંવકો છોડા.—એ રાહ.)

કલિયન ફૂલી ઉપબન સુભજન;
ઉઠ ભઇ ભોર ભૌર[4] કન્જ[5] લટકે. ૧

વિરહ ચકોર[6] લિનો ચકવેકો[7];
નાર ટાર તરવર પર ભટકે. ૨

પ્રગટ ભયો રવિ તેજ પ્રતાપી;
ડારડાર મધુરસ ફૂલ લટકે. ૩

પતિત ફિરોજ ભજે તજ સેજેં;
વારવાર તનમન કર પટકે[8]. ૪

૧—માછલી. ૨—દેવતા. ૩—રાધા. ૪—ભમરો. ૫—કમલનું ફુલ. ૬—એક પક્ષી જેનું જોડું દિવસે એક બીજાથી છુટું રહેછે. ૭—એક પક્ષી જેનું જોડું રાતરે એક બીજાથી છુટું રહેછે તેનો. ૮—પટકો કરીને; યાને કપડું ગલાંની ઉપર લપેટી તેના બેઉ છેડા હાથ જોડી પકડીને નમવું.

અહંકાર તજવા વિશે.

ભૈરવી–લાવણી–તાલ દીપચંદી.

(વેધસ યાર મરીરે મરીરે મિઠડા—એ રાહ.)

નાહિ ગુમાન કરીયેં કરીયે સજના;
યહિ દેહ દોહી સમજ પ્હેરકી. ૧

લંક[1] જલી રાવણ પછડાયો,
તન તુકડે અહંકાર કરાયો;
સુનતે સ્યાન ધરીયે ધરીયે. ૨

નમત ડાલસો ફૂલહી લાધે,
નમત ડોલસો કૂપ–જલ[2] કાઢે;
ખાલિ ન ખાન[3] ઠરીયે ઠરીયે. ૩

નમ્ર[4] નાવ[5] પર ભર તોફાને,
સ્વાર બનેસો ડર નહિ જાને;
શાંન્ત સમાન તરીયે તરીયે. ૪

પંથ[6] હરીકા નિર્મલ સાચો,
સત્ય સ્વામિકા મનસે [illegible]ચો;
પાપ પિછાન ફરીયે ફરીયે. ૫

સ્વપ્ન સરીખા જગ યે જાનો,
ફિરોજ સ્વામી સદા બખાનો;
માંગત માન ડરીયે ડરીયે. ૬

૧—લંકા. ૨—કુવાનું પાંની. ૩—ધાતુની ખાંણ. ૪—નમેલું. ૫—વહાંણ, તોફાંનની નિશાંન માલમ પડતી વખતે આગમજથી નાખોદા ડોલ અને સર કાહાડી નાખેછે, જેથી તોફાંનની ઝાઝી અસર થતી નથી. ૬—રાહ, રસ્તો.

નિરાકાર પ્રમેશ્વર સાથ પ્રીતી.

બરવા પિલૂ—લાવણી—તાલ જલદ ત્રિતાલો.

(કાયા કઇસી રોઇ પ્રાણ તજે.—એ રાહ.)

મૈ દરશન બિન કૈસી મોહી—જગતપતી. ૧

મુજકો તો વો કભૂ મિલા નહિ—સૂરત દેખી કોઈ,
જબભી દેખું ઠોરઠોરમે[1]—બાસ[2] કરત હૈ સોઈ;
ન્યારી રંગત ન્યારી ઢંગત—ન્યારી બેલી[3] બોઈ,
તરહા તરહાકે ફૂલ ફુલોંસે—તરહા તરહા ખુશબોઈ;
ભીતરતો વોહી વોહી. ૨

ચંદ્ર સૂર્યસાં ગગન બિરાજે—અગણિત ઝમકે તારે,
સબહિ નખત[4] નિશિ દિન ફિરફિરતે—ફૂલ દે ન્યારે ન્યારે;
ગગન સઘન[5] મૈ ઢૂંઢ આઇ, ના—મિલે હમારે પ્યારે,
તબભી સોચત દેખત સબમેં—વ્યાપક વો હૈ સારે;
ઢૂંઢતહૌ જોહી જોહી. ૩

સપ્ત સમૂદર બહે સબોંમે—ફિરે નાવડી હોડી,
કોઇ પવનસે ડોલત ચાલત—કોઇ ખરાબે તોડી;
લાખ તરહાકી મછલી હૈં, ના—મિલી એકભી જોડી,
જીવત રાખત જલમેં વો જહાં—મનુપ પ્રાંણદે છોડી;
કૃપાલુ સોહી સોહી. ૪

કીટક[6] મુંગી નાચ પતાલે—ખેલે તોસૌ હોરી,
જબ દેખું તબ સબહિ બસનકો[7]—દિયે રંગમેં બોરી;
નાચ્યત કોઈ હરપ જના—કો રોવત ધુલમેં રોરી,
ફિરોજ અકેલી ઢૂંઢત ધાવત—મનપા પુરાવ મોરી;
કર એકકિ દોહી દોહી. ૫

૧—ઠેકાંણે, ઠેકાંણે. ૨—વાસો. ૩—વેળ. ૪—નક્ષત્ર.
૫—અપાગ. ૬—કીડા. ૭—વસ્ત્રને.

ઇશ્વર સદા સર્વ ઠેકાંણે છે.

કલ્યાણ–લાવણી–તાલ ત્રિતાલો.

(મેરે પિયાકા નવરંગ બાગ ચલિ મઇ દેખનકો.—એ રાહ.)

સબ ઘટ દેખું પ્રીતમ મોરે બજા રહે બૈના;[1]
સોવત જાગત ઊઠત બૈઠત ક્યા દિન ક્યા રૈના. ૧

શ્રેષ્ટ[2] માનવી તાલહિ દેવે હિરદે નાડીમેં,
ન્યારે ન્યારે તાંનહિ લે બૈઠે તન બાડીમેં;
જોગી જંગમ[3] જપ તપ કરતે જંગલ ઝાડીમેં,
પાપી નાવ પર સ્વારહિ હોકે ડુબતે ખાડીમેં;

(જુહુલ) કોઇ હસતહૈ કોઈ રોતે,
કોઇ પાતહૈ[4] કોઈ ખોતે;
કોઇ જાગતે કોઈ સોતે,
કોઇ કાટતે કોઈ બોતે;
કર રૂહે સુખ ચૈના. ૨

ચૂચન લાગી ચીડી ભોરે[5] ડગર[6] બોલતે મોર,
જગત–પતીકો રટને કારન ગગન મચાવે શોર;
કોયલ તોતા[7] ચાત્રક પંછી દેખો ઠોરહિ ઠોર,
ફૂલો પ્રેમી નૈનો ખોલે જબ હોતીહૈ ભોર;

(જુહુલ) ભવર કમલ પર નાચત ડોલત,
ચંડુલ ફુલસોં હસકે બોલત;
પ્રેમ ગાંઠકો બુલબુલ ખોલત,

૧—વાંસલી. ૨—ઉત્તમ. ૩—એક જાતના જોગીઓ. ૪—મેળ વેછે. ૫—સહવારનાં ૬—રાહ, રસ્તો. ૭—પોપટ.

જિવજંતો સબ મધન કિલોલત[1],
સારસ ક્યા મૈના. ૩

નદી સરોવર મ્હાસાગરકે નાચત મીન[2] જલમેં,
કીચલમેં કો ડૂબત ડોલત તરહા તરહા છલમેં;
કષ્ટ બિના અજગર પાવત ભખ[3] ક્ષુધા[4]પૂર બલમેં,
અમૃત મધસેં કોઇ ભરે હૈ બિષ કોઈ ફૂલમેં;

(જુહુલ) ગગન મંડલમેં ઝમકે તારે,
શશિ[5] રવિ[6] નિશિદિન રટતે ન્યારે;
જહાં દેખું વહાં તુમ હો પ્યારે,
આવે જો તુમ્હારે દ્વારે;
પાવે સુખ સૈના[7]. ૪

સુનકેં ભુજંગ[8] આન ખડે હૈ તજ ઘર અપનેકોં,
અગણિત કીટક[9] ડોલત લોલત આગ્યે જપનેકોં;
ગુંગી[10] મુંગી[11] ધૂની જલાતી બૈઠી તપનેકોં,
કોઇ ભુલે હરિ સાચ માનકે જગકે સ્વપનેકોં;
ફિરોજ રટ તું પ્રભૂ નામકોં,
અમુલ્ય જો માંગે ન દામકોં,
ઔર કોઇભી નહી કામકોં,
રટકે વોહી અષ્ટ જામકો,
કર ભક્તિ ઘૈના.[12] ૫

વિયોગ વિલાપ.

દેશ પાહાડી—લાવણી—તાલ જલદ ત્રિતાલો.

(સુરતમેં પનિઆરન ખુબ બની.—એ રાહ.)

પિયા બિન દુઃખ મોકો ભારે,
ઢૂંઢું કહાં તુજે પ્યારે. ૧

૧—પુકારેછે. ૨—માંછલાં ૩—ભક્ષ; ખોરાક. ૪—ભુખ.
૫—ચાંદ. ૬—સુરજ. ૭—ઘણું; અગણિત. ૮—સાંપ; નાગ.
૯—કીડા. ૧૦—બોલીશકેંનહીંતે, અવાચક. ૧૧—કીડી.
૧૨—સણગાર.

લિયો મૈ જોગનિયાકા ભેસ.
પિયાકા ઢૂંઢા દેસોદેસ;
રગોમેં રગત રહ્યો નહિ લેસ,
સ્યામ[1] સો રૂપેર[2] હો ગએ કેસ;

(જુહુલ) બિન મુખ દેખે પ્રીતમકેતો– નિશિ દિન મોય નચૈન,
દેખ પ્રિતમ જબ પ્રીત લગી તબ–છૂટે ક્યું નહિ નૈન
રોઉ મૈ જા કિનંકે દ્વારે. ૨

કિયા તનકા મૈંને ડેરા[3],
લિયા વૈરાગ પિયૂ તેરા;
બનોબન ફિરતી હૈં ફેરા,
ધુનીમેં જલા જિગર મેરા;

(જુહુલ) તન મસાલકો જલા રહી હૈં–રક્ત પુરાકે તેલ,
જલજલકે બનબન ફિરતી હૈં–ઢૂંઢ હમારો છેલ;
કોપ કર હો ગયે ક્યૂં ન્યારે. ૩

મિલે પત્તાતો લિખ પતિયાં,
કહું મૈ મન તનકી બતિયાં;
કટત નહિ વોહિ બિના રતિયાં,
મિલેતો રખું મોર છતિયાં;

(જુહુલ) પ્રીતમ વો દિન કહાં ગએ જબ–મૈથી જલ તુમ દૂધ
તેલ હોય ક્યું અલગ બને અબ–ગઈ કહાં તુજ સુધ;
તોહ બિન મિષ્ટ[4] લગત ખારે. ૪

૧—કાળાં. ૨—સફેત. ૩—તંબુ. ૪—મિઠાઈ.

મિલે એકબારહિ સમઝાઉં,
બિનત દો કર[1] જોડ સુનાઉં;
રોય કર ઘરમેં ફિર લાઉં,
તપત[2] તન મનકી બુઝવાઉં;
(જુલ્ફુલ) પ્રીતમસેં મુજ પ્રીત લગી હૈ—લગો સજનસેં સ્નેહ,
મનતો લાગો હૈ મોહનસેં— લગો નૈનસેં નેહ;[3]
નાથ યું ફિરોજ પોકારે. ૫

પતિ વિયોગ---રૂતુ વર્ણન.

ભૈરવી–લાવણી–તાલ જલદ ત્રિતાલો.

(કાદર જાંણે નાજ.માઇદા વેખણાં.—એ રાહ.)

બાલમ[4] મોહે કાહે તુનેવે બિસારી;
મિલો પિયા મૈ તુમ પર વારી. ૧

ગઇ ફૂલિ બસંત બ્હાર બનકી,
તપ ગ્રીષ્મ[5] આગ જલી મનકી,
વહ ભસમ બદન પર ડારી. ૨

મૈ રોઇ બર્ષામેં[6] પિયુ રટકે,
બન કૂક પપીહા મન ખટકે,
ઝડિ શ્રાવનિ લાગી ખારી. ૩

લગિ શરદ[7] સખી દુખ સુન બહના,
કયું સહું યે હિમ[8] પિયુસેં કહના,
અબ લિજિયો બેગિ ઉગારી.[9] ૪

૧—હાથ. ૨—તાપ, આગ. ૩—મહોબ્બત. ૪—પતિ, ખાવિંદ. ૫—ગરમીની રૂતુ. ૬—વરસાદની રૂતુમાં. ૭—સરદીની રૂતુ. ૮—હિમંત રૂતુ. ૯—બચાવી.

સુખિ રહિ ન શિશિરમે[1] સબ રતિયાં,
સુન પિયુ બિનતી ફટતી છતિયાં,
કહે ફિરોજ ચેરિ[2] તુમ્હારી. ૫

પતિ વિનંતી.---સહવારનું વર્ણન.

ભૈરવી-લાવણી-તાલ દાદરો.

ના મુજે સુતા બલમા, ના મુજે સતા,
હુઇ હૈ ભોરકી ઘટા;
સુભંજન પ્યારે—મતવારે હો,
મુખ સોહણા[3] બતા. ૧

ચકવા[4] ચકવી બકવા[5] કરતે-પ્રેમ મધુર રસ પી;
ભૈંવર કમલ પર ગુંજત દેખત-તડપત મોરા જી. ૨

ચંદ ભયો હૈ મંદ[6] ગગનમેં-રવી[7] ઉદય હૈ તેજ;
નૂતન[8] કલિયન ડારડાર પર-સજી સુગંધી સેજ. ૩

ચૂં ચૂં ચિડિયાં ચૂંચત ચારૂ[9]-કુક્કુટ[10] કૂકત ભોર;
બાટ ઘાટ[11] ખટરાગ કરે-બનજારે બટવા[12] ચોર. ૪

સાધુ સંત ભજકેં દુખ ભંજન-કરત પાપ તમ[13] નાસ;
મનકી ગુંડી[14] ખોલો પ્યારે-પુરો ફિરોજી આસ. ૫

૧-શિશિર રતુ;-હિંદુસ્થાનમાં છ રતુછે, તેના મહિના કેટલાએક મત પ્રમાણે નિચે મુજબછે:—

વસંત-ચઇત્ર અને વઇસાખ. શરદ-આસો અને કારતક.
ગ્રીષ્મ-જેઠ અને અસાડ. હીમ-માગસર અને પોસ.
વરષા-શ્રાવન અને ભાદરવા. શિશિર-માહ અને ફાગન.

૨-ગોલાંમડી. ૩-સોહામણું. ૪-એક પક્ષી, જુઓ નોટ પાંને ૨૮ મેં. ૫-બકબકારો. ૬-ઝાંખો. ૭-સુરજ. ૮-નવી. ૯-સુંદર. ૧૦-કુકડો, મરઘો. ૧૧-નદીનો બાંધેલો કીનારો. ૧૨-રાહદારી, મુસાફર, વટેમારગુ. ૧૩-અંધારં. ૧૪-આંટી, વેરભાવ.

પપૈયાની[1] વરસાદને વિનંતી.

સારંગ–લાવણી–તાલ ધીમો ત્રિતાલો.

(લગા ઈરકોંકા વાર સખિ ઘર નહી મેરા દિલદાર.—એ રાહ.)

દમ જાતા બિન પાંની–આ બેગી[2] દિલજાની. ૧

રોવત યુંહિ પપીયા–કહાં રહે પ્રાણપીયા,
બિન તલપતહૈ જીયા–ક્યું કોપ યહી કીયા;
બન ઉપબન તુમ તૃપ્ત[3] કરત–ક્યું કરો મેરિ હાની. ૨

ચલત અબ ચાતુર્માસ[4]–હૈ પિયા મિલનકી આસ,
બુઝાવે વહ કો પ્યાસ–જાતાહૈ જલ બિન સાસ;
આઠ માસ મૈં પ્યાસ સહીહૈ–તેરિ આસ માની. ૩

ફિરૂઁ હો જોગન બનમેં–મુજ આસ ઘટા ઘનમેં,[5]
કરૂઁ યાદી પલછિનમેં–લગિ આગ સ્યામ[6] તનમેં;
પ્રીય પુકારી ટેર[7] સુનાઉં–પિયૂ પિયૂ બાની. ૪

મુજે લોક કહે પાપી–મૈં માલ તેરિ જાપી,[8]
તું મેરી સુખ વાપી[9]–તુજ આજ્ઞા મૈં થાપી;
ફિરોજ પિય ક્યું નિઠુર[10] ભયેહો–હોકે નિત દાની.[11] ૫

૧—પપઈયો કબુતર કરતાં નાહનું કાળા રંગનું એક પક્ષીછે, તે વરસાદનાં પડતાં અધર ટીપાં સિવાય બીજું કાંઈ પણ પાંણી પીતું નથી, અને વરસાદ ઉપર ખરેખર મોહિત હોય તેમ કાળાં વાદલાંની ઘટા જોઈ ઘણું મગન થઈ પીઅ પીઅ પીઅ પુકારી જાણે પોતાના પતીના આવવાથી હરખાતું હોય તેમ બુમ પાડતું ફરેછે. તે બીજાં પક્ષીની માંફક ચાંચથી પાંણી પીતું નથી, પણ જ્યારે વરસાદ પડેછે ત્યારે પોતાની ડોક ઉનચી કરી, ઘાંટીની નીચે જે એક છેદ હોયછે તે વટેજ પાંણી પી, બાકીનાં દિવસો રસથી ભરેલાં ફળ ખાઈ તરસ મિટાડેછે.

૨—જલદી. ૩—ધરાયલાં. ૪—વરસાદના ચાર મહીના. ૫—વરસાદમાં. ૬—કાળા રંગનાં. ૭—પોકાર. ૮—માળા ફેરવી જપ કીધો, જપી. ૯—વાવ, અંદર પગથી બાંધેલો કૂવો. ૧૦—નિરદય, કઠોર. ૧૧—સખી, ધરમાત્મા.

વર્ષાદને અરજી.

દેશ બિહાગ–પદ–તાલ ધીમો ત્રિતાલો.

ઝડિ ઝડિ બુંદસું બાદરિયાં મેરી ભિંજાઇ ચુંદરિયાં.—એ રાહ.

ઝુમ ઝુમ બાદલિ બૈરનિયાં;[1]
ભરદે મોરી ગાગરિયાં. ૧

કૈસી ઘરસેં બાહર નિકસું;
બુંદ ભિંજાવે જોબનિયાં. ૨

બિહન સબતો મિલી પિયાસેં;
દેખ બનું મૈ બાવરિયાં. ૩

ફિરોજ પ્રિય અટકાયો બિદેસે;[2]
ઉલટે નદીયન પતિ–ઘરિયાં.[3] ૪

અરે વાદલો મારા પતિને સાથ કાં નહિ લાવ્યાં.

દેશ–પદ–તાલ ધીમો ત્રિતાલો.

(તું ન જા મેરે ઢિગસે પ્યારે બરષાકી આઇ બહાર.—એ રાહ.)

કયું આએ બાદર કારે;
સઁગ લાએ ન પિયુ હમારે. ૧

(દોહરો) બુંદ બુંદમેં ફેર હૈ–લેત દેત હૈ પ્રાંન;
જાકોં પ્રીતમ ના મિલે–તાકોં તીર સમાંન.

સાવનમેં સખિ પિયા મિલનકો–બૈહી માગ[4] સવારે;
ચાત્રક[5] દાદુર[6] શોર પુકારે–મોર ઉચારત ઠારે. ૨

૧—આગલ હિંદુસ્થાનમાં વ્યાપારીઓ આઠ માસ પરદેશ ધંધો કરી ચોમાસાના ચાર મહિના પોતાને દેશ આવી કુટુંબ સાથે સુખથી ગુજારતા હતા; પણ કોઇ જો તે સમેં પાછો નહી ફરતા તો તેની સ્ત્રી બહુ ફિકર કરતી હતી, તથા જુદાઇના ગમમાં બળતી હતી; હવે સમે વાદલો ગગડી વારંવાર પતીની યાદ આપી, તેણીની સોક થઇ લાગી હોય તેમ વધારે બળાપો કરાવતાં હતાં, તેથી આ ઠેકાણે વિરહિણી સ્ત્રી વાદલને પોતાની સોકની ઉપમાં આપેછે.

૨—પરદેશે. ૩—પતીને ઘેર–યાને નદીઓ દરીયામાં પડેછે. ૪—માથાનાં બાલનો સેંથો. ૫—પપઇયો. ૬—દેડકો.

(દોહરો) પિયા બિરહકી આગતો—લાગી તનમેં જોર;
અપની જલતી છાંડકે—બરપત ક્યું ચૌઓર[1].
પવનહિ બાગ[2] પકડ પુરવાહી—બન ધનપેં અસવારે;
ચમકત બિજલી બાટ બતાવો—જાઉં પિયાકે દ્વારે. ૩

(દોહરો) પાવસ[3] રૂત ભરપાયકે—સબી પુરાવે આસ;
મૈં એહી દુખ પાતહોં—જબ બન ફૂલે ઘાસ.
તરવર બેલોં બન સબ ફૂલેં—જીવજંત સુખવારે;
કુંદન જોબન મતહિ ભિંજાવો—લાગત પિયબિન ખારે. ૪

(દોહરો) રો રો પપિહા યું કહે—કૈસો જગકો ન્યાય;
બાર બાર જો પિયુ રટે[4]—સો પાપી કહલાય.
પિયા મિલેતો કહિયો પપીહા—બેગી દેસ પધારે;
કર જોડી વંદત[5] ફિરોજ હૈ—સ્થિતી આય સુધારે. ૫

વરષાદ રૂતુનું વર્ણન.

બરવા પિલુ—ખ્યાલ—તાલ ધીમો ત્રિતાલો.

(કારી બદરિયાં ઘેરે ઘેરે આવે.—એ રાહ.)

બરષો મેહરવા રૂમઝુમ રૂમઝુમ શ્રાવનમેં;
બલજાઉં ફિરોજ પી[6] આવનમેં. ૧

ચાતુર ચાત્રક[7] ગાવે, દાદુર[8] ડમરૂ[9] બજાવે,
નૃત્ય[10] મોર મન ભાવનમેં;
નૂતન[11] બનઠન બેલ સુગંધી—દોર લગી ઝુલાવનમેં[12],
પીયા રિઝાવનમેં. ૨

૧—ચારો તરફ. ૨—લગાંમ, બાગદોર. ૩—વરસાદ. ૪—પોકારે, યાદકરે. ૫—નમેછે. ૬—પતિ, ખાવિંદ. ૭—પપઈયો. ૮—દેડકો. ૯—એક તરાહનું ઢોલ. ૧૦—નાચ. ૧૧—નવી. ૧૨—હિંડોલામાં, હીચકામાં, (ઉતર હિંદુસ્થાન તરફ ચોમાસામાં હિંડોળે બેસી હીચ ખાવાનો રેવાજછે.)

લાર્ડ રિપનની કીર્ત્તિની હોરી.

કાફી—તાલ દીપચંદી.

(સાવરો અજહુ નહિ આયો.—એ રાહ.)

સત્ય નેમકી હોરો રચાઈ–ધન્ય લાર્ડ રિપન ચતુરાઈ. ૧

ભલે પિતા આપ ભયે હિંદકે–દિયો ભાગ્યકો જગાઈ,
પ્રેમ પ્રીતસે સબકો ઉધારે–રાય રંક એક ઠાઈ[1];
રહ્યે તેરિ નજરે સમાઈ. ૨

જાતિ ભેદકો ખેદ[2] ન જાંણો–રખલી સબસોં સગાઈ,
સત્ય ન્યાયકો ગુલાલ ઉડાકે–જશ પીચકારી ચલાઈ;
રંગમેં હિંદકો ભિઁગાઈ. ૩

ખેતીમેં ખેડુત જશ ગાવે–ઘર ઘર બાજે બધાઈ,
કહેતે કોઇ સો કરત નહીહૈ–તુમને કહી નહી કાઈ;
ચુપચૂપ કરકે બતાઈ. ૪

કારખાનોમે હુન્નર નાચે–ઉદ્યમ ફગવા ગાઈ,
પરદેશોજો લૂટ લગા ધન–લે જાતેથે ભાઈ;
રખી સબ ચાંહી કમાઈ. ૫

સ્વેત[3] ચામકો[4] દામ[5] એક કર–રખી નહી સરસાઈ,
કાલેસે અબ નહી વો આલે[6]–ધૂન ગર્વકી ઉડાઈ;
અપક્ષપાત રાજ્ય ચલાઈ. ૬

રાજ કાજ ફિર દિયો હિંદકો–ઇંગ્રેજી બાદશાઈ,
સકલ લોક પ્રભુસોં યું કહેવે–દે આયુષ્ય બઢાઈ;
બિનતી ફિરોજી સુનાઈ. ૭

૧—ઠેકાણે. ૨—મનનું દુઃખ; દલગીરી. ૩—સફેત.
૪—ચામડીની. ૫—કિમ્મત. ૬—વધારે.

પ્રાંણનાથ પ્રેમ હોરી.

દરબારી કહાનરો—તાલ દીપચંદી.

(મે ઝધડ પિયા પસતાંની—એ રાહ.)

ખેલ હોરી મૈ પિયુકો રિઝાઉં,
આજ સફલ સખિ. ફાગ હમારો;
જનમ જનમ સુખ પાઉં. ૧

જ્ઞાન ધ્યાનકી ભર પિચકારી,
ભાવ અબીર ઉડાઉં;
હૃદય પ્રેમ પખવાજ,[1] નાડિમે[2]
નવનિત[3] તાલ બજાઉં. ૨

ફાગનમેં સખિ હોરી સલગે,
મૈ તન તપત[4] બુઝાઉં;
ભર મુખ હેત[5] ગુલાલ મૂઠસૈં,[6]
બાર બાર બલજાઉં. ૩

ભાવ ભજનકે ફાગહિ ગાઉં,
અનહદ નાચ નચાઉં;
ફિરોજ લોક લાજભી છાંડી,
પ્રગટહિ ગલડુ[7] લગાઉં. ૪

વિયોગ હોરી---પતીને પત્ર.

કાફી---તાલ દીપચંદી.

(સાવરે સંગ ખેલુંગી હોરી—એ રાહ.)

જા કહિયો હોરી આઈ,
બિનતી હમારિ પ્રાંણનાથકો;
બેગા દિજિયો સુનાઈ. ૧

૧—એક તરાહનું ઢોલ. ૨—હાપની નાડીમાં. ૩—સદા નવી.
૪—તાપ. ૫—પિઆર. ૬—મુઠઠીભરીને. ૭—ગલે.

પિચકારન બંદૂક હાથલે–કુમકુમ[1] ગોલી બનાઈ,
લેનાહો તો લેલે જિયરા–દુખ યે સહ્યો નહિ જાઈ;
એગ બિષ[2] દિજીયો પિલાઈ. ૨

સબ સખિયન મિલ મંગલ ગાવે–ઘરઘર આજે બધાઈ,
જાને ક્યા વે મેરે દરદકોં–નાથહિ સુધ બિસરાઈ;
કબીહૂ ન પાતી[3] પઠાઈ. ૩

નૈન પિચકારી આંસૂ ભરકે–મૈને તનપેં ચલાઈ,
રૂદન ફાગ[4] પુકારી રહીહૈં–ડફ છતિયનકો બનાઈ;
કાસદ જા કહિયો ભાઈ. ૪

રૂતુ બસંત આનંદ મચાવે–ક્યું રહું મન સમઝાઈ,
જો યે કર્મમેં ફગવા નહી તો–કાહેકુ હોરી બનાઈ;
દિયો મેરે તનકોં જલાઈ. ૫

જલો યે સાડી બિરહ[5] રંગરેજને–દેખી ફિરોજ રંગાઈ.
મિલે પિયાજો યહિ ફાગુનમેં–રાખુંગિ મન સમઝાઈ;
હરષ નહિ રહેવે સમાઈ. ૬

પ્રેમરંગ હોરી.

ભૈરવી–તાલ દીપચંદી.

(રેનીસાગમ નીધપ ધપમ ગરેસા.—એ રાહ)

નાથ મૈતો ખેલું રંગારંગ હોરી,
દેને ધ્યાન ઔર યહિ પ્રાન;
પ્રીતમ કાહુકી ચોરી. ૧

૧—ગુલાલના ગોળા. ૨—વિષ; ઝેહર. ૩—કાગલ; ચીઠ્ઠી.
૪—ફાગણનાં ગાયન. ૫—જુદાઈના.

પ્રેમ પ્રીતકો રંગ બનાઉં-મૂઠી ભરીભરી રોરી[1];
યહી જનમ સો ફાગુન મેરો-નિશિ દિનહિ કરૂં બલજોરી. ૨

અપનેહિ ઘટકા ડફ્ડા બજાઉં-હૃદયમેં સુતાલ તકોરી;
તન એલેર[2] રગ[3] તાંત લગાઉં-ગાઉં ભજન ફાગ ભોરી. ૩

અત્તર ગુલાબ સુમતી[4] બનાઉં-ભાવકે અબિરસૌં ઘોરી;
ભરૂં હરપ નૈનો પિચકારી-મારૂં પ્રેમસૌ દોરી. ૪

મારી બિરહકી કોઈ રોતિ હૈ-સુંદરી લહુમેં બોરી;
ડુલતી હરખમેં સુંદર ગગરિયાં-જમને ડારી ફેરી. ૫

વૃથા યે ફાગુન બહ્યો જાતહૈ-જાગરે મુરખી છોરી;
ફિરોજ પિયકો સુમિરન[5] કરલે અવસર[6] રૂહે ગઇ ચોરી. ૬

સખી સર્વને સરખું આપેછે.

બિહાગ-ખ્યાલ-તાલ ધીમો ત્રિતાલો.

(સુઘિજનવા ઘર આ, તુમારે મિલનકો.—એ રાહ)

તરવરીયાં[7] ધન છાં,[8] ગુણિ અવગુણિકે,
શિરપર સરખી ધરિયાં;
જો આન ખડે રૂહે વાકી છાં. ૧

દાંનશીલ[9] પ્રમાણ નહી-મેહ પાપ પુન્યે પૈછાંન નહી;
ફિરોજ કૂપ[10] નિચ ઉંચ ભરિયાં-જો આન ખડે રૂહેવાહી ઠાં[11] ૨

૧—કુમકુમ. ૨—સારંગીપર. ૩—નેસ. ૪—મનશાની; નેક બુધ્ધિ. ૫—યાદ; બંદગી. ૬—તક; વખત. ૭—ઝાડ. ૮—છાંયો. ૯—સખી દીલનો; દાતાર. ૧૦—કૂવો. ૧૧—ઠેકાણે.

ભાગ ૨ જો.

ગુજરાતી ભાષાના ગાયન.

બંદગી કરવા વિશે.

યમન કલ્યાણ—ધ્રુપદ—તાલ ચોતાલો.

(એ મન ગાયણ કર ગુણ રામકે.—એ રાહ.)

એ મન કરની યાદ ખુદાને હરદમ;
જન્મ સફળ તુજ થાશે. ૧

દીનદયાળ[1] વિશ્વંભર[2] સ્વામીના ગુણ;
ગાનિ તાપ[3] ત્રણ જાશે. ૨

સત્ય મને સત વચન કર્મે ભજ ભાવે;
નિત અમૃત ફળ ખાશે. ૩

મંગલ[4] નામ ફિરોજ રટે રસના જે;
પાપ દૂર સઉ નાસે. ૪

જીવને શિક્ષા.

ભૈરવી—ધ્રુપદ—તાલ ચોતાલો.

(તુંહી ગત અગમ અપાર નારાયણ નિરંકાર.—એ રાહ.)

નામ સમર[5] નાથ તણું,
પામ પરમ[6] દાન ઘણું;

૧—ગરીબની ઉપર દયા કરનાર. ૨—દુનિયાનું પોષણ કરનાર. ૩—ત્રણ પ્રકારનો તાપ; પેહેલો શરીર અને મનનો સંતાપ ઈત્યાદિ, બીજો ધરતીકંપ, રેલ, દુકાળ, આગ ઈત્યાદિ; ત્રીજો અકસ્માત જેવા કે વિજળીનું પડવું, કોલેરા, મરકી ઈત્યાદિ. ૪—શુભ, કલ્યાણ કરનાર. ૫—યાદ કર. ૬—ઉત્તમ, સરસ.

કામ અગમ[1] જોઇ અણું[2],
જામ આઠ ગાઇ ગાઇ. ૧

રટે ગગનરાજ[3] ભોમ[4],
ઘટે વધે ઘટમ સોમ[5];
મટે વિપત જપેં ઓમ,
લટે સર્વ ધાઇ ધાઇ. ૨

ખોટ વનજ ટાળ ખરે,
કોટ જગત પાર તરે;
ગોટ પ્રેમ પાન કરે,
લોટ ભાવ ખાઇ ખાઇ. ૩

દાસ કહું ફિરોજ નાથ,
આસ બહુ ન દામ હાથ;
ખાસ ભજન વગર સાથ,
પાસ નથી કાઇ કાઇ. ૪

સાચું બોલવા વિશે.

બિહાગ–ધ્રૂપદ–તાલ સુલફાક.

(ગુરૂ ગતિ લીલા કિનહુ ન જાની.—એ રાહ.)

સાંભલ સજની—શિખ આ સારી;
જૂઠૂં તજની—સાચ ઉચારી. ૧

સાચે સ્વામી—અંતરજામી;
રાજિ થઈ દે—ધામ[6] સુધારી. ૨

૧—ભેદ ભરેલાં. ૨—ઘણુંજ ઝીણું જે કંઇ તે. ૩—આકાશ નો રાજા; સૂરજ. ૪—મંગળ ગ્રહ. ૫—ચંદ્ર. ૬—ઠેકાણું; આસાએશની જગા; જેમકે બહેશ્ત અથવા દોજખ.

સાચે જયછે—ના કો ભયછે;
સાચે તરશે—શિલા[1] ભારી. ૩
ફિરોજ઼ સાચું—છે નવ કાચું;
સાચ વિપતદે—પાર ઉતારી. ૪

જીવને શિક્ષા.

ભૈરવી-ગજલ-તાલ દીપચંદી.

(ન મિલતા ગુલરૂખોસે દિલ મેરા મશહુર કયું હોતા.એ રાહ.)

ધરી દિલડર ધુનાહ ના કર,
ખુદા તુજપર ખફા થાશે;
વળી કયામત દિને તુજ ખત,
પછી ઝટપટ જફા થાશે. ૧

તજી નેકીની મીઠી જામ[2],
બદી જેહ્રી પિએછે તમામ;
ખુદાનું નહી તુ લેતો નામ,
અરે દોજખી દફા[3] થાશે. ૨

ખરા રોજગાર હકના કરે,
સદા નેકીથી ના તું ફરે;
જરા સખ્તી જોઇ ના ડર,
કબૂ નહિ બેવફા થાશે. ૩

પડીછે લાલચો લાખો,
સડી સમજી તજી નાખો;

૧—પત્થરની મોટી લાદી. ૨—પ્યાલું. ૩—નાશ.

ઘડી ના જો ખુલી આંખો,
સ્વર્ગની રાહ સફા થાશે. ૪

અશો[1] જરથોસ્ત પૈગામ્બર,
કરો તેને સદા રેહબર[2];
ધરો કદમો ભલી રાહપૅર,
સર્વ ફીરોજ નફા થાશે. ૫

સદા કોઇનું કાંઇ રહયું નથી.

સિંધ ભૈરવી–ગજલ–તાલ ત્રિવટ.

(દુનિયામેં દિલ કિસીસે લગાના ભલા નહી.—એ રાહ.)

દુનિયામાં બરકરારી કોઇની રહી નહી;
સદા હયાં બખ્તયારી કોઇની રહી નહી. ૧

જમશેદને જુહાકબી આધીન થઇ ગયા;
સદા એ બાગબ્હારી કોઇની રહી નહી. ૨

મુનએખથી નેપોલ્યની ગયું નામ નિશાંન;
લ્યાં તાજ ઓ તખ્તદારી કોઇની રહી નહી. ૩

એ ધુનાહઓ તોહમતી જાલોમાં તરફડે;
ફરેબને બદકારી કોઇની રહી નહી. ૪

ફના થઇ અમીર કોઇ ભુખે મરેછે;
ગિર્દશી[3] લાચારી કોઇની રહી નહી. ૫

કિસ્મતી ઘંટી સહુને પોસેછે ફિરોજ;
ખુદા સિવાય યારી કોઇની રહી નહી. ૬

૧—પવિત્ર. ૨—ભોમિયો; રસતો દેખાડનાર. ૩—આફત.

કંજૂસ વિશે.

ઝિંઝોટી—પદ—તાલ ધીમો ત્રિતાલો.

(ચતરંગકો ભેદ ગુણિયનમેં ગાય.—એ રાહ.)

સૂમ[1] ધન નિજનું[2] ખરચે ન ખાય,
કચુ જોય સખી તો જીવ જાય;
નહિ લાખ મળે સંતોષ થાય. 1
જેમ ઘાસ ગંજીનો કુતરો;
ભોંસે દુરથી જોઇ ગાય. ૨
તન મન તલપે—પુરૂં ન જમે,
ધન ધન કલપે[3]—વિપતિ ખમે;
કુમતી[4] ધરશે—કદિના ડરશે,
નરકે ઠરશે—મરશે,
ચટ પટ કરશે—મુઝાય. ૩
સુણી તુ લે સૂમ,
મેલી જાશે—દેની હાથે,
નાતો થાશે—તારી સાથે;
મારૂં મારૂં તું સાનું કહિ રિઝાય. ૪

ઇશ્વર સર્વને વેહેંચી આપેછે.

ભૈરવ પ્રભાતિ—પદ તાલ—એકકો.

(શંકર મહાદેવ દેવ સેવક સબ જાકે.—એ રાહ.)

હો પ્રભુ હું વરણું શું ત્હારી પ્રભુતાઈ[5];
જરા જરા અંશ[6] સર્વમા રહયો સમાઈ. 1

1—કંજૂસ. ૨—પોતાનું. ૩—મનમાં વિચાર કરે.
૪—ખરાબ બુધ્ધિ. ૫—મોટાઇ. ૬—વિભાગ.

સરસ્વતી લક્ષ્મીની જોડ હું જુદાઈ;
જ્ઞાનિ રંક[1], મુર્ખ નિધીમાં[2] ગયો ડટાઈ. ૨
ચાત્રકને કુરૂપ દિધું મોર શુભ સજાઈ;
મોરનો કઠોર કંઠ પિક[3] રિજવે ગાઈ. ૩
હેમને[4] સુગંધ નહી પુષ્પ સુખડ કાંઈ,
સેરડી ફળે નહિ કાંટા ગુલાબ ભાઈ, ૪
અતિ કડવો લીમડો દવાઈ સુખદાઈ,
સુંદર ફળ ધંતુરાનાઁ કોણ શકે ખાઈ. ૫
વાઘ સરપ પક્ષિ હોત ડસત ગગન જાઈ,
ગ્રાહ[5] પગી જોઇ જતે ભૂચર[6] અકળાઈ. ૬
ખર લાંબે સિંધડે ગયો હતે ફુલાઈ,
ધન્ય પ્રભુ કહે ફિરોજ ધન્ય ચતુરાઇ. ૭

રૂડી સ્ત્રિના જેવું બીજું સુખ નથી.

ભૈરવી—પદ—તાલ જલદ ત્રિતાલો.

(જુગ જાનસેના સ્વપના બંદે કાહેકો કરત હય કલપના.—એ રાહ.)

જગત સુખ નારિ સમાન ન કોઇ,
સરસ સંસારી એ ખુશબોઇ. ૧
મિત્ર સગા સહુ સુખના સાથી,
કરશે તે બદગોઇ,
સત્ય એક એ સાથી તમારી,
ન તજે આફત જોઇ.

૧—ગરીબ. ૨—દ્રવ્યમાં. ૩—પપઈયો. પક્ષી. ૪—સોનાં ને. ૫—મગર મચ્છ. ૬—જમીન ઉપર ચાલનારા.

જળી બળી કમુ સાંજ સમેં પતિ,
ઘર આવે ધન ખોઇ;
મધુર પ્રેમરસ પ્યાલો પાઈ.
દિલ દુખ નાખે ધોઇ. ૩
સુખ ગોરસની[1] રવૈ[2] જગતમાં,
નારી હાથ વલોઇ;
દુખ બાગે પણ અમૃત ફળની,
નારે વેલો બોઇ[3]. ૪
કહે ફિરોજ આંસુ આફતનાં,
ધીરજ ધાગે[4] પોઇ;
ધન્ય નાર જે દુખ વેઠે, પણ
બ્હાર જણાય ન રોઇ. ૫

પતિપ્રેમ.

મુલતાંની—પદ—તાલ દીપચંદી.

(આખાંનો વાઘેર કોડીનાર મારી જાય.—એ રાહ.)

તમથી[5] લાગી પ્રીત—વ્હાલા,
મારી તમથી લાગી પ્રીત. ૧
ગળે લગાડી ગરદન મારી,
કયા ગાંમની રીત;
કંઈ એવડી ચૂક પડીકે.
ફર્યું તમારૂં ચિત્ત. ૨

૧—ગાયના દુધનાં દહીંની. ૨—જેણેવતી દહીં વલોવી છાસ કરવામાં આવેછે તે. ૩—જમીનમાં વાવણી કરી. ૪—દોરા ઉપર ૫—તમ સાથે.

તમવિન ભોજન કેમરે ભાવે,
રહિ શું કરૂં મંડિત[1];
તમ વિયોગ અંતર કોરે જેમ,
લોખંડ ખાએ કીટ. ૩

મીણ સમાન જે હૈડું તમારૂં,
કીધું અરજથી અજીત[2];
હાથ જોડિ હું વિનતી કરૂંછું,
કાંય કરોછો ઝીત. ૪

પતિવિન જગમાં જિવતર જાંણે,
પાયા વિનાની ભીત;
ફિરોજ સ્વામી મેલી ગયાછો,
આંસુ વહેછે નિત. ૫

સંકટમાં પડેલી સ્ત્રીની બંદગી[3].

મુલતાની—પદ—તાલ દીપચંદી.

(ઓખાંનો વાઘેર કોડીનાર મારી જાય.—એ રાહ.)

હરિ વિના રક્ષા કોણ કરે,
મારિ અરજી દિલમાં ધરે. ૧

૧—સણગાર ધારણ કરીને. ૨—નહી ઝીતી શકાય તેવું ૩—જંગલમાં ગંગા નદીને કાંઠે એક ગરીબ ખેડુત પોતાની સ્ત્રી સાથે એક ઝુંફડીમાં રેહેતો હતો, એક દિવશે સહવારે તે દુરના સેહેરમાં ફળ ફળાડી વેચવા ગયો પણ હમેસ મુજબ સાંજ સુધીમાં જ્યારે ઘેર પાછો નહી આવ્યો તારે તેની સ્ત્રી જે એખલી હતી તે બહુ ફિકરમંદ થઈ વાટ જોવા લાગી, હવે મધ્ય રાત સમેં તેણીને એખલી જાંણી ચોરોએ ઝુંફડી લુટવા સારૂં તેણીને બારણું હુગાડવાને કહયું, પણ જ્યારે તેણીએ તેમ ન કીધું ત્યારે ઝુંફડીનાં પાછલા ભાગમાં આગ લગાડી, આ જોઈ બીચારી નીરાધાર સ્ત્રી ખરા દીલથી ખુદાની બંદગી કરવા લાગી, જે તે સાહેબે કબુલ રાખી વરષાદ વરષાવી આગ બુજાવી; આ વરષાદથી ગંગામાં રેલ આવી જેથી ઝુંફડીની ચોમેર પાંણી ફરી વલ્યાં, આ જોઈ ચોરો પ્રાંણની ધાસ્તી કરી તરતા બુડતા નાહસી ગયા; બીજી તરફ તેણીનો ભરથાર જે અતિશય તરસને લીધે થોડે દુર બેસુધ પડેલો હતો અને જેનાં સંબંધ વિશે તેણીને બિલકુલ ખબર નહતી, તેના મોઢામાં જ્યારે વરષાદનાં બુંદ પડયાં ત્યારે હુશીઆર થઈ ઝુંફડીમાં આવી પોહોંતો.

સુણ ગંગા નાથ ઘેર ન આવ્યા—થઇ મધ્ય રાત્ર ખરે,
એકલડી જે વનમાં વશે તે–ચોરો થકી તો ડરે. ૨

ચોર જનો શીદ મજને મુંઝાવો—નહીં તમ કાર્ય સરે,
અંત સમે પણ દ્વાર ન ખોલું—ચાહે તે દુઃખો પડે. ૩

હાય હવે તો આગ લગાડી—પાછળ વાડો જરે,
કેમ દયાલ પ્રભુ આ જોશે—(કે) દાશી બળીને મરે. ૪

હે વિશ્વનાથ[1] શ્રવણ–કર્યું[2] બહુમેં—(કે) જે તુજ દાસ કરે.
તેની વિપત્તિ સાહ્ય કરીને નિશ્ચય ઈશ હરે. ૫

ગગન તણીતો ઘટા કાળી થઇ—વાદળ જોરે ચરે,
મેઘરાજને સાહ્ય મોકલ્યા—આવે કરુણ અવસરે. ૬

પણ એકમાં તો આગ બુજાવી—જોતાં કઇ ન બરે,
આવ્યું પૂર[3] નદીમાં ભાંગતાં—દુષ્ટો ડૂબે તરે. ૭

દૂરથી નારી પતિ જોઇ હરખી—શ્રી હરિ હરિ ઉચરે,
સ્નેહ સહિત જઇ પતિને મળી દ્રગ[4]—હર્ષાશ્રુથી[5] ભરે. ૮

ઓ પતિરાજ રોકાયા ક્યાં તમે—આવ્યા અવેળા ઘરે,
પતિ કહે વનમાં પાણી વિનતો—કેમ ન જીવ ડરે. ૯

મુર્છામાં[6] મુજ દેહ પડીને—પાંણી વિના તડફરે,
આવી અચાનક શુદ્ધિને જોતાં—ઘનબિંદુ[7] મુખમાં ઝરે. ૧૦

૧—દુનિયાના ધણી. ૨—સાંભળીયું. ૩—રેળ. ૪—આંખ
૫—હરખનાં આંસુથ. ૬—બેભાણપણામાં. ૭—વરસાદનાં ટીપાં,

ધન્ય ધન્ય પ્રભુ જગકર્તાને,
ફિરોજ મનથી વરે;
સાથ તમારો તેને છે નિત,
જે તમથી ના ફરે. ૧૧

અમર કોઇ નથી.

મુલતાની—પદ—તાલ દીપચંદી

(ઉપલી રાહ.)

મેળિ ગયા આ ઠામ—ભાઇ સહુ,
મેળિ ગયા આ ઠામ. ૧

મોટા મોટા મ્હેલો બાંધી—લખપતિ રાખ્યાં નામ;
પણ વાયુ સ્થળ જગનું પ્રભુને—દીધું ન દમડી દામ. ૨

રાવણ બહુ અભિમાની જેણે—વેર કર્યું સહ[1] રામ;
દુર્યોધન નૃપપદને[2] માટે—લઢ્યો ધરી બહુ હામ[3]. ૩

બાટલિવાળા જેવા શેઠો—ધર્મિ કરી શુભ કામ;
અંતે કાળ શરણ થઇ કીધો—વાસ બેહેસ્ત મુકામ. ૪

ભક્ત રાત દિન ભક્તિ કરીને—તનથી કાઢ્યા ચામ[4];
તજિ જગની જૂઠી માયા, ભજિ—માળા આઠો જામ. ૫

ફિરોજ સહુ જન જાશે એ પથ[5]—છોડિ જગતનું ઠામ;
ધરણિ[6] માતને અરપણ થાશે—હાડ માસને ચામ. ૬

૧—સાથ. ૨—બાદશાતને. ૩—હિમ્મત. ૪—પરસેવો.
૫—રસ્તે. ૬—ધરતી.

ઉદ્યમ કરવા વિશે.

મુલતાંની—પદ—તાલ દીપચંદી.

(ઉપલીજ રાહ.)

મુરખ કાં કરેછે કરમની[1] આસ;
જા ઉદ્યમ કરની ખાસ. ૧

કરમ ખેતનો ઉદ્યમ ખેડુત,
છે જય જહેનો દાસ;
ખેડયા વિના નહિ ધાન્ય પાકશે,
રહેશે ઘાસનું ઘાસ. ૨

ઉદ્યમ વિન કેમ જશે પેટમાં,
ભોજન રાખ્યું પાસ;
કવલ[2] કરે[3] લઇ મુખ નહિ નાખો,
તો કરશો ઉપવાસ. ૩

પંખો હલાવ્યા વિન વાયૂ કેમ,
ખાશો ચૈતર માસ;
ફિરોજ માખણ કેમ નિકળશે,
જો ન વલોવો છાસ. ૪

મનને શિક્ષા.

દેશ—પદ—તાલ દાદરો.

(કોન સિખાયો લાલ યાને મિઠા બોલના.—એ રાહ.)

મૂઢ મન બુરી તું કાં રમત રમેછે;
છોડી હરિ નામ કેમ ગમત ગમેછે. ૧

૧—નસીબની   ૨—કોળિયો; ગ્રુક.   ૩—હાથે.

પર સુખ લેખી મુખ તુજ કમકમેછે,
પર દુખ દેખી તુ ખુશી દુષ્ટ સમેછે;
ઝિપલાવી ભય જળમાં કાં તું વમેછે. ૨

વિષય[1]તણાં વિષ વિણિને નિત્ય જમેછે.
અમિફળનો ત્યાગ કરી કેમ ભમેછે;
સ્વર્ગ પંથ પરહરિ[2] નર્કે તું દમેછે. ૩

છળ[3] ઝાંઝર પાય બાંધિ છમછમેછે,
ધૂલિ સદા ધમણ પેર ધમધમેછે;
સદાનંદ સુખ તજિને દુઃખ ખમેછે. ૪

નિંદાનો તિલક મુખે તમતમેછે,
મતલબને કાજ શીદ નીચનમેછે;
કહેછે ફિરોજ ખોજ નાશ યમેછે. ૫

અબળાને શિખામણ.

રામકલી—ગરબી—તાલ દાદરો.

(બેડલે મારે ભાર ઘણોછે દિનાનાથરે.—એ રાહ.)

સંપત[4] જતેબિ ચાહે જે નિત પતિને પ્રેમથીરે,
સત તે નેહ[5] જાંણિયે;
સંકટ સમે તજે નહિ જે મિત્ર રૂડી નેમથીરે,
સત તે સ્નેહ[6] માંનિયે. ૧

દિન પાછળ રાત્ર થશે—અજવાળું મટી જશે,
રહેશે ન સદૈવ એક રંગે;

૧—રૂપ, રસ ગન્ધ, શબ્દ, સ્પરશ; એ પાંચ ઇન્દ્રિના વિષયો. ૨—તજીને.
૩—કપટ, દગો. ૪—દોલત. ૫—પ્યાર. ૬—દોસ્તી.

વાવો જો બી દુખનાં—ખાશો તો ફળ સુખનાં,
તે પણ નહિ રૂહેશે નિત સંગે. ૨

ભૂમિ વિના મૂળ નહી—મૂળ વિના ફૂલ નહી,
ફૂલ વિના ફળો કેમ થાએ;
પાપ વિના નાશ નહી—નાશ વિના સ્વાસ નહી,
મૃત્યુ વિના સ્વર્ગ કેમ જાએ. ૩

બાગનો સુહાગ જશે—વનનો વળિ બાગ થશે,
ભાગ્યો ભૂમીનાં પણ જાગે;
ગાદીએ રંક ચહડે—ભૂપતી નિરાસ રડે,
ઘર ઘરમાં ભીખ ફરી માગે. ૪

રૂત સુણો એક નહી—ચારો તે ચાલુ રહી,
છે ફિરોજ ગુણ ઘણાજ ન્યારા;
ધન્ય તે અબળા કહી—દુખ સહિ જે ચૂપ રહી,
કહે પતિ ધરો ધીરજ પ્યારા. ૫

પાપી પશ્ચાતાપ.

ભૈરવી—મુસ્તઝાદ—તાલ દીપચંદી.

(મેરા પ હમતો દમે ગમકો બાદ કરેંગે—એ રાહ.)

મેં આ જગમાં આવિને—રૂડાં ન કિધાં કાજ,
અફસોસ કરૂંછ આજ;
શયતાંનને રિઝાવિને—ભવે ડુબાડ્યું જહાજ,
અફસોસ કરૂંછ આજ. ૧

વ્યર્થ જનમ ખોયો,
તેં ધરી ભુપર[1] ભાર,
કાંય હો બદકાર,
પરદ્રવ્ય નારિ મોહ્યો,
પ્હેર્યો કપટી સ્હાજ.
અફસોસ કરૂંછ આજ. ૨

લોકો સહુતો બોલે,
લુચ્ચાની દિવાળી,
છે કહેવત ખાલી;
બોલે ન પાપ બોળે,
અંતેજ જશે લાજ,
અફસોસ કરૂંછ આજ. ૩

ખુશિથી માગું મર્ગને,[2]
પણ આવે કેમ કજા,
નહી પુરી થઇ સજા;
કદ્દૂ ન જોશ સ્વર્ગને,
થસ દાર નર્કમાજ,
અફસોસ કરૂંછ આજ. ૪

જોઇ મુજ બદહાલી,
ફિરોજ ચેત સદા,
નતો બાફશે ખુદા;
થશેજ પાયમાલી,
જો રૂઠશે જગરાજ,
અફસોસ કરૂંછ આજ. ૫

૧—ધરતી પર. ૨—મોહતને.

ઇશ્વરને શોધવા નિકળેલી છોકરી.

બરવા ઝિંઝોટી—ગરબી—તાલ ધીમો ત્રીતાલો;

(સવાલ)હું પ્રભુ દરશણની પ્યાસીરે તે દેખાડો બાઈ,
ભટકી શોધ્યું અવિનાશીરે[1] કંઇ શોધ નહીં પાઈ. ૧

કહો ક્યહયે વસેછે ઠામે—શું નગર વને કે ગામે,
હું નામ ઠામ નહિ જાણું—શિદ રાખો મનથી છાનું;
બહુ શોધ કરંતાં દિન રાત્રે પણ ચોગમ હું ધાઈ. ૨

(જવાબ)સાંભળરે નાહની છોડી—શિદને તું ફોકટ દોડી,
આકાશ પૃથ્વિ પાતાળે—છે પ્રભુ વ્યાપક જ્યાં ભાળે;
નથી ત્રિલોકમાં એવી અવની[2] જે હરિથી છૂપાઈ. ૩

(સવાલ)કેવી તેની સૂરતછે—શું માનવ સમ મૂરતછે.
છે રંગ સ્વેત[3] કે કાળો—શું માથે પણછે બાલો;
વળિ કર[4] ચરણો[5] કેટલાં કહોની છે મારી માઈ. ૪

(જવાબ)નથી રૂપ રંગ કઇ એને—નથી કર ચરણો કઇ તેને,
વિન આંખ જગત તે દેખે—કરતૂક સર્વનાં લેખે;
છે સઘળાં એકજ તેને રંક શું રાજાની જાઈ. ૫

(સવાલ)દર્શણની વેળા કઇછે—તેનું મંદિર વળિ કહીંછે,
નિંદ્રા લેછે તે ક્યારે—શું રાત્ર પડેછે ત્યારે ?
ક્યારે દેખું તેહને જાણવા મનમાં મુંઝાઈ. ૬

(જવાબ)દર્શણ દે આંકો જામે—નિંદ્રાથી સુખ નહિ પામે,
છે નિશિ દિન તે ઉદ્યોગી—આળસ નહિ નિંદ્રા ભોગી;
ચાહેતે વેળ કરો છાનું પણ જાશો સપડાઈ. ૭

(સવાલ)બધિ જ્ઞાનાં વાતો કહી—હું તોય આંધળી રહી.
તે દિશતો કેમ ન મુને—તમ કહ્યુ દિશેછે ખૂણે;
કહો કહી જતનથી દર્શણ વિન ના રહુ હું પસતાઈ. ૮

૧—જે નાશ નહી પામે તે, પ્રભુ. ૨—દુનિયા. ૩—સફેત. ૪—હાથ. ૫—પગો.

(જવાબ)જે સત્ય માર્ગમેં ચાલે—તે જોય હરી જ્યાં ભાળે.
તે તેને સર્વથી પ્યારી--રહી સાથ થશે નહિ નયારી;
ફીરોજ કહે કિર્તી પરભુની જેણે મનથી ગાઈ. ૯

સ્વર્ગનો વાસો—જીવને શિક્ષા.

કાલિંગડો—લાવની—તાલ ત્રિવટ.

(ચલ બાત છોરદે કહાના.—એ રાહ.)

સહુ શોધો સુરપુર[1] વાસો;
નવ અંતકાળ પસતાશોરે. ૧

આ જગ માયાની જાળી—જો જાશો ફૂલીફાલી,
તો સૂરત થાશે કાળી—જાશો હાથો લઇ ખાલી;
પડિ નર્કે સડી પછડાશોરે. ૨

તું કહેછે મારૂં મારૂં—ઝટ જોઇ કહી દે વારૂં,
રે કોણ અંતનું ત્હારૂં—છે પાપ પુન્ય તુજ સારૂં;
જે કરશો તે લઇ જાશોરે. ૩

નિશિદિને રમીને થાક્યા—વળિ કેશ તમારા પાક્યા,
પરધન પરનારી તાક્યા—હરિ જશ તજિ ગપ બહુ હાંક્યા;
નવ પ્રભૂ પરમપદ[2] પાશોરે[3]. ૪

આ ભવ સ્વપના સમ જાણો—પ્રભુ પલપલ ક્ષણે વખાંણો,
પ્રાચીન[4] કાળ પ્રમાણો[5]—કરિ દૂર દુઃખની ખાંણો;
સુખી અંતે સ્વર્ગે થાશોરે. ૫

મારો રંકો છળ તીરે—ખરડો હાથો રૂધીરે,
શિદને જાઓ મંદીરે—વિભુ[6] સર્વે જોય હસીરે;
પ્રભુ નહી તમેજ ઠગાશોરે. ૬

૧—દેવતાઓનું શહેર; બહેશ્ત. ૨—સારી પદવી. ૩—પામશો. ૪—અસલનું. ૫—સાક્ષી આપી દેખાડવું. ૬—સઘળે ઠેકાણે હાજર રેહેનાર.

છે અવધિ[1] તમારી થોડી—ફૂળ જેમ પવન લે તોડી,
તેમજ તુટશે જિવ દોરી—ફીરોજ઼ કહે સહુ છોરી[2];
હરિ દ્વારે જઇ અકળાશોરે. ૭

ઇશ્વર પ્રાર્થના.

ભૈરવી—પદ—તાલ એક તાલો.

(બક્ષો મને રબ ખાવિંદ હવે બહુ થઇ સજા.—એ રાહ.)

નમું ચરણ જગતનાથ—કૃપા કરી પાપી ઉધારશો;
દઇ સ્હાયક તમ હાથ—ભવ સાગરનાં દુઃખ ટારશો. ૧
કરિ અનહદ કપટ પાપ—થાકો હવે હું કુટિલ[3] કર્મથી,
તજિ તમ સમાન બાપ—મુખ કર્યુ કાળું અધર્મથી;
હો જગ જનક[4] પતી,
જો દુર—કરમ ગતી;
તું સત સરલ મતી,
દે મૂઢ કહૂં ખતી;
અઘ[5] વિખ ચઢ્યુ મુજ અંગ—ભગવંત મંત્રથી ઉતારશો. ૨
આ સરસ મનુષ દેહ—ગિરવી મુકી મેં નરક—પતી[6] પાસ,
લાગો સ્વરગી નેહ[7]—છોડવી હવે કોણ પુરે આસ;
હું સિસ સરણ કરૂં,
ના દુત નરક ડરૂં;
નાથજ ચરણ ધરૂં,
તો ભવ તરણ[8] તરૂં;
હો પતિત—પાવના[9]—આશા ફ્રિરોજ઼ની સુધારશો. ૩

૧—જિંદગી. ૨—છોડી. ૩—બુરાં. ૪—બાપ ૫—પાપ.
૬—દોજખનો ઉપરી. ૭—પ્યાર. ૮—જેથી તરી જવાયે તે.
૯—પાપીને પાક કરનાર.

દુનિયાના ઢંગ.

ભૈરવી—પદ—તાલ જલદ ત્રિતાલો.

(ઉંઘો અપનો દામ ખોટો.—એ રાહ.)

આતે કેવા તારા ઢંગ—એક કહી તું બીજું ચાલે;
જુઠ્ઠા જગ તુજ રંગ. ૧
સર્વે કહે કે દુખથી છૂટા—મુવા તજી જે અંગ;
પણ દેખ્યો નં એકપણ જેને—મરવા થાય ઉમંગ[1]. ૨
નેકીને સહુ કોઇ વખાણી—ગાય વજાડી ચંગ;
પણ મુખરામ બગલમાં છૂરી—દેખિ થયો હું દંગ. ૩
કોઇ કહે કે દોલત બૂરી—જૂઠ જવાહિર નંગ;
તોએ તે મેળવવા કાજે—લડે કપટના જંગ[2]. ૪
દાન દિએ બસ માન માંગવા—કરી દયાનો ભંગ;
પત્રદ્વાર પ્રખ્યાત થવાને—જાએ નામ સલંગ. ૫
સ્વર્ગ સિફત[3] પોકારી પોતે—કરે નર્કનો સંગ;
ફિરોજ એવા આંખ છતે મેં—જોયા ઘણા અપંગ. ૬

લગ્નના આશિર્વાદ.

(Home Sweet Home—હોમ સ્વીત હોમ.—એ રાહ.)

ધન ધન્ય દિન રે આજ બાઈ છે બહૂ શુભ કાજ,
શુભ લગ્નના લે આશિષો કન્યા અને વરરાજ;
રે ગાજને વળિ વાજ સાથે ગાયનોનો સંગ,
હો શુક્ર તે કરતારના નવ બહારનો છે રંગ. ૧
(કોરસ) બહાર બહાર—નેક નેક બહાર;
બક્ષો હો દાદાર—બક્ષો હો દાદાર.

૧—ખુશી, હોંસ. ૨—મોટી લડાઇ. ૩—તારીફ-

બહુ જીવજો સુખ ચેનથી વરરાજ કન્યા સાથ,
નિત પાળજો વચનો રહી નિત સંપથી સંગાથ;
જશ પામજો બહુ જગતના રૂડાં કરીને કાજ,
આ આશિષો અમ જીગ્રની બક્ષે ગરીબનવાજ.
(કોરસ) મ્હાર મ્હાર—નેક નેક મ્હાર;
બક્ષો હો દાદાર—બક્ષો હો દાદાર. ૨

બહુ ધન્ય સાથે માનપાનો પામજો રહિ નેક,
જરથોસ્તના રૂડા કલામો પાળજો દર એક;
સુ મનસ્ની ગેવસ્ની કૂનસ્ની સણગાર,
તનથી વળી મન ધન્યથી કરજો ખુશી કરતાર.
(કોરસ) મ્હાર મ્હાર—નેક નેક મ્હાર;
બક્ષો હો દાદાર—બક્ષો હો દાદાર. ૩

ગોસ્તાસ્પ જેવી જોરમંદી શામ જેવાં જવાંન,
ખુશચ્હેર સમ કયખોશરો જામાસ્પ જેવું જ્ઞાંન;
એજેન સમ થાઈ અશો—રૂસ્તમ જેવા સૂર,
પામો ખુદા જશને રસ કસો રહો સદા ભરપૂર.
(કોરસ) મ્હાર મ્હાર—નેક નેક મ્હાર;
બક્ષો હો દાદાર—બક્ષો હો દાદાર. ૪

થાળો ભરી ચાલો સખી સહુ પ્રેમ ફુલથી આજ,
આ ભાગ્યવંતી જોડિનેજ વધાવવાને કાજ;
હરખી ભલા આશિર્વાદો દીજિયે ફીરોજ,
હોજો મુબારક સાજવારી જે થઈ આ રોજ.
(કોરસ) મ્હાર મ્હાર—નેક નેક મ્હાર;
બક્ષો હો દાદાર—બક્ષો હો દાદાર. ૫

બ્રિટિષ રાજ્યની કીર્તિ.

(Come landlord fill the Glowing bowl.)

(દર ચાલે હાલે દિલમાં નોષીલો.—એ રાહ.)

રે રાય[1] રંક[2] જ્યાં એકજછે,
જ્યાં સત્ય ન્યાયની ટેકજછે;
સારદા[3] સદા શિંગાર રચે,
ઉદ્યોગ, હુન્નૅર, વેપાર જચે,
જેથી સંપતિ[4] સમૃદ્ધિ[5] મચે,
મ્હા વિક્ટોરિયાના રાજમાં. ૧

નહિ ડરતી બાજથી[6] ચીડીઓ,
જો ધાય અદાલત કીડીઓ;
ઇનસાફ તેણિને યોગ્ય મલે,
ને સમદૃષ્ટીથી[7] સર્વ પલે,
જન હો નિર્ધન ધનવાન ભલે,
મ્હા વિક્ટોરિયાના રાજમાં. ૨

કર જોડિ માંગિયે જગદાતા,
કરૂણા કર અમપર મ્હાજ્ઞાતા[8];
કે ઉડે સદા હ્યાં બ્રિટિષ ધજા,
ફીરોજ સુખી રૂહે હિંદ પ્રજા,
નિર્ભય રૂહે વાઘ સમીપ[9] અજા[10],
મ્હા વિક્ટોરિયાના રાજમાં. ૩

૧—ધનવાન પુરૂષ. ૨—ગરીબ. ૩—વિધાની દેવી. ૪—દૌલત. ૫—આબાદી. ૬—એક શિકાર કરનાર પક્ષીપી. ૭—સરખી નજરે. ૮—મોટાજ્ઞાની. ૯—પાસે, નજીક. ૧૦—બકરી.

કયસરે હિંદ વિક્ટોરિયાની કીર્તિ.

(So early in the morning.)

આલા[1] અદનાર[2] સુખથી પળશે,
ઇનસાફ ખરો જ્યાં નિત મળશે;
જ્યાં બકરી વાઘો સાથ ચરે,
તે અદલ રાજની ટેક ઠરે.
(કોરસ) જુગ જુગ જીવો વિક્ટોરિયા,
જુગ જુગ જીવો વિક્ટોરિયા,
જુગ જુગ જીવો વિક્ટોરિયા,
મ્હારાણી કૈસરે હિંદ. ૧

જેણીની હૈયાતી સાથે,
હુનર ખિલ્યોછે જગ હાથે;
વિક્ટોરિયા જ્યાં છો તમ રાણી,
કીર્તિ સારી સહુએ જાણી.
(કોરસ) જુગ જુગ જીવો વિક્ટોરિયા. ૨

રંકોનાં છો રૂડાં માતા,
માયાવંતાં છો દુખ ત્રાતા;
તમ સદા હિંદપર રાજ કરો,
ને દિલે હમારી દાઝ ધરો.
(કોરસ) જુગ જુગ જીવો વિક્ટોરિયા. ૩

ઓ ઈશ્વર સુણ મનમાદાની[3],
વિનતી ફિરોજની લે માની;
કે જીવે રાણી વરષ ઘણાં,
ને દુશ્મન થાજો સર્વ ફના.
(કોરસ) જુગ જુગ જીવો વિક્ટોરિયા. ૪

૧—મોટા. ૨—ન્હાના. ૩—મનની મુરાદો પુરી પાડનાર.

ઠગારી દુનિયા.

જિંઝોટી જિલ્લો—પદ (ચાબખા) તાલ ત્રિવટ.

(જીવને સ્વાસ તણી સગાઈ ઘરમાં ઘડી ન રાખે ભાઈ—એ રાહ.)

જગમાં ભરીછ ભુંડી ઠગાઇ;
ભરોસો કદી ન રાખો ભાઇ. ૧
પુત્ર પિતા તણું ખુન કરેછે,
સસરો હણે[1] જમાઇ;
નાર પતીની ગરદન વાઢે,
જાણે ખુની કસાઇ. ૨
ભાઇ બ્હેનને માત પિતા શું,
ધુળની સર્વે સગાઇ;
અજાણની ગાંઠે ધન જોઈ,
સહુ કહે મારી મમાઇ. ૩
દાઢ દાંતને મંજન કરતાં,
નિત્ય સવાર ગુમાઇ;
ગરજ શમે બહુ દુઃખ દેઇને,
મેલી ચાલતી થાઇ. ૪
પેટ શેઠની વેઠ કરંતાં,
સર્વે ખોઇ કમાઇ;
લેશ[2] વાર ભોજનને લાગે,
પડું પગે કુસડાઇ. ૫
પરણી નારી પુત્રો સ્નેહી,
ખાશે છેલ્લી પાઇ;

1—મારે. 2—જરા.

રંક સમેતો ઘેલો કહિને,
શોક કરે ચતુરાઇ. ૬
કહે ફિરોજ જુવાંની સુંદર,
એ પણ જૂઠ જણાઇ;
આ તન જે તું તારૂં કહેછે,
એમાં નથી સચ્ચાઇ. ૭

નીતિ ઉપદેશ.

માડ—ગરબી—તાલ દાદરો.

(છદ ગીરિ થારે આઢનિ મેવાડેરે મલી.—એ રાહ.)

શુભ વેળ વિતી જાયછે—ભજિલ્યો નાથજી. ૧
કાજળો[1] કપૂર ભેળ—રૂપે ધો કાગ;
દુરજન[2] ન કરે ભલાઇ—વિષ ન તજે નાગ. ૨
મારૂં મારૂં શિદ લવેછે—તારૂં નથી અંગ;
તન ધન સહુ ભષ્મ થશે—ભકિત જશે સંગ. ૩
મુરખ રાજિ દ્રવ્ય થકી—ભિક્ષુ રાજિ અન્ન;
પ્રભૂ રાજિ પ્રેમ થકી—કોયલ વસિ વન. ૪
હીરો નહિ મુરખ બુજે—ખર બુજે ન ખાંધ;
આંધળો ન આરસી—બહેરા નહિ સાદ. ૫
હાથીને હોદ્દો શુભ—ઘોડે શુભ સ્વાર;
પરણીને પતિછે શુભ—નારી શૃંગાર. ૬
વધુ ધનની ફિકર વધૂ—બાળક વધુ વેદ;
વધુ દિવસ નહી નિભે—જેના વધુ શેદ. ૭

૧—મેસની સાથે. ૨—બુરો માણસ.

લેખણુ મેતો પરખે—દરજી રે સોય;
પથર સેનું પરખતાં—ઘશી ઘશી જોય. ૮
ભુખ વિનાનું ભોજન શું—સુખ વિનાનું ધન;
તાલ વિના ગાયન શું—પ્રિત વિનાનું મન. ૯
રાજા શોભે તખતે—હાથી દરબાર;
જશથી શોભે સુજાન—સાસરિએ નાર. ૧૦
દિવશ સાથ રાત્રીછે—લાભ સાથ ખોટ;
સુખો સાથ દુખોછે—જનમ સાથ મોત. ૧૧
વરસેછે વરષ માંહિ—મેઘ એક વાર;
એકછે ફિરોજ આ—જનમ કર વિચાર. ૧૨

રંગીલી રાત.

માંડ—ગરબી—તાલ દાદરો.

રંગીલી રળિયામણિછે રાત આજની;
છે સુંદર શુભ શોભા ચાંદની સાજની. ૧
ચંદ્ર વિના રાત શી—રૂપ વિન સણુગાર,
રસ વિનતો વાત શી—સુખ વિન સંસાર;
દોલત અપજશે મળી શું તે કાજની. ૨
સહુ ભુમિથી નિકળશે—હેમનો[1] કથીર,
એક માના પુત બે—કાયર[2] કો વીર[3];
ફુવડ કોઇ દુરગુણુ કો સુઘડ નાજની. ૩
સ્વાતિ[4] બુંદ પિક[5]પાયે—વન વસી હસે,

૧—સોનું અને. ૨—હિચકારો. ૩—સુરો. ૪—સ્વાતી યાને પંદરમું નક્ષત્ર, એમ કેહવાયછે કે એ નક્ષત્રમાં જે વરસાદ પડેછે તેજ માત્ર બપઇયાના મુખમાં જાયછે; એજ નક્ષત્રના વરસાદથી મોતી પાકેછે. ૫—પપઇયો પક્ષી.

ફાગ ગલિચ ખાઇ જિવે—હંસ જળ વસે;
મોર કરે શોર સુણી—મેઘ ગાજની[1]. ૪
બાળે રવિ[2] અમને—ફિકર જેમ અંગ,
વિયોગ જેમ વિરહણી—તેમ ભવ કુસંગ;
કે સુધિ ભલિ જાય ભુલી લોક લાજની. ૫
વેરિ થાય મિત્ર ભાઇ—સ્યાળ થાય સેર,
મેરૂ[3] જો થાય રાઇ—સમજ દૈવ[4] ફેર;
કહે ફિરોજફ઼ ફોજ થાય શત્રુ તાજની. ૬

ઇશ્વર પ્રીતિ.

માંડ—ગરબી—તાલ દાદરો.

(ઉપલી રાહ.)

જગમાં ખોયો જનમ જેણે પ્રીત નહિ કરી;
સુખનાં શરાબથી ભરી આ જામછે ખરી. ૧
આ જગના બાગમાં—સુંદર જે ફૂલ,
પમરેછે સ્વર્ગમાં—પતાળમાંહ્ય મૂળ;
નહિ કદુ કરમાય તે નજાયછે મરી. ૨
અતિ મેઘે સડશે નહિ—જળ વિન કરમાય,
પતઝડી[5] ન તોડશે—સૂર્યથી સુકાય,
લાખ જુગો વહિગયાં રહે નિત પમરી. ૩
મિઠું મધ ફિક્કું પડે—અમૃત બેસવાદ,
આબે હૈયાતની—સમીપ[6] શી બિસાદ;
શોધેછે ફરેસ્તા કહે ફિરોજ઼ ફરી. ૪

૧—ગગડાટ, અવાજ. ૨—સૂરજ. ૩—મેરૂ પરવત. ૪—નસીબ.
૫—પાનખર રૂત. ૬—પાસે, નજીક.

સંકટમાં પડેલાં હરણો.

ધનાશ્રી—ગરબી—તાલ ધીમો ત્રિતાલો.

(હાંણાં મોકલરે મોરાર.—એ રાહ.)

અરજી સુણજો હો કરતાર. ૧
હરણો હરણી ચરવા નિકળ્યાં,
બચ્ચાં લઇને ચાર;
અવઘડ વનમાં ફરી પડયાં કે,
લુબ્ધકની[1] પડિ ધાર[2]. ૨
એક દિશાએ સ્વાનો[3] ઘેરે,
બિજિએ નાખી જાર[4];
ત્રિજિએ બંદુક લઈ પારધી,
ચોથી બાવળ વાર[5]. ૩
કહે હરણો મજ વ્હાલાં બેટા,
હવે રહ્યો નહિ ચાર;
પ્રાંણ તણીતો આસ તજીને,
સહુ રોયાં નવ ધાર. ૪
હરણી બોલી સુણો મુજ પતી,
નરછો તમ હું નાર;
તમ બચ્ચાં કહિ કુદો વાર, પણ
ગર્ભતણો મુજ ભાર. ૫
અમ સરવેનો આશ્રય તમપર,
છે મુજ જીવન હાર;

૧—પારધીની, શીકારીની. ૨—ધાડ. ૩—કુતરા. ૪—જાળ. ૫—વાડ.

નર થઇને શિદ નારી પેરે,
ખોવો હિમ્મત યાર. ૬

નિરઆસી શિદ થાઓછો પ્રિય.
છે હજિ એક છુટ્કારો[1];
તન મનથી હરિ ભજિ લઇયેં તો.
નિશ્ચય પડિયે પાર. ૭

લાગિ પાય સહુ સીસ નમાવી,
ભજ્યો વિશ્વાધાર[2];
રડી કહ્યું કે હે દુખતારક,
અમને પાર ઉતાર. ૮

પ્રારથના આ હૃદય તણી જઇ,
પ્હોંચી હરિને દ્વાર;
જેણે યુક્તિ રચીને ઝટપટ,
કીધો અજબ ઉગાર. ૯

ઝાડીમાંથી નિકળી નાગે,
ડસિયો દુખ દેનાર;
પરદુખ દેવા ખાડો ખોદી,
પોતે થાયો ઠાર. ૧૦

ભરિ બંદુક પડતાંતો ફૂટી,
ઝટ સળગ્યો ઇંગાર;
એક ઘડીમાં મુઓ પારધી,
થઇ આવળની છાર[3]. ૧૧

૧—છુટકારો. ૨—દુનિયાને આસરો આપનાર; ખુદા. ૩—ખાખ, રાખોડી.

હરણી હરખી કહે સત્યછો,
પ્રભુ તમ દુખ હરનાર;
કહે ફિરોજ શુધ ભાવ ભજનથી,
બચ્યો હરણ પરિવાર. ૧૨

પૈસાની દુનિયા.

મુલતાંની—ગરબી—તાલ દીપચંદી.

(આખાનો વાઘેર કોડિનાર મારી જાય.—એ રાહ.)

જગત જૂઠ ધનનો મેળોછે. ૧
બાજિગરોને તરહા તરહાના—હ્યાંતો ખેલોછે;
કોઈ રંકને લૂટે જેનો—ખાંધે થેલોછે. ૨
મુર્ખ ખપેછે સ્યાનો જે શિર—જરનો સેલોછે;
ક્રોડપતી કો રંક બને સહુ—કહે એ ઘેલોછે. ૩
માનપાન સહુ તેને મળશે—જે ધન ભેળોછે;
નાર મિત્રને પુત્ર સ્નેહ તો—જરનો ચેલોછે. ૪
તે ઘર કર જોડી સહુ આવે—જ્યાં જર રેલોછે;
હરિનો મુજરો[1] ફિરોજ પાછળ—જરનો પહેલોછે. ૫

ઉધમના ફાયદા.

ભુપાલી—ગરબી—તાલ ધામો ત્રિતાલો.

જો દેહ નિરોગી કરવો હોયતો,
તનને રગડી રહીયેરે;

૧—સલામ; નમસ્કાર.

જો જ્ઞાનજ હાંસલ કરવું હોય તો,
મનને રગડી રહીયેરે, ૧

આગ લગાડ સૂમના જરને,
નહી કાંમ કઇ આવેરે;
જશથી વૃદ્ધી કરવી હોય તો,
ધનને રગડી રહીયેરે. ૨

મોજ કરી આળશ તજિયે તો,
રંકશમેં ના રડિયેરે;
ક્રોડપતી પતી હોય કદીતો,
તનને રગડી રહીયેરે. ૩

અડિયલ થાશે ઘોડા ચાકર,
જો બેશીને ખાશેરે;
તાર તાર છૂટ્ટો જોયે તો,
સણને[1] રગડી રહીયેરે. ૪

જેમ શેરડી જોરે પિલિયે,
વધતો રસ તે દેશેરે;
તેમ ઝડપથી દોહણીમાં,
માખણને રગડી રહીયેરે. ૫

જેમ છરી વાવરશો વધતી,
તેમ કીટ નહિ ખાશેરે;
નિર્મળ કરવા અગની પર,
કુંદનને[2] રગડી રહીયેરે. ૬

૧—એક જાતનો છોડ જેની છાલનાં દોરડાં ને કપડાં બનેછે તેને.
૨—સોનાંને.

અન્ન ફિરોજ ન પાચન થાશે,
આવ્યા વિનજો ગળશોરે;
સુવાસિક લેપન વખતે,
ચંદનને રગડી ન્હાયેરે. ૭

પતિને વિનંતી.

દેશ જિંઝોટી—ગરબી—તાલ દીપચંદી.

હો વિનંતી વાંચજો પતિરાયા,
શિદ ક્રોધો કરો તજી માયા. ૧

વાઢયું શિશ[1] લગાડી પ્રીત,
આતે શું પ્રીતની રીત;
પ્રાણનાથ ક્રૂર કેમ થાયા. ૨

નહિ નિશે નિંદ દિસે ચેન,
આવી આ પડયું દુઃખ સેન[2];
લાવો દિલ દયા સાસુ જાયા. ૩

દાશી સંભાઈ વિયોગે[3],
રોઉં રાત દિન દૈવયોગે;
નાખી હાલ એવે ક્યાં ધાયા. ૪

જેમ લોખંડ ખાએ કીટ,
ક્ષય[4] કાળજ મન નહી મીટ;
કરું ઘેલી પિયૂ ગુણ ગાયા. ૫

૧—માથું. ૨—લસ્કર. ૩—જુદાઈથી. ૪—ખઇ જાયછે, ખવાયછે.

દેઇ પાતી ફિરોજ પતીને,
કહેજો હાથ જોડી ખતીને;
છે સ્વામિ શ્રિ સુખના પાયા. ૬

કઈ ચીજ વિના શું નકામું છે.

જિલ્લો—ગરબી—તાલ જલદ ત્રિતાલો.

(હમકો છાંડ ચલે બનિમાધો.—એ રાહ.)

જ્ઞાન વિનાછે પુરૂષ નકામો;
પતિવ્રત વિણ નારી હલકાઈ. ૧
નિમક વિનાનું ભોજન શું રે,
ભૂખ વિનાની શી મીઠાઈ;
સ્વાસ વિનાનું ફૂલ પાન સમ,
ધિક વ્યવહાર વિના સચ્ચાઈ. ૨
પુત્ર વિનાનું કુળ અંધારૂં,
જશ વિણ જાણો જનમ રે ભાઈ;
મુખી[1] વિનાની શી રે મંડળી,
ભૂપ[2] વિનાની બાદશાઈ. ૩
દિપક[3] વિનાનો મ્હેલો સુનો,
દાન વિનાની લાખ કમાઈ;
સૈન્ય પતિ વિના ફોજ હજારો,
શકશે ઝીતી કયુ ન લડાઈ. ૪

૧—મંડળીનો મુખ્ય, સભાપતી. ૨—રાજા. ૩—બતી, દીવો.

ફૂલ ફળો વિણુ બાગ ન શોભે,
ભાટ વિનાની શેની ભટાઈ;
પતિ વિણુતો પરણી નહિ શોભે,
મલિન હૃદયને શાની સફાઈ. ૫

ભાવ વિનાની શેની ભક્તિ,
પ્રીત વિનાની શાની સગાઈ;
બુદ્ધિ વિનાનું બળ બળજો રે,
સુગુણ વિનાનાં સુત[1] ને જાઈ. ૬

ચંદ્ર વિનાની રાત ન દીપે,
સુઃખ વિનાનું દ્રવ્ય સવાઈ;
પ્રભૂ વિના આ જગછે ખાલી.
ફિરોજ લેજે નિત ગુણ ગાઈ. ૭

બાઇ ભીખાઇજી શાપુરજી બંગાલી કન્યાશાળાનો પાયો નાખવાની કિરિયા વખતે ગવાયલું ગાયન.

નૂર સારંગ—ગરબી—તાલ ધીમો ત્રિતાલો.

(સજ્જન શાણા, સમજીને સહુ પ્રીતે પુત્રી શીખવો.—એ રાહ.)

સખિ ચાલોની, જોવાને જઇયે રે
મહિમા[2] આજનો;
ધન સોરાબજી મરઝ નખાવે પાયો
લીધા કાજનો. ૧

૧— પુત્ર, દીકરો. ૨—વરણન કરવા જોગ જશ.

સુત[1] શાપુરજી બંગાળીના,
એકજ પુત માત ભીખાઇજીના;
કીધાં કામો બહુ નેકીના. ૨

જરથોસ્તી મંડળીની શાળા,
જ્યાં કેળવણી લઇ બહુ બાળા;
પ્હેરે સંસારી સુખ માળા. ૩

અધિકારી થઇ પ્રારંભતણા,
લીધા જશ દીધા લાભ ઘણા;
કેળવણીમાં રાખી ન મણા[2]. ૪

બાંધે ગૃહ[3] કેળવણી કાજે,
અધ લાખ દઇ રૂડી દાઝે;
મહુરત પાયાનું છે આજે. ૫

ભીખાઇજી નામ સદા રહેશે,
કન્યા શીખી આશિષ દેશે;
સોરાબજી નિત જગ જશ લેશે. ૬

એવો એકજ જણજો જનની[4],
જે મતલબ સારે બહુ જણની;
શુભ નેમ ધરીને તન મનની. ૭

જે શુભજન આ કાજે આવ્યાં,
અબળાની દાઝ દિલે લાવ્યાં;
રહેજો નિત અવનીમાં[5] ફાવ્યાં. ૮

અમ વિનતી સુણજો સુખદાતા,
રાખો નિત આ સુત ને માતા;
ફીરોજ કહે હે જગત્રાતા[6]. ૯

૧—બેટા, દીકરા. ૨—બાકી, કમતી. ૩—ઘર. ૪—માતા.
૫—દુનિયામાં. ૬—દુનિયાના રક્ષણ કરનાર.

નવરોજનો મહિમા.

સિંધુ બરવો—ગરબી—તાલ ધીમો ત્રિતાલો.

(જરથોસ્તી જેજેકાર જગતમાં જાણીતો.—એ રાહ.)

સખિ નવલ[1] દિવસ રે આજ,
સજની આવોની;
નવરોજ મુબારક કાજ,
ગીતડાં ગાવોની. ૧

મુસલમાનની મ્હોરમ તેવી,
હિન્દૂની દિપવાળી રે;
ઇંગરેજો નાતાલ કરેછે,
પારશી પતેતી પાળી. ૨

આજ દીવસનો મહિમા[2] રૂડો,
સર્વ હરખથી ડોલેરે;
એકમેકની ભેટ લઈ શુભ,
આશિર્વાદો બોલે. ૩

બાળક બુઢ્ઢાં તરૂણ[3] અબલાં,
સરસ કરે સણગાર રે;
ગલી ગલીએ વાજાં વાગે,
સરણાઇનો પોકાર. ૪

ઘણા વરસ સહુ સુખથી જીવો,
ઘણા જુઓ તહેવાર રે;
જરથોસ્તીનો નવલ વર્ષમાં,
ખિલજો જશનો બહાર. ૫

૧—નવો. ૨—વરણન કરવા જોગ પ્રતાપ. ૩—જુવાન.

ઉલટ ધરી ઉદ્યોગી રહેજો,
ધરી ધરમ પર ધ્યાનરે;
વડીલની શુભ નકલ કરી,
સુખ રૂડી રાખો સાન. ૬

ફિરોજા હાર્દી આશિષ દે છે,
ફળજો સહુને નેક[1] રે;
અહુરમજદને યાદ કરી,
જરથોસ્તી રાખો ટેક. ૭

સમસ્યા. (ઉખાણાં)

સિંધુ માંડ—ગરબો—તાલ દીપચંદી.

(મ્હોલે પધારો મ્હારાજ મણીધર મ્હોલે પધારો.—એ રાહ.)

ઉખાણાંનો ઉત્તર–સખી તુર્ત દોની ઉચારી;
કહિને ફરી ના ફર–સખી બહુ લઇને વિચારી. ૧

નથી ધાર આધાર નં–નથી હાડ[2] કે માસ;
સરે કામ તલવારનું–કરે ઉદકમાં[3] વાસ.—"કુંભારનો દોરો[4]"–૨

હાથ કહું જણ ચારને–હાથ સાંભલે વાત;
છાંની વાતો કહી દિયે–બોલી દિસને રાત.—"નાડી"– ૩

શ્યામ[5] વર્ણ અતિ શોભતો–ધરી મોરલી હાથ;
નિત ફૂંકી વગડે ફરે–નહિ તે ગોપીનાથ.—"ભમરો"—૪

હારેં ઉભા સુરનરો–તે નારી કેહવાય;
પુરૂષ સૈન્ય સાથે લડે–(જેમાં) નાશ શત્રુનો થાય.—"કાંસકી"-૫

નાર એક ઘરમાં રહી–સુંદર ધરે પોશાક;
પટહિન[6] ઘરથી નિકળી–દેહજે યમની ધાક.—"તલવાર"—૬

૧—ભલું–રૂડું. ૨—હાડકાં. ૩—પાણીમાં–જળમાં. ૪—કુંભાર જે ઘેરાવટે ચક્કર ઉપર તઇયાર થાએલું વાસણ કાપેછે તે. ૫—કાળું. ૬—વસ્ત્ર વગર.

ગોલ ફરી શુભ નારીઓ–ગરબી નાચી ગાય;
જેની વાડીમાં રમે–ધન સહુ લૂટી જાય.–"પાંણીની રેહેંટ"૭
છટે છ માસે ગરજ પડી–લીધો ધરી ઉમંગ;
ધ્રૂજતાં જોઈને ફિરોજ–થર થર ધ્રૂજે અંગ.—"પંખો"—૮

ઇશ્વરને ઉપમાં.

જિંઝોટી—ગરબી—તાલ દાદરો.

(જાવાદો મને શાને રોકોછો વાટમાં.—એ રાહ.)

અનુપમ[1] કહી આપું ઉપમા[2] તમને છાજતી;
કો ન જોડિ સંપૂર્ણને બિરાજતી. ૧

જો હું તમને પુકારૂં કહી મેરૂ[3] જગત તણો,
તેતો છે અચલ[4] વળી શોધવો બિકટ ઘણો;
જ્યાં દેખું લીલા તમારી સ્હાજતી. ૨

ચાહે જે મન, ફળ સહુ દેછે તે કલ્પતરૂ[5],
તેતો છે કાષ્ટરૂપ[6] બળતાંમાં બળે ખરૂં;
સંગ તેની સરખાવતાં હું લાજતી. ૩

કામધેનુ[7] સકલ ઇચ્છિતની મનષા પુરે ખરી,
તેતો નહિ અમર કહો ભાગે ક્યમ લાઉં ધરી;
વળી દેખી દુખ મજનું નહિ દાઝતી. ૪

લોહૂ ચિન્તામણી[8] અડેથી ઝટ હેમ[9] બને,
તેતો છે પ્હાણુ[10] વળી જોવા નહિ ગમે મને;
સદા ધાતૂ તે રહે ભસે માજતી. ૫

૧—જેને સારૂં કોઇ ઉપમાં ન હોય તે–જે બીજાં કોઇ સાથે સરખાવિ શકાય નહી તે. ૨—બે પદારથનું કોઇ વાતે સરખું થવું–મિસલ. ૩—મેરૂ પરવત. ૪—ખસે નહિ તેવું. ૫—ઇચ્છેલું આપે તેવું સ્વરગનું ઝાડ. ૬—લાકડું. ૭ ઇચ્છા પુરી પાડનારી સ્વરગની ગાય. ૮—જેની ખસે એ મણી હોય તેને જે જોઇયે તે મળે. ૯—સુનું–સુવરણ. ૧૦ પત્થર.

દયા દાનના સાગર[1] કોઇ તો કહે તમને,
મોટેરો ખરો પણ ન જળ ખારૂં ગમે મને;
લઈ લાખો ભોગો લ્હેર[2] ગાજતી. ૬

રવિ[3] સમાન કહું તો અતિશય તેજસ્વી[4] ન ગમે,
સિતળ ચંદ્ર છે પણ થઇ કળાહિણ[5] સદૈવ ભમે;
સદા પ્રભુકળા ફિરોજને નિવાજતી. ૭

કળજુગ.

જિંઝોટી—ગરબી—તાલ ધીમો ત્રિતાલો.

(કઠણ થયા માધવ મથુરા જઈ.—એ રાહ.)

કલજુગ તારી—રચના ન્યારી;
ભેદ ભર્યોછે ભારી રે. ૧
પાપી નાવ[6] તરેછે દરિયે,
પુન્ય ડુબે દુઃખ્યારી રે;
ઉદ્યોગી તો ભૂખે તરફડે,
પેટ ભરે ધૂતારી રે. ૨
જ્યાંછે ચારો ઢગથી ઢળિયો,
મળે નહી ખાનારી રે;
ચલિયાં જ્યાંછે ચાર મળે નહિ,
ભુખથી પીડે ભારી રે. ૩
દુરાચરણનું ખેત ચરેછે,
સદા ચરણ રૂપધારી રે;

૧—સમુદ્ર—દરિયો. ૨—ધીમા પવનથી પાંણીનું ઉચું નીચું હાલવું તે. ૩—સૂરજ. ૪—ચળકતો. ૫—કળા વગરનું—જેનાં રૂપમાં વધઘટ થયા કરે તે. ૬—હોડી—વાહાંણ.

નીતિ કહો તો વિષ લાગેછે,
સિખ લાગેછે ખારી રે. ૪

પ્રિયા પતીને ગરદન મારી,
ઘાવ કરેછે કારી રે;
જગને કાજે ઢોંગ કરીને.
થાય સતી મતવારી રે. ૫

સખી શેઠિયા વાડી વેચે,
ઘર બાંધે ભીખારીરે;
શેઠાંણીની સાડી ઝડેલી,
ચાકરડી જરતારી રે. ૬

કુળીનને મહુ ભુલી જઈને,
ધનર્થી બાંધે યારી રે;
પતી હજારો રૂપિયા માંગે,
જો પરણે કુમારી રે. ૭

ચોરી પર સિરજોરી કરીને,
માંગે ન્યાય પુકારી રે;
મુર્ખ મુન્સફો[1] નિર્દોષોનો,
પ્રાંણ લિએછે મારીરે. ૮

દેવળ દેહરે દરશણ બહાને.
ચોરી કરે ભજનારી રે;
ધૂપ દીપ તો ક્યાંથી લાવે,
ભૂખે મરે પૂંજારી રે. ૯

૧—ઇનશાફ કરનારા.

ખુશામદોનું સેન ફરેછે,
ચોર કરે સરદારી રે;
ફિરોજ કહેછે સત્ય શિખામણ,
લાગે સર્વે અકારી રે. ૧૦

પ્રીતનાં પરીણામ.

સિંધુ ભરવો-ગરબા-તાલ ધીમો ત્રિતાલો.

(જોયું જોયુંરે કોહલાપુર શ્હેર.—એ રાહ.)

દુખકારી પ્રીતનાં બાણ[1]-કોઇ નવ ખાશોરે;
રડિ બળિને ખોશો પ્રાણ-સુખી નવ થાશોરે. ૧
જુઓ પતંગ દીવડો જોઇ,
તન મન પ્રીતે ધાયરે;
ક્રૂર પ્રિયા તારે કાજે તે,
ભસ્મ બળીને થાય. ૨
નાદસ્વરતણી[2] હરણ કરેછે,
પ્રીત ખરી નિરદોષ રે;
જાળ પસારી રંક ફસાવી,
મારી રહે સંતોષ. ૩
પ્રીત કરેછે ભમર કમળની,
ઘેલો થઇ લપટાઇ રે;
સાંજ સમે જો ફસે બિચારો,
મરે નિશો[3] ગુંગળાઇ. ૪

૧—તીર. ૨—ગાયનના લામ્બા સ્વરની. જુઓ નોટ પાને ૭ મે. ૩—રાતનાં.

ચકોર પક્ષી ઉડે ગગનમાં,
કરી ચંદ્રની પ્રીતરે;
બદન પછાડી મરે બાપડો,
આ શું પ્રીતની રીત. ૫

જળથી પૂર સરોવર જોઈ,
હંસ[1] લગાડે માયારે;
ફિરોજ જ્યારે સુકી ગયું જળ,
અંતે તજી સિધાર્યા. ૬

ડુબતા પાપીનો પશ્ચાત્તાપ.

નૂર સારંગ-ગરબી-તાલ ધીમો ત્રિતાલો.

(સજ્જન સાણા, સમજીને સહુ પ્રીતે પુત્રી શીખવો.—એ રાહ.)

હો વિશ્વદાતા[2], દાસ પુકારૂં
વારે[3] વ્હેલા આવોની;
હો દુખત્રાતા, દિલમાં કાંઇ
દયા પાપીની લાવોની. ૧

તજિ તમ જેવા કુલ જગતપતિ,
ભજિ નર્ક માળ સજિ મંદ મતિ;
રુક દેખો કેવી થાઇ ગતિ. ૨

ભવ સાગરમાં, તો રેલ ચ્હડી,
ચમકે વિજળી વાદળ ગગડી;
શું ટકશે પાપી નાવ ઝડી. ૩

૧—તળાવ અને સરોવર તીરે રહેતો એક પક્ષી. ૨—દુનિયાને સઘળાં ન્યામત બખશનાર. ૩—મદદ કરવા-બચાવવા:

ઉછળે મોજા બહુ પૂર બળી,
જાંણે દરપણમાં જાય ગળી;
સાંમો ઘુરકેછે પ્હાડ વળી. ૪

કુપથનું[1] સુકાંન અરે તૂટું,
કરતુકનું વહાંણ અરે ફૂટું;
જઇ કેને દ્વારે શિશ[2] કૂટું. ૫

જે જાંણી મધ મેં વિષ પીધાં,
મદમાં[3] તજિ પુન, પાતક કીધાં;
દૂખૂં સંગે જો મેં લીધાં. ૬

હરિને ફિરોજ જે તજિ ભાગ્યો,
યમનો ચાબુક પીઠે વાગ્યો;
મુઢ અંતસમે ચોંકી જાગ્યો. ૭

જગદર્શન મેળો.

સિંધુ બરવો—ગરબી—તાલ ધીમો ત્રિતાલો.

(જરથોસ્તી જેજેકાર જગતમાં જાંણીતો.—એ રાહ.)

હું આવી જગદર્શન-મેળો જોવાને;
પામી સુખ કરી પ્રશંન-ખંલો જોવાને. ૧

તરહા તરહાની દુકાંન છે હ્યાં,
નાહનીને કો મોટી રે;
કોઇ પુઃન્યને જશને લેછે,
દાનત કોઇની ખોટી. ૨

બાજિગરોએ બોજી માંડી,
લોક થયાં વશ કોઇ રે;

1—બુરા રસ્તાનું. 2—માથું. 3—કેફની ખુમારીમાં.

થયો લોભમાં જે જન વશ તે,
મુરખે દોલત ખોઇ. ૩

ઘોળે દિવસે ખીશાં કાપી,
ચોર થયા કઇ શેઠ રે;
મ્હેનો સહુ સંભાળી રહેજો,
નહિતો કરશો વેઠ. ૪

રમત રમેછે શૂર સિપાઇઓ,
કરી પાપનો નાશ રે;
કોઇ ખુદાને ભૂલી પાપી.
પંથ ચલાવે ખાસ. ૫

કોઇ પુત્ર પુત્રીને ખોઈ,
ભીડ જોઇને રોયાં રે;
કોઇ પિતા પતિ નારી મારી,
હસતે મુખડે જોયાં. ૬

ગરીબ ઝૂંપડે ચિથડે હાલે,
જોયાં પુન ધનવાન રે;
મોટે મહેલે કોઇ ગુમાવે.
હરિધન[1] સુધને સાન. ૭

અમીર વેશે ચોર ફરેછે.
સખી શેઠ કેહવાય રે;
ખુશામતિયા ઢોલીઓ[2] જશ,
ઢોલ વગાડી ગાય. ૮

૧—ઇશ્વરરૂપી ધન ૨—બાંકાં ફુકનારા.

ફિરોજ, આ અવસરનો[1] મહિમા,
કહ્યો કાંઇ નહિ જાય રે;
ખ્યાલ કરીજો પ્રભૂ ભજો તો,
સ્વર્ગે સુખ બહુ થાય. ૯

તન દેહરૂં.

કાફી માંડ—ગરબી—તાલ દાદરો.

(અલગોનિ આસ પલો લાગશેરે લાલ.—એ રાહ.)

મને દેહરે શું કાંમ પ્રભૂ પાસછે જો,
પુરી પાડી જેણે જગની આસછે જો;
ભટકવાની ઘરઘરે ન ખાસછે જો. ૧

કોઇ કહે કે દ્વારકાંમાં નાથછે જો,
કોઇ વેદને પુરાણ કરે પાઠછે જો;
અનમોલ એક લાલ મુજને હાથછે જો. ૨

નહી જાઉં ગંગા નદિએ સ્નાન કાજ જો,
નહી ઢોંગ કરી જગમાં ગુમાઉં લાજ જો;
સદા ભજું પ્રેમ કરી વિશ્વમહારાજ જો. ૩

નહી જોગની થઇને જગત ત્યાગ કરૂં જો,
નહી ઠાકરનો ઘાંટ કદી હાથ ધરૂં જો;
ભજી તનમને પ્રભૂ ભવનાં દુઃખ હરૂં જો. ૪

મુજ હૈડે બાંધ્યુંછે મેં સ્થાન[2] હરી જો,
નિત્ય ભાવથી ભજું હું દિનરાત વરી[3] જો;
સદા રહું છું ખુસાલ ભક્તિ ભજન કરી જો. ૫

૧—જોગવાઇનો, તકનો. ૨—ઠેકાણું, જગા. ૩—વળી.

કોઇ ઇજદ ખુદા અહુરમજ્દ નામ લે જો,
કૃશ્ણ હરિ શિવ નારાયણને રામ લે જો;
કોઇ અલ્લાહ રબ કહી નિત્ય કામ લે જો. ૬

કોઇ જગત તજી ભજે વનોમાં રહી જો,
વળી ઉંધું તન કરી વિપત બહુ સહી જો;
પણ ખુદા એક સર્વનો બિજો નહી જો. ૭

કહે ફીરોજ ધરમ સહુને પ્યારોછે જો,
જુઓ માલિ એક જુદો જુદો ક્યારોછે જો;
પણ ખુદા કોઇથી કદિ નહિ ન્યારોછે જો. ૮

સંતોષ રાખવા વિશે.

સિંધુ બરવા—ગરબી—તાલ દીપચંદી.

(આવો મારે ઓડલે અલબેલારે.—એ રાહ.)

સખી જેમ રાખે પ્રભૂ તેમ રહિએરે;
સુ:ખ સાથે દુખો પણ સહિએ. ૧

દિન કોઇ ગાડિએ ફરિએરે,
કદિ તડકે પગોથી વિચરિએરે;[1]
દુ:ખ દિલમાં કદી નહી ધરિએ.

નહી રોજ મળે મીઠાઈરે,
કદી વાસીઓ ટુકડા ખાઈરે;
સંતોષી રહેજો ભાઈ. ૩

૧—જઈયે, ચાલીયે.

જરતારી પ્હેરી સાડી રે,
નવ ગરવિ થશો જઇ વાડી રે;
છે લાખ નદીઓ આડી. ૪

કદી નવરતનેઓ[1] ઝમકિએ રે,
કદી ફાટિ સાડિએ દમકિએ રે;
નહી ભૂષણ[2] પેહ્રી છકિએ. ૫

બની શેઠાંણી કામ કહિએ રે,
કદી ચાકરડી થાઇ રહિએ રે;
સંતોષ ધરી સહુ સહિએ. ૬

સૂર્ય ચઢશે ઉચો મધ્ય દિશે રે.
વળી આથમતો પણ દીશે રે;
રહેશે ન નિચે ચઢી શીસે. ૭

નિત્ય હસિએ ને ભક્તિ પઢિએ રે,
નહી પ્રારબ્ધ[3] સાથે વઢિએ રે;
પ્રભૂપર રીશે નહી ચઢિએ. ૮

પ્રભૂ ચ્હાશે તેમજ થાશે રે,
રંક રાય થઈ પણ જાશે રે;
ગમ રાજ ખોઇ કોઇ ખાશે. ૯

કદી અંક સજાવ્યે ફૂલે રે,
ફીરોજ તોચે પણ ચૂલે રે;
રૂડી નાર પ્રભૂને ન ભૂલે. ૧૦

૧—હિરો, માણેક, મોતી, પાનું, પોખરાજ, ગોમેદ, લસણિયો, પરવાળું ને નીલમ એ નવ જાતના રત્નો. ૨—ઘરેણાં. ૩—નસીબ

સ્વર્ગ ગામ.

જિંઝોટી—ગરબી—તાલ દાદરો.

(ચાલની ચાલની ચાલની રે બેની ભણવા નિશાળે.—એ રાહ.)

ગામછે ગામછે ગામછે રે;
મારા સ્વામિનું સુંદર ગામછે. ૧

પ્રભૂના પ્યારા ત્યાંજ વશેછે;
સ્વરંગ જેનું નામછે રે. ૨

સુઃખ ચેન સાથ ત્યાં ઝરવે વશેછે;
દુઃખો દળીદ્ર નકામછે રે. ૩

રાગ રંગને મોજ મઝામાં;
હરખિત આઠો જામ[1]છે રે. ૪

ન્નાત જાત સંઆથ વશેછે;
ખુદા અલ્લાને રામછે રે. ૫

કુરૂપ સુરૂપ સહુ સાથ દિશેછે;
કાળાં ધોળાં ચામછે રે. ૬

જગમાં જે રહિને પુન્ય કરશે;
નિશ્ચય તેનું ઠામછે રે. ૭

ફિરોજ પતિનું સ્હેર તે જોશે;
જે ગાંઠે પુણ્ય[2] દામ[3]છે રે. ૮

ઘડપણનો બળાપો.

સિંધુ માંડ—ગરબી—તાલ દીપચંદી.

(મોહોલે પધારો મહારાજ મણીધર.—એ રાહ.)

ઘડપણ કેણે કર્યું રે—આ દુખ કેમ સહયું જાય. ૧

૧—ત્રન કલાકનો વખત, પેહેર. ૨—સવાબના, નેકીના. ૩—પઈસા.

એથી કારજ નહી સર્યું ને–ત્રીજો ધરિયો પાય[1];
એની[2] નહિ ખમણી કીધીતો–હાથે જોતાં ખાય. ૨

તન કાંપે મન ડર ડરેને–દિન લાગે જેમ માસ;
દંતવિના જડબાં લડે જેમ–ગાય વગોળે ઘાસ. ૩

કાન છતે બ્હેરો હું બનું ને–ભૂખ છતે શું ખાઉં;
આંખ છતે આંધળો થયોરે–પાય છતે કહાં જાઉં. ૪

પરણી નારી નિત બડબડતી–ક્રોધ કરે મનમાંહ્ય;
દિલમાંતો બળતાં સળગે પણ–જોર નહી તનમાંહ્ય. ૫

દીકરડાના દીકરા મને–રમવા ખેંચી જાય;
હું ઘોડાને ફૂટ મારે જો–ઝટ નહિ ઉચળું પાય. ૬

જીવ પેરે ચાહું જે બેટા–તે વિનવે[3] જગનાથ;
(કે) બાપા ક્યારે પાછા થાશે–કે ધન આવે હાથ. ૭

બુઢ્ઢાપો છાજે તેને–જેને દુધ પુત હોય ધેન;
ફિરોજ ખરો ભાગ્યસાલી તે–જેનું પુખ્ત તન મન. ૮

ઘોરસ્થાનનું વર્ણન.

સુર સારંગ—ગરબી—તાલ ધિમો ત્રિતાલો.

(સુણ સાહેલી, હરિ ભજવાનો અવસર એળે જાયછે.—એ રાહ.)

જોઇ ખ્યાલ કરો–કેવા કીધા કાળે[4] સહુના હાલજો;
ઝટ ધ્યાન ધરો–વશ થઇને પડયાંછે બુઢ્ઢાં બાળજો. ૧

૧—એટલે બે પગ નબળા થવાથી હાથમાં એક લાકડી ધરવાની જરૂર પડેછે. ૨—ઘડપણને લીધે બેહુ આંખો નબળી થયાથી ચશમા લગાડવા પડેછે. ૩—વિનંતી કરેછે. ૪—મહોતે.

આ સુતોછે રાજા જંગી,[1]
છે લાશ પડી અંતે નંગી;[2]
વળિ ઘોરે જગની થઇ તંગી. ૨

હતું તાજ ઝલકતું આ માથે,
કર ખાખરકુ[3] તેની સાથે;
તે ન્યારિ થશે નહિ કોઇ હાથે. ૩

જો પેલી કબરમાં છે રાંણી,
લાવ્યો જેને યમ હ્યાં તાંણી;
તજિ ક્રોધ પડી છાંનીમાંની. ૪

હતો શેઠ વડો આ ક્રોડપતી,
સમસાંને પડ્યો તજિ વાડિ છતી;
વળિ રાત્ર રડેછ (કે) મળે ન બતી. ૫

આ સૂમ જુએછે અધઆંખે,
જન દ્રવ્ય પડ્યું લૂટે પાંખે;
વળિ ખાઈ સહુ ભૂકું ભાંખે. ૬

આણે સુકર્મ તો બહુ કીધાં,
ભુખ્યાંને સીધાં બહુ દીધાં;
અમર રહિ જગમાં જશ લીધાં. ૭

આ કોઇ પડીછે રૂપવંતી,
હતિ તન શોભાવા બહુ ખંતી;
વિકાળ[4] સુરત થઇ શ્રીમંતી. ૮

૧—બહાદુર. ૨—નાગી. ૩—કોઇ ગરીબના તનની બનેલી ખાખ. ૪—બિહામણી.

જાહેલ હતો આ બહુ જાલમ,
જેને ત્રાસે બીધી આલમ;
થઇ શરણ સુતો હ્યાં બેમાલમ. ૯

ફીરોજ દિવસ આ ખાસજ છે,
પ્રભુ સિવાય સહુનો નાશજ છે;
અંતેતો યમની આસજ છે. ૧૦

પ્રમેશ્વર સર્વને સંભાળેછે.

ધનાસરી—ગરબી—તાલ દાદરો.

તું નવ સોચ જિવન-પ્રભુ સંભાળશે;
ઘટે જે જેને તેને-તેહવું આલશે. ૧

કણ કીડીને વળી-ગજનો[1] ગંજ છે,
અજગર[2] પેટ ભરે-ન કાંઇ રંજ છે;
નિકળી ઇંડથી-પક્ષી તુરત ચાલશે. ૨

ઉંટ તો જલ વધુ પી-વનમાં જાયછે,
જોની શાહમૃગો-બળતું ખાયછે;
મેડક[3] મેઘ[4] જોઇ-તુરત ફુલી ફાળશે. ૩

ગર્ભે ગુપ્ત રહ્યો-નવ દસ માસ જે,
કેણી જુગતે રહી-લીધો ત્યાં સાસ[5] તે;
દેઇ દુધ થાંન ભરી-પ્રથમ તે પાળશે. ૪

૧—હાથીને. ૨—એક જાતનો મોટો સાંપ. ૩—દેડકો.
૪—વરસાત. ૫—પ્રાણવાયુ, દમ.

બાલક દંત વિના-દુધે ઉધારિયાં,
પછિ અન્ન ખાવાને-દંત ઉધાડિયા;
જેથી ચાવી સહુ-પેટ દુખો ટાળશે. ૫

તને તો તારિ ફિકર-કુલ જગની ત્‌હુને,
પાળશે તેજ સહૂ-જીવ દીધો જેણે;
ક્‌હે ફીરોજ મુરાદો-સહુની ભાળશે. ૬

સદગુણી સ્ત્રિ.

સિંધુ બરવો—ગરબી—તાલ ધામો ત્રિતાલો.

(જરથોસ્તી જેજેકાર જગતમાં જાંણીતો.—એ રાહ.)

સખિ જો પેલી શુભનાર,
પ્રભુ ભજવા ચાલી;
સજિ નેકીનો સણગાર,
પ્રભુ ભજવા ચાલી. ૧

સત્ય વચન નિત મુખથી બોલે,
સત્ય ચાલ નિત વ્‌હાલી રે;
સત્ય નિયમની નિષ્ઠા[1] રાખી,
સત્ય દિપે મતવાલી. ૨

ઇશ્વર વાંણી સુગુણ પિછાંણી,
પોથી કરમાં[2] ઝાલી રે;
એક નાથને ચિત્ત લગાડી,
તજિ બદ લાલચ ઠાલી. ૩

૧—વિશ્વાસથી વળગી રહેવું. ૨—હાથમાં.

સદ્દગુણનો શ્રૃંગાર કરીને,
રિઝવેછે જગવાલી રે;
ભર ઉમંગથી ભજનો ગાઈ,
હસી હસી લેછે તાલી. ૪

આ જગબાગ રચ્યોછે જેણે,
જે છે અનુપમ[1] માલી રે;
રૂપ રંગ તેનીજ સુગંધે,
પમરેછે સહુ ડાલી. ૫

રાય રંક સહુ એકજ તેને,
ધોળીને શું કાળી રે;
રૂપ તમારૂં શોભિત દેખી,
ના જાશો ફુલિફાલી. ૬

ફિરોજ કહેછે અસંખ્ય જુગથી,
જગપાલક વનમાલી રે;
જે મુખ તેના જશને ગાશે,
કદિ નહિ રહેશે ખાલી. ૭

કુસંગ તજવા વિશે.

પિલુ—ગરબી—તાલ દાદરો.

(ગરબે રમવાને ગોરી નીસરયાં રે લોલ.—એ રાહ.)

પડશો નવ કોઇબી કુસંગમાં[2] રે લોલ,
સદ્દગુણ તજશો લાખ-થશો ખાખ;
નીતિસંગમાં રે લોલ. ૧

૧—જે બીજા કોઇ સાથે સરખાવી નહી શકાય તે. ૨—બુરી સંગતમાં.

બોરડીનો સંગ કરી કેળ[1] ફુટેરે,
હિંગ ભેળવું અતરથી દુરગંધ છુટેરે;
પતંગ[2] થશે કાળી—જશે લાલી,
ગળી[3] રંગમાં રે લોલ. ૨

દૂધતો ખટાસ સંગથી ફૂના થશે,
છાંય સુવો નીમનીમાં કડવું થઇ જશે;
અશ્વ[4] અસિલ જાત—કસે લાત,
ખરા[5] સંગમાં રે લોલ. ૩

મેળિ જુઓ છાતિપર ન દૂધ ધાવશે,
બુરાઇમાં બુરો રિજે ભલું ન ભાવશે;
નાગ દૂધ પાન—કરી પ્રાંણુ,
લિએ ખંગમાં રે લોલ. ૪

ચસાઇ વાંસ વન ફિરોજ સંધુ બાળશે,
ઝાડ ભલાંને જુઓ નફો શું આલશે;
જોડે જડ લાલ—થશે આળ[6],
સુંદર નંગમાં રે લોલ. ૫

ભુલી પડેલી સ્ત્રિ.

સિંધુ કાફી—ગરબી—તાલ ધીમો ત્રિતાલો.

વગડે[7] ભુલી પડીરે ભુલી પડી,
ઉતાર પાર વનમાળી. ૧

૧—કેળનું ઝાડ—યાને બોરડીના ઝાડની પાસે કેળ ઉગેતો કેળના પતરાં બોરડીના કાંટાથી ફાટ્યા વગર રહે નહી. ૨—પતંગનું લાકડું જે રંગના કામમાં આવેછે. ૩—એક જાતનો છોડ જેના પાતરાંનાં રસમાંથી આશમાની રંગ પેદા થાયછે. ૪—ઘોડો. ૫—ગધેડા. ૬—વગર કારણે દોષ—તોહોમત. ૭—જંગલમાં.

સાસરે જાવું મજને છે,
લોકો સહુ એમજ કહેછે;
કે બહૂ દૂર પતિ રહેછે. ૨

તજી પ્રિય પિયર હું ચાલી,
ત્યાં કોણ તમો વિણ વાલી;
નિશા[1] કેમ જશે. ત્યાં કાળી. ૩

મજ સંગે કોઇ ન આવ્યું,
પિતુ માંને પણ નહિ ભાવ્યું;
સહુ રોઇ હેત દર્શાવ્યું.[2] ૪

આ વગડે હું અંજાંણી,
નહિ મળે અન્ન કે પાંણી;
ત્યાં કરણી લાવી તાંણી. ૫

ધુરિ વાઘ પુઠે ભટકેછે,
લખ[3] સરપ[4] વૃક્ષ[5] લટકેછે;
વિખિ[6] કંટક[7] પગ બટકેછે. ૬

મજ માંથે પલ્લું[8] ભારી,
કરણી બોજો દુખકારી;
રાખું હું કેમ ઉતારી. ૭

કહે ફિરોજ સાંભળ વાંણી,
જે ભજશે પ્રભૂ વખાંણી;
મળશે તેને પ્રિય જાંણી. ૮

૧—રાત. ૨—દેખાડયું. ૩—લાખની સંખ્યા. ૪—સાંપો.
૫—ઝાડો ઉપર. ૬—ઝેરથી ભરેલા. ૭—કાંટા. ૮—સ્ત્રીધન.

સ્વામિ સેવા.

કાળિંગડો—ગરબી—તાલ દાદરો.

(રાજ બંસી બજાવી સુખ વીસરી રે લોલ.—એ રાહ.)

ભજી સ્વામિ હું સદૈવ[1] રહું ચેનમાં રે;
રહું ચેનમાં ચેનમાં ચેનમાં રે. ૧

ભલે લોક હસે બહૂ મને જોઇને રે,
નહી પોકે હું પડું કદી રોઇને રે;
હસી વેઠું હું સર્વ સુખી સેનમાં[2],
સુખી સેનમાં સેનમાં સેનમાં રે. ૨

અહો સ્વામીજી ભલે તમે આવિયા રે,
દયા દાશીપર રૂડી તમ લાવિયારે;
હવે રહેશોજ સદા વસી નેનમાં,
વસી નેનમાં નેનમાં નેનમાં. ૩

નમી જોડું હાથ બન્ને બહુ હાવથી રે,
વરૂં તમને કૃપાનિધાન[3] ભાવથી રે;
સદા આજ્ઞાને[4] ભજું મધુર વેણુમાં[5],
મધુર વેણુમાં વેણુમાં વેણુમાંરે. ૪

પ્રભૂ સ્વામી એ બેહુ હિયાં એકછે રે,
કહું પંથ જો ફિરોજ તો અનેકછે રે;
કોઇ ચાલેછે વિષ્ણુ કોઇ જૈનમાં,
કોઇ જૈનમાં જૈનમાં જૈનમાં રે. ૫

૧—સદા. ૨—અહાંમાં, ચાળામાં. ૩—દયાના ભણ્ડાર.
૪—હુકમને. ૫—વચનથી.

માણસને ખુદાની શિખામણ.

ભૈરવી—બહેત—તાલ દીપચંદી.

અજિત[1] રાજ મારૂં જગતમાં સદા;
સકલ જીવજંતો કરેછે અદા[2]. ૧

ન કર માનવી તું ફિકર ખાધની;
હું દૌલત અખુટનો સખી છું ધની[3]. ૨

અગર કાજ અટકે વિપતમાં પડે;
મને યાદ કર તું કદી ના રડે. ૩

હું મારો કરી નિત્ય જાણું તને;
અરે માનવી માન તેમજ મને. ૪

ઉઠાવી બુરાં કાંમથી હાથ લે;
ડરી મુજથકી પુણ્ય[4] ધન સાથ લે. ૫

પ્રથમ ખાખ જળ મેળવીને તને;
ન મુશ્કિલ પડી કાંઇ ઘડતાં મને. ૬

કરેછે તું શિદને ફિકર પેટની;
ન રહેશે ભુખો ભાવથી ભેટની. ૭

તને યાદ મારીજ કરવા કીધો;
તજી ક્યાં ભમેછે તું રસ્તો સીધો. ૮

કિધી સર્વ રચના સુણો માનવી;
તમારેજ કાજે નક્કી જાણવી. ૯

પરન્તુ તું વશમાં પડયો જગતની;
ગુલાંમી કરે તુજ ગુલાંમો તણી[5]. ૧૦

૧—નહી જીતી શકાય તેવું. ૨—હાવભાવ. ૩ ધનવાન. ૪—નેકી. ૫—આ જગતની સઘલી રચના ખુદાએ માણસને વાસ્તે પેદા કીધીછે, તથા તેના સુખો ભોગવી તે સાહેબને પીછાનવાને, પાંચ જ્ઞાન ઈંદ્રિયો બક્ષી, જેની ઉપર હાકમી ચલાવવાને આત્માને મુકરર કીધોછે; તેથી જે આદમી આ પાંચે જ્ઞાન ઈંદ્રિયો (જે તેની ગુલાંમડીઓ છે) તેઓને પોતાનાં તાબા હેઠળ રાખતો નહી, પણ ઉલટો ઈંદ્રિયોને સંતોષ રાખવા જેમ તેઓ કહેછે તેમ ચાલેછે યાને વિષય ભોગમાં પડેછે, તે પોતાના ગુલાંમોના ગુલાંમ બરાબર છે.

મને શોધતાં પ્રાંણુ સઘળાં ફરે;
મુરાદો[1] પુરવવા મને સાંભરે. ૧૧

હું પણુ તેમ શોધું તને ભાવથી;
તું આથો ભમે કાં ભર્યો તાવથી.[2] ૧૨

વગોવે મને કાં તું મનમાં બળી;
મને ભુલ્યોં મન પર ન ક્રોધે વળી. ૧૩

ભજન કર્જ તારૂં કરીલે અદા;
બખશવું ખાજ[3] કાજ મુજનું સદા. ૧૪

વિસારી તું ભજનો સહે આપદા;
ભુલું નહિ તને ભોજનો દૃઉં સદા. ૧૫

તું માગી રહ્યો કાલ કાજે સઉ;
હું ભક્તિ કાલની ન માંગી લઉં. ૧૬

સુણુ ફિરોજ જે આ શિખો[4] પાળશી;
સદા બેહુ જહાંને સુખી તે થશે. ૧૭

૧—મનની ઇચ્છાઓ. ૨—તાવ ત્રણુ પ્રકારના હોયછે, પેહેલ્લો આધ્યાત્મિક એટલે શરીર અને મન સંબંધી સંતાપ જેવાકે ખેદ, શોક રોગ ઇત્યાદિ. બીજો આધિભઉતિકસરૂષ્ટિના ઉત્પાત જેવાકે ભૂકંપ, રેલ, દુકાલ, આગ ઇત્યાદિ. ત્રીજો આધિદઇવિક—અકસ્માત દઇવિકોપ, જેવાકે વિજળીનું પડવું, કોગળીયું ઇત્યાદિ તેથી. ૩—ખોરાક. ૪—શિખામણો.

ભાગ ૩ જો.

ઉરદુ ભાષાના ગાયન.

ઇશ્વર સ્તુતિ.

ભૈરવી—ગજ઼લ—તાલ ત્રિતાલો ઠેકો મુગલાઇ.

(ઉડા઼તા ખાક સરપર ઝુમતા મસ્તાના આતા હુએ.—એ રાહ.)

ઇલાહી જ઼િક્રમેં તેરે,
સબી ખ઼લ્ક઼ત બની રેહવે;
હમારે ક઼લ્બમે[1] હરદમ,
તેરિ ઉલ્ફ઼ત[2] બની રેહવે. ૧

ઇહાંપર આ઼બિદો-ફ઼ાસિક઼,[3]
પ હુએ લુત્ફ઼ો-કરમ[4] ઉસ્કા;
ક઼રો તુમ ફ઼એલ[5] વો યારો,
કે વુહાં રેહ઼મત બની રેહવે. ૨

સફ઼ર હુએ દૂરકા યારો,
ન ખ઼ાલી હાથ તુમ જાઓ;
અગર ચાહતે અ઼જ઼ીજ઼ો તુમ,
વુહાં ઇજ઼્જ઼ત બની રેહવે. ૩

કરો કુરબાન જાંનોમાલ,
ચલો ઇર્શાદે-મુર્શદ[6] પર;

૧—દીલમાં. ૨—પ્યાર, મહબ્બત. ૩—પરહેજગારો અને ગુનાહગારો. ૪—મેહેરબાંની અને બક્ષિશ. ૫—કરણી. ૬—પેગમ્બરનાં અથવા ગુરૂનાં ફરમાન.

યહાં આરામસે ગુજ઼રે,
ન વાંહ દિક્કત[1] બની રેહવે. ૪

જ઼ફ્ર[2] પાઉં મેં શૈતાં પર,
યહી હ્યે આરજ઼ૂ હરદમ;
હમેશા નફ્સ—સરકશ[3] પર,
મેરિ તાક઼ત બની રેહવે. ૫

બના કાઇમ મકાં તુ વહાં,
યહાં જો હ્યે ફ્ના હોગા;
દિઆ કર નામપર ઉસ્કે,
સદા બરકત બની રેહવે. ૬

મજ઼ારે—પાકઆજ઼ેં[4] પર,
જલાયા ઊદ[5] કર ફ઼ીરોજ઼;
મિસાલે આશકે સાદિક[6],
તેરિ તુરબત[7] બની રેહવે. ૭

જીવને શિક્ષા.

ભૈરવી—ગજ઼લ—તાલ દાદરો.

(અબતો વો દિલ ફરીબસે કામ પડા જો હો સો હો.—એ રાહ.)

ફેહતી હ્યે બુલબુલ ખુશ્નવા[8],
નામે ખુદા હરદમ તુ લે;
ચાહ્તા હ્યે વસ્લે-ગુલ દિલા,
નામે ખુદા હરદમ તુ લે. ૧

૧—સખતી. ૨—ફતેમંદી. ૩—બુરો હવસ. ૪—નેક લોકોની કબર. ૫—લોબાંન. ૬—સાચો, ખરો. ૭—કબર. ૮—ગાનાર, ખુશ અવાજ વાળું.

કીના કપટ કર દૂર તું,
ફેહતા હુએ વો આઈને-રૂ[૧];
ચાહે અગર દિલકી સફા,
નામે ખુદા હરદમ તુ લે. ૨

હર બર્ગ-ગુલ[૨] દેખો જરા,
યાદે ઇલાહી કર રહા;
ફેહતી યહી બાદે-સબા[૩],
નામે ખુદા હરદમ તુ લે. ૩

દેખા લબે-દરિઆ[૪]પેજા,
હર મૌજે[૫] બેહરે બા સફા;
કેહેતી હુએ બા નાજે અદા,
નામે ખુદા હરદમ તુ લે. ૪

ફિરોજ અસલે-મુદદાઆ[૬],
ફેહતા હુએ બા સિદકો-સફા[૭];
ચાહે જો વસલે દિલરુબા,
નામે ખુદા હરદમ તુ લે. ૫

દિવાનો આશક.

પિલૂ ઝિંઝોટી—ગજલ—તાલ જલદ ત્રિતાલો.

(કોન હુએ અઇસારે યારો કૂએ જાનાં છોડદે.—એ રાહ.)

યાંહાં ફિરતા હુએ ક્યું મજનું સા[૮],
અએ દિવાને બોલદે;
કિસ પરીકા હુએ આશક તું,
અએ મસ્તાને બોલદે. ૧

૧—સાફ દિલ. ૨—ફુલનું પાતરૂં. ૩—સવારનો પવન.
૪—દરિઆ કિનારો. ૫—મોજો. ૬—અસલ મતલબ.
૭—સચ્ચાઇ અને સફાઇથી. ૮—દિવાનાની માફક.

હૂએ બેખોફ[1] શમા[2] તુજકો તો,
ખાક બનાને જલતી હૂએ;
જાન ફિશાની ઇતની ક્યું,
કરતા પરવાને બોલદે. ૨

ઇસ કૂચેમેં રેહતે હૂએં,
દો સાકી હર એકકે દુશમન;
ઢુંઢ રહા કિસ સાકીકા,
મૈખાના સિવાને બોલદે. ૩

કોન ફુસુંગર[3] દિલ સે તેરા,
છૂપ રહી હૂએ ઇસ જા મેં;
રોજો શબ રો રોએ ગજાતા,
ક્યું બુતખાને[4] બોલદે. ૪

અહબાબ[5] ક્યું ફીરોજકે,
રાહી હુએ સૂએ-અદમ[6];
એહવાલ ઇસ રેહલતકા[7] તું,
જાલિમ જમાને બોલદે. ૫

બુઢાપામાં લાચારી વિશે.

કાલિંગડો—ગજલ—તાલ દીપચંદી.

(ભલા હમકો નસીબોંસે મિલા ગમખાર સાકીહુએ.—એ રાહ.)

જઇફીમે કિસી પરભી,
નસીબા તું ખફા ના હો;

૧—ધાસતી વગરની. ૨—બતી. ૩—જાદુગર. ૪—દેહરાં.
૫—દોસ્તો. ૬—ફના તરફ. ૭—રવાનગીનો.

હમારે દુશ્મનો પરભી,
કભૂ અૈસી જફા ના હો. ૧
ગિરેબાં ઔર દામનકે,
મિટાદે દાગ નેકીસે;
ખતા-આલુદાહ[1] સાબુંસે.
દિલા હરગિજ સફા ના હો. ૨
રકીબોંને[2] લગાકે આગ,
ઉસ્કા દિલ ફિરાયા હૂએ;
મુકદ્દર[3] કિસ કદર હમસે,
કભૂ વો માહલકા[4] ના હો. ૩
રજામંદીમે ઉસ્કે જાંનો,
દિલ હમ દેકે બેઠે હૂએં;
ઇલાહી વો બુતે-કાતિલ,
ભિ હમસે નારજા[5] ના હો. ૪
દવા હર દર્દકી હૂએ નામે,
યજદાં યાદ રખ ફીરોજ;
વજીફા[6] હૂઅે એહી હરદમ,
ભલા ક્યું કર શિફા[7] ના હો. ૫

એક નહીં કીધું તો બિજું શા કામનું.

કાફી પિલુ—ગજલ—તાલ ત્રિતાલો ઠેકો મુગલાઇ.

(ખારે હસરત કબર તક દિલમેં ખટકતા જાએગા.—એ રાહ.)

પિઆલે વસ્લત[8] ગરચે ભરકે,
ના પિયા તો ક્યા પિયા;

૧—ગુનાહથી ભરેલો. ૨—દુશમનોએ. ૩—મેલા દિલની. ૪—ચંદ્રમુખી. ૫—નાખુશ. ૬—બંદગી. ૭—તનદુરસ્તી. ૮—તારા મિલાપનું.

ખિઆલે રૂખ્સત[1] ન્હાંસે ન્હાંકા,
ના કિયા તો કયા કિયા. ૧

હુએ મહબ્બતમેં તફાવત,
મતલબે દિલદાદાહ[2] ઔર;
તાલબે-દિલકે[3] તંઈ દિલ,
ના દિયા તો ક્યા દિયા. ૨

ગો બઝાહેર તું લિબાસે,
ફકરમેં[4] ફિરતા હુઆ યાર;
બાતિન અપના પાક કરકે,
ના લિયા તો ક્યા લિયા. ૩

ઇશક માહરૂમેં ગિરેબાં,
ચાક હુએ ખૈયાત[5] દેખ;
પુરજે પુરજે દિલ હુઆ તું,
ના સિયા તો ક્યા સિયા. ૪

રોજ અવ્વલસે હુએ જિસકી,
મ્હેર અએ ફીરોજ આહ;
યાદમેં ઉસકે અગર તું,
ના જિયા તો ક્યા જિયા. ૫

એકનું દુઃખ બિજો શું જાણે.

જિંઝોટી—ગજલ—તાલ ત્રિતાલો.

(વો મુજસે બેખબર જોહો મેરા ઇસરાર કયા જાને.—એ રાહ.)

દરદ દિલ મોરગે-બિસ્મિલકા[6],
તુ અએ જલ્લાદ ક્યા જાને;

૧—રવાનગી. ૨—દિલઆપનાર ૩—દિલના તલબગારને.
૪—ફકીરીમાં ૫—દરજી. ૬—જખ્મે કિધેલા પક્ષીનાં.

યે દરદો ગમ મેરે દિલકા,
તુ અએ બેદાદ ક્યા જાને. ૧

જો શાહ હો અએશમેં મસરૂર[1],
કરે રૈઅતકે તઇ રંજૂર;
રહે ઇનસાફ્સે જો દૂર,
વો ફિર ફરિયાદ ક્યા જાને. ૨

જહાં જિન્નતકો કસ્તી હએ.
મહેંગી હએ. ન સસ્તી હએ;
ઇહાં પર રંજો સખ્તી હએ.
ભલા આજાદ[2] ક્યા જાને. ૩

ગયાથા મિલકે પીને મુલ[3],
કફસમેં[4] ફસ ગયા બુલબુલ;
કહાં તક રો રહેગા ગુલ,
તુ અએ સૈયાદ ક્યા જાને. ૪

જો હોવે ફ્રુનહ—કાનોંસે[5],
ઉસે કહિઓ નિશાનોંસે;
પટક મત શિર દિવાનોંસે,
કબૂ દો યાદ ક્યા જાને. ૫

શરાબ હએ શૌકકા પીના,
ન પી બેશૌક જલા સીના;
સદા વો શાદ[6] હએ જીના,
જો હો નાશાદ ક્યા જાને. ૬

૧—મગન-ખુશાલ. ૨—છોડી દેનાર. ૩—(મહોબ્બતનો) શરાબ, ૪—પિંજરામા. ૫—બેહેરો. ૬—ખુશ.

જહાં ફીરોજ હમ્મે મેલા,
બદોંસે નેક હએ ભેલા;
ભલાહો ઇઆ બુરા ચેલા,
કહો ઉસ્તાદ ક્યા જાને. ૭

એકનું કામ બિજાનું નામ.

કાલિંગડો—ગજલ—તાલ ત્રિતાલો ઠેકો મુગલાઇ.

(ક્યા કમાન અબરૂને એક તીર નજરા મારા.—એ રાહ.)

લડે જંગમેં સિપાહ[1] ઔર,
નામ હએ સરદારકા;
ફ્જાસે મરગ[2] હમ્મે ઔર,
નામ હએ આજારકા. ૧

ન હમ્મે બદોંકા ડર, હમ્મે
ખૌફ ઉસકી બુરાઇકા;
અસર તો જહરકા ઔર,
નામ હએ બદ મારકા[3]. ૨

મિસાલે આઇના કમાલે—
ઇલ્મ[4] હમ્મે જાહેર;
હુનર અંગુશતમેં[5] ઔર,
નામ હએ સિતારકા. ૩

ઐબ હમ્મે ખાનદાંકુ, હો
અગર યક બદખિસાલ[6];

૧—બહાદુર. ૨—મહોત ૩—સાપનું; નાગનું ૪—હુનર. ૫—આંગળાંમાં. ૬—બુરી ખસલતનો.

આમિલ[1] ગર બેદાદ હો,
બદનામ હમે સરકારકા. ૪
અગર ઔજાર[2] હોએઆબ,
ઉસે કુછ નહી હાસિલ;
જૂબહા કરતા જૌહર[3], ઔર
નામ હમે તલવારકા. ૫
જૈસે બોવે ફિરૌજ, ફલ
વૈસેહિ પાવેગા;
કરે કરની સભી, ઔર
નામ હમે કરતારકા. ૬

ઈશ્વર સ્તુતિ.

ભૈરવી—ગઝલ—તાલ ત્રિતાલો ઠેકો મુગલાઇ.

(હોતા હમે કોઇ આનમેં અબ કામ હમારા.—એ રાહ.)

ગદાએ-દર[4] મૈ આશકો,
ગમખાર હઉં તેરા;
મદહોશ-નિશેમે[5] હઉં,
તલબગાર હઉં તેરા. ૧
સાકી મુજે એક જામ દે,
અબ દસ્તે-કરમસે;
મખ્મૂર[6] મએ-ઉલ્ફતો[7],
સરશાર[8] હઉં તેરા. ૨

૧—હાકમ, અમલ ચલાવનાર. ૨—હથિયાર. ૩—તેજ, પાંની. ૪—દરવાજાનો ભીખારી. ૫—કેફમાં. ૬—મદમાતો, ચકચુર. ૭—મહબ્બતના શરાબથી. ૮—ચકચુર.

જાઉં કહાં છોડકે,
હમદમ તુજે ઇસદમ;
રોજે-અજલસે[1] દેખ,
નમકખાર હઉં તેરા. ૩

માલિક મેરા રાજિક[2] મેરા,
સત્તાર[3] તુઈ હૂએ;
તુ સાહએ બખશિશ, મૈ
ગુનાહગાર હઉં તેરા. ૪

હર દરદ તુઈ મરજ તુઈ,
ઔર તું ઇલાજ,
તુ હૂએ તબીબ મેરા,
મૈ બિમાર હઉં તેરા. ૫

શિશાહ હૂએ તું શરાબ તું,
ઔર જામે-જરનિગાર;[4]
અએ સાકિએ ગુલફામ,[5] મૈ
મએખાર[6] હઉં તેરા. ૬

માહખૂબ હૂએં તુ ખાસ,
બરાન્દિએ-હાજાત[7];
અએ કિબ્લએ ફીરોજ,
પરસ્તાર[8] હઉં તેરા. ૭

૧—દુનિયાની સરૂઆત થઇ તે દિવશથી. ૨—રજક આપનાર. ૩—એબ છુપાવનાર. ૪—સોનેરી નકશીનું પિયાલું. ૫—ફુલના જેવા ખુબસૂરત રંગનો. ૬—દારૂ પીનાર. ૭—હાજતો બરલાવનાર. ૮—બંદગી કરનાર.

પ્રેમબાણ.

અરવા ખમાચ—ગજલ—તાલ દીપચંદી.

*(અગર આઈનાસા એ રૂખ અપના સિકંદરકો દિખા દેતા—એ રાહ.)

બુતે-બેરહમને[1] મેરી,
વફાદારી ન જાની હૈ;
હુઈ વારિદ[2] ઇલાહી ક્યા,
બલાએ આસમાની હૈ. ૧

મુકર જાતી હૈ ક્યું લૈલી,
કે મજનુંસે નહીં વાકિફ;
બતા રૂખસાર પર કિસકે યે,
બોસેકી નિશાની હૈ. ૨

મુઅદ્દબ[3] હૈં ગુલો આસમારો[4]
બુલબુલ ઔર સબ આબુઆબ[5];
કહો ઈસ બાગમેં કિસ, શાહે
ગુલકી મેજબાની હૈ. ૩

હકીકત બાઅદ-મુરદન[6] જો,
સુની ચાહે તો અએ મુનસિફ[7];
મુનક્કશ[8] લૌહે-દિલ[9] પર દેખલે
મેરી જબાની હૈ. ૪

લિખા દિલકે વરક પર હમને
નામાહ અશક[10] ખૂનીસે;

૧—ઘાતકી માશૂક. ૨—ઉતરી. ૩—અદબથી. ૪—ફુલો. ૫—હોસતો. ૬—મુવા પછી. ૭—ઇનસાફ કરનાર. ૮—કોતરેલા. ૯—દિલની તખતી. ૧૦—આંસુ.

સબા ઉસ ગુલસે જા કહિઓ,
જલી જાતી જવાની હુએ. ૫

જલા પરવાના મૂઉં કેહકે,
બશૌકે દિલ ફિદા હોકે;
શમઆ યે તેરે જલવે પર,
હમારી જાંફિશાની હુએ. ૬

કોઇ ફીરોજ઼ ઇતના જાકે,
ઉસ મ્હારૂસે કેહદેવે;
તુમારી મ્હેરબાનીસે,
હમારી જિંદગાની હુએ. ૭

જીવને શિક્ષા.

સિંધુરા–મુસલ્લસ–તાલ ધીમો ત્રિતાલો.

કરલે અએ જાન તુ સના રબકી,
ફિર નહી આવે એ ફસલ[1] અબકી;
ખાલી ન રહે હરકત લબકી[2]. ૧

ધરલે તુ જ઼બાં પર રબકા નામ,
રખ મત કલપર જોહો આજહિ કામ;
કરલે વો સિતાએશ રોજ઼ શબકી. ૨

બખ્શિશ તો હુએ જિસકી સબપે,
દુજ઼ાનુ[3] તુ હો દિલદે રબપે;
બર લાતા હુએ અરમાન[4] કબકી. ૩

૧—મોહોસમ. ૨—હોઠની. ૩—ગુઠણભડીએ પડીને. ૪—મુરાદ.

હએં અદ્‌ના વ આલા એકસાં[1] જિસ્‌કો,
તુ છોડ જહાંદાર ઢુંઢના કિસ્‌કો;
કર યાદ તુ શરત જેહદાન[2] જબકી. ૪

ફિરતે જહાંમેં હમતો આસી,
રોજ્ઞેશબ પરેશાન લિબાસી;
જબાન હએ સનામેં બાલી[3] સબકી. ૫

ઇશ્વર સ્તુતિ.

ધનાસરી પિલૂ—ગજલ—તાલ દીપચંદી.

(તેરે સાની અગર કોઇ બશર હોવેતો મએ જાવું—એ રાહ.)

દેખું જબ ખૂબ હર તસવીર,
ખુદાવંદ તુંઇ તુંઈ હએ;
નવેસિન્‌દે[4] બહર તકદીર,
ખુદાવંદ તુંઇ તુંઈ હએ. ૧

જ્મીન અરજ઼ે-સમા[5] ઔર બેહરો-
બરમેં[6] કર નજર દેખા;
હર એક જા હએ તેરી તશહીર[7],
ખુદાવંદ તુંઇ તુંઈ હએ. ૨

મુકાબિલ ગર કરો કરની,
ન હએ હમ લાયકે બખશિશ;
હમારી મઆફ કર તકસીર,
ખુદાવંદ તુંઇ તુંઈ હએ. ૩

૧—સરખા. ૨—ગરભસ્થાન. ૩—નાનકડી. ૪—લખનાર.
૫—જમીન અને આસમાન. ૬—તરી અને ખુશકીમાં. ૭—નામનો પોકાર.

જમીનો આસમાં ખુરશીદ,
સિતારે ઔર મૌજૂદાત[1];
હર એક મેં હુએ તેરી તનવીર[2],
ખુદાવંદ તુંહી તુંહી હુએ. ૪

તુ હુએ ખાલિક તુ હુએ માલિક,
તુ હુએ બાતિન તુ હુએ જાહિર;
કરે ફીરોજ ક્યા તકરીર[3],
ખુદાવંદ તુંહી તુંહી હુએ. ૫

ભરોસો ખુદાનો.

ધનાશ્રી પિલૂ—ગજલ—તાલ દીપચંદી.

(સિતમકો હમ સનમ સમજે.—એ રાહ.)

સિતમગર સખ્ત હુવા તો ક્યા,
મેરા અલ્લાહી અલ્લાહ હુએ;
ખફા હર વક્ત હુવા તો કયા,
મેરા અલ્લાહી અલ્લાહ હુએ. ૧

ફલક[4] ક્યું હુએ ખફા મુજપે,
ગુજારે તું જફા મુજપે;
સિઆહ ગર બખ્ત હુવા તો ક્યા,
મેરા અલ્લાહી અલ્લાહ હુએ. ૨

મેરા મજનુન ન સાની[5] હુએ,
જો લૈલા હુએ દિવાની હુએ;

૧—જે ચીજ નજરમાં આવેતે. ૨—નુર. ૩—વાત; બોલવું.
૪—આસમાન. ૫—બરોબરીઓ; જેવો.

ન તાજો તખ્ત હુવા તો ક્યા,
મેરા અલ્લાહી અલ્લાહ હુએ. ૩

તેરે ખાતિર અમ્એ ગુનચે ગુલ,
હુવા રંજૂર જ્યું બુલબુલ;
અસીરો-જબ્ત[1] હુવા તો કયા,
મેરા અલ્લાહી અલ્લાહ હુએ. ૪

કહે ફીરોજ હુએ હરદમ,
પએ[2] બરબાદ હુએ આલમ;
ફલક એક-લખ્ત[3] હુવા તો કયા,
મેરા અલ્લાહી અલ્લાહ હુએ. ૫

બદબખ્તીનો ચિતાર.

બરવા—ગજલ—તાલ ધીમો ત્રિતાલો.

(બદકે પરીસે શિકલ મેરે દિલરૂબાકી હુએ.—એ રાહ:)

જબફેહ ઉલ્તી ચાલ હોતી,
હુએ તકદીરકી;
કુચ નહી ચલ્તી દિલા,
તબ તદબીરકી. ૧

જો સરે દસ્તસે બંદે
આહન[4] તોડતે;
હુએ ગિરાની[5] ઉનપે,
સૌમકે જંજીરકી. ૨

૧—કેદ. ૨—વાસતે. ૩—એકદમ તુટી પડવું. ૪—લોખંડની બેડી. ૫—સખતી.

હૈ હિરાગ્રાં[1] દેખકે યો,
ચોએ-ખુશક઼ફોર[2];
મિસ્લે બાઝી[3] જિસ્કે આગે,
જરૂબ[4]થી શમશીરકી. ૩

જો દાંત સંગે સખ્તમેં,
કરતે નિશાન થે;
ઉનકુ ગિરા રહી હુએ,
નરમી પનીરકી. ૪

ઉંગલીકિ ઈશારેસે,
બેજાન હો ગિરપડે;
તાસીર હો ન સક્તીથી,
કુછ નોકે તીરકી. ૫

બેગુનાહ પાવે સઝાએ—
સખ્ત હાએવાએ[5];
ઔર કુછભી પુરશિશ[6],
ન હો તક઼સીરકી. ૬

બેગાને ખેશ હોતે હૂએ,
ઔર દોસ્ત સબ અદૂ[7];
ફીરોજ઼ ખફગી હોતી હુએ,
તબ દસ્તગીરકી. ૭

૧—બિધેલો. ૨—સુકી લકડીને. ૩—રમત.
૪—ફટકો. ૫—અરે અફ઼સોસ. ૬—પુછપરછ. ૭—દુસમન.

માશુકને અરજ.

દરબારી કહાનરો—ગજલ—તાલ ત્રિતાલો ઠેકો મુગલાઈ.

(મઈ વો નહિ હઉં કે તુજબુતસે દિલમેરા ફિરજાએ.—એ રાહ.)

ગુરૂતગૂ આગિઆરસે[1] હૂએ,
હમને ક્યા તકસીર કી;
તેજી કર્કિ દિખલા રહે હો,
અબ્રૂએ[2] શમશીરકી. ૧

ગએરોંસે બાત કરતે હો,
મોતી ઉગલતે હો;
હર હર સખુનમેં હમપે,
હુએ તાસીર તીરકી. ૨

કાસેહ-સરકા[3] તબલા,
નબજ રખ તાંત સિરંગીપે;
ચશમોંકે દો ચંગ બનાકે,
રાહ દેખું અમીરકી. ૩

ઉંગલી તરાશ કી કલમ,
અશક સિઆહી દિલ લિફાફાહ[4];
આહ કાસદ સેજ ખબર તું,
આશકે દિલગીરકી. ૪

મિજગાંકી[5] કલમ બના,
ખાલકા[6] કિઆ કાગજ;
અશક ખુંનીસે નઈ,
ફિરોજને તસવીરકી. ૫

૧—પારકાં સાથે. ૨—ભવાંની. ૩—માથાની ખોપડીનો.
૪—પરબીડું. ૫—પાંપનની. ૬—ચામડાંનુ.

ગાયનની અસર.

બિહાગ—ગજ઼લ—તાલ ત્રિતાલો ઠેકો મુગલાઈ.

(કુછ ગમખ્વા ખુદાકા બહોત તુજપે હુએ કરમ.—એ રાહ.)

અજબ અસર ગાનેકા,
સુનતે ગ઼મ સફ઼ા હોવે;
નિગાહે મહેરસે દેખે,
અગર ખ઼ુદા ખ઼ફ઼ા હોવે. ૧

હૈવાન સમાઅતસે[1] ઈહાં,
વજ્દમે[2] આતે હુએ;
જો બેવફ઼ા સંગદિલ હો,
વો બાવફ઼ા હોવે. ૨

મુરગે-હવા[3] જમીં પે,
ઉતર આએ સુનકે રાગ;
ઈસી પે આબે-રવાંકા[4],
ભિ ઈક઼્તિફ઼ા[5] હોવે. ૩

સિરપે ગિરે ફ઼લક઼ભિ તો,
પંબા[6] મિસાલ હો;
આરામ હુએ જિંદાંમે[7] જો,
લાખો જફ઼ા હોવે. ૪

ફ઼િરોજ઼કે અજીજ઼ો, વો
ગાઓ સરોદ તુમ;
હર મરજ઼કો ફ઼જ઼લે ઈલાહી,
સે શિફ઼ા[8] હોવ. ૫

---

૧ સાંભળવાથી. ૨—બેખબરીમાં. ૩—આસમાન પર ઉડતાં પક્ષીઓ. ૪—વેહેતાં પાનીનું. ૫—ચાલતું બંધ પડવું. ૬—રૂ. ૭—બંદીખાનામાં. ૮—તંદરોસતી.

ભલાની યાદ બુરાની ફરિઆદ.

કાલિંગડો—ગજ્લ—તાલ ત્રિતાલો ઠેકો મુગલાઇ.

(કલ નહી હમ્એ તુજકો પિયારે દિલ મિલાના ચાહિઍ.—એ રાહ.)

ચલ ગઍ સબ દોસ્ત ઔર,
દુશ્મન સતાને રેહ ગઍ;
કિસલિઍ ઐઆમે-બદ,[1]
સખ્તી બતાને રેહ ગઍ. ૧

કર રવાં અબ હલ્કપે,
જલ્લાદ તેગ્ તેજ્કો;
સિંવાએ ઉસ મ્હોરકે,
મેરે રવાને રેહ ગઍ. ૨

અ્એ બદો જિન્દાહ હો ક્યું,
નેક સારે ચલ બસે;
જિન્નતમેં કહા જા નહી,
દોજખ્ બસાને રેહ ગઍ. ૩

મિટાને મર્જે મરગકો,
નાતો કિસીકા બસ ચલા;
લાખ દરમાં કર તબીબ,
અપને ઠિકાને રેહ ગએ. ૪

આઆદ-મુરદન ઇસ જમીને,
લાશ ફેંકી કબરસે;
મુન્તજિર[2] અહબાબ[3] સબ,
ફૂલો ચઢાને રેહ ગએ. ૫

૧—બુરા દાહડાઓ. ૨—ઇનતેજાર. ૩—દોસ્તો.

દેખે ઇસ ગુલ્શનમેં[1] ગુલ,
કિસ્મેં નહી બૂએ-વફા;[2]
નકશે ઉલફતકો મગર અબ,
ઇએ મિટાને રેહ ગએ. ૬

જીતેજી મૈ ખાકથા,
જબકે ફિરોજી જાન ગયા;
તો ખાક મીલી બાદસે,[3]
રવાં ઉઠાને રેહ ગએ. ૭

મુબારકબાદી.

કાફી પિલૂ—ગજલ—તાલ ત્રિતાલો.

(અજબ સનમકી અદા એ દેખી હુવા હુએ તબસે ફિગાર સીના—એ રાહ.)

શાદ[4] રહો મિજલિસ દાએમ,
હોવે તુમકો બહાર મુબારક;
અએશો અશરતસે રહો કાએમ,
ખુલખુલો ગુલજાર મુબારક. ૧

ભરદે સાકી જામ હમારે,
શિશએ શરાબ તુ મતરખ ન્યારે;
આજ મિલે હએ હમારે પ્યારે,
રહિઓ સદા દીદાર મુબારક. ૨

દુઆ અજીજો દિલસે કહિઓ,
હર એક ખુશહો જીતે રહિઓ;

૧—બાગમાં. ૨—વફાદારીનો વાસ. ૩—હવાસાથે. ૪—ખુશી ભરેલી.

કુછભી રંજ બલા મત સહિઓ,
જનો ફરજ હકે પ્યાર મુબારક. ૩

ના હુમા[1] અપને સિરપર હૂએ,
તખ્ત નહી તાજ અપને સર હૂએ;
ના ગનમકો[2] શેરકા[3] ડર હૂએ,
આદિલ એ સરકાર મુબારક. ૪

મજલિસ રહે ઇલાહી આબાદ,
ઔર આરાકિન[4] ઇસકે હો શાદ;
ખુદા તુમારી લેવે સબ દાદ,
ફિરોજ કહે હરકાર મુબારક. ૫

હુજતનાં પરીણામ.

સોહેની—ગજલ—તાલ ત્રિતાલો ઠેકો મુગલાઇ.

(કલસે તુ બેકલ હૂએ યાર કયા તુજે આજાર હૂએ—એ રાક.)

જિકર દિલસે મિટાનેકો,
ન ઇએ સમઝી ન વે સમઝે;
હસદકે દાગ ઉઠાનેકો,
ન ઇએ સમઝી ન વે સમઝે. ૧

ન ઇએ મહબ્બતસે દર ગુજરે,
ન વો આશકકા ગમ ખાવે;
ઇએ ઝગડે જીદ દબાનેકો,
ન ઇએ સમઝી ન વે સમઝે. ૨

૧—એક કલપનાનું પક્ષી જેનો છાયો બાદશાઓ ઉપર પડેછે. ૨—બકરીને. ૩—વાઘનો. ૪—સભાશદો.

જો ઝીતે ઉનકો જૂતી હએ,
હારી ક઼િસ્મત ફૂટી હએ;
અદ઼ાલત ઔર ખ઼જ઼ાનેકો,
ન ઇઅે સમઝી ન વે સમઝે. ૩

સુનો મઅ઼ાશૂક઼ ઔર આશક઼,
ઇશ્ક઼કા સખ઼્ત હૈ ઇએ સબક઼;
ઉસ દરસે સર ફ઼િરાનેકો,
ન ઇઅે સમઝી ન વે સમઝે. ૪

દિઆ બોસા નહીં ગુલને,
ન છોડા બાગ઼ બુલબુલને;
ક઼ફ઼સ[1] સૈઆદ[2] ચુકાનેકો,
ન ઇઅે સમઝી ન વે સમઝે. ૫

શમાઅ઼કે[3] બાદ પરવાને,[4]
જલે દોનો હો દીવાને;
ચરાગ઼ે ઇશ્ક઼ બુઝાનેકો,
ન ઇઅે સમઝી ન વે સમઝે. ૬

ફ઼િરતે હૈ મ્હેરો-માહ[5] ફીરોજ઼,
હૂઆં કિસ્કે લિઅે શબરોજ઼;[6]
ઇએ જેહ્મત છુડાનેકો,
ન ઇઅે સમઝી ન વે સમઝે. ૭

૧—પીંજરૂં. ૨—શિકારી. ૩—બતીની. ૪—પતંગીઆં.
૫—સૂરજ અને ચાંદ. ૬—રાત અને દાહડો.

જીવને શિક્ષા.

ખરવા—ગજલ—તાલ ત્રિતાલો ઠેકો મુગલાઇ.

(બહાર આઇ હુએ ભરદે બાદે ગુલગુંસે પઇમાના.—એ રાહ.)

ખુદાસે જાલિમ ડરકે ચલ,
ક્યા મૂં બતાએગા;
જબ રૂબરૂ મુનસિફકે,
ઇનસાફ પાએગા. ૧

એહરે-નિશાતો-અએશમે[૧],
હુઆં તું ગઆ હુએ ડૂબ;
દરિઆએ-કહરમે[૨] તુ વહાં,
ગોતેંભિ ખાએગા. ૨

નાજો અદાસે સોતા હુએ,
ફૂલોંકી સેજ પર;
કિસ્બો-ફુજૂર[૩] ખારોંમે[૪],
બિસતર બિછાએગા. ૩

દરબારમેં ખાલિકકે,
સિઆહ રૂ ન હોકે જા;
કાસિદ કજાકા આકે તુજે,
જબ લે જાએગા. ૪

કર શુક્ર[૫] નિઆમતોંકા,
ખાતા હુએ રાત દીન;
ફજલો-કરમસે અપને,
વહાં વો ખિલાએગા. ૫

૧—ખુશી અને આરામના દરીઆમાં. ૨—તે સાહેબના ગુસ્સાના દરીઆમાં. ૩—જુઠાં અને બુરાં કામો. ૪—કાંટામાં. ૫—હર એક સખસે ખાનું ખાધા પછી શુકરાના કરવા એ વાજબીછે, પણ ભુખ્યાંને ભોજન જમાડી, ગરીબને દાન આપી, દુખ્યારાંના દુખનુ નિવારણ કરી, પગે મંજલ કાપી, કોઇ પણ નેક કાંમ કરીને ખુદાના શુકર કરવા, એ પૂરી શુકર ગુજારીછે.

નેકી જો તુજસે હો સકે,
ઉસમેં કમી ન કર;
જો કુછ યહાં કરેગા, જઝા[1]
વહાં તુ પાએગા. ૬

ફીરોઝ કર વઝીફા[2] તું,
ચઝદાંકે નામકા;
યએ નામે પાક તુજકો વહાં,
પર નિભાએગા. ૭

ધીરજ મોટી વાતછે.

ભૈરવી—ગઝલ—તાલ દીપચંદી.

(તસદદુક દમબદમ હોતા હુએજી મેરા સિતમગરકે.—એ રાહ.)

અવક્તે મુશ્કિલો સખ્તી,
અઝીઝો સબ્ર આલા હૈ;
સઓંકો ચરખ-ગરદુંને[3],
યકિન ગરદિશમેં ડાલા હૈ. ૧

સરદો ગરમ જમાનેકા તો,
ઇનકિલાબ[4] યએ હૈ જાહિર;
દિન બાદ રાત હોતી હૈ,
અંધેરો બાદ ઉજાલા હૈ. ૨

કિબ્રો-ગરૂરી[5] છોડદો,
કે અરબાબુ-હશમતકે[6];

૧—બદલો. ૨—બંદગી. ૩—આશમાના ચકકરે. ૪—ઉલટ પુલટ થવું. ૫—મગરૂરી. ૬—ઘણાં તવંગરો.

દરબાનકે બદલે દેખો,
કભી વો દરપે તાલા હુએ. ૩

નિશેમેં માલકે થી જો,
તલાશે સાગ઼રે જ઼રરીન;
સખ઼્તીકે દિનો મેં દેખલો,
હાથોમેં માલા હુએ. ૪

ગુલિસ્તાં હો ગએ સેહ઼રા[1],
યહી બુલબુલકા નાલા[2] હુએ;
બિઆબાં હો ગએ ગુલ્શન[3],
કહીં નરગિસ વ લાલા હુએ. ૫

વહી સરસબ્જ઼ હૈં ફ઼ીરોજ઼,
કે જો તાઆલ્લુક઼ નહી રખતે;
ચમનજ઼ાદાંને[4] ગુલ્શનમેં,
ચંકી હર સર્વ[5] બાલા હુએ. ૬

સાકીને અરજ.

તિલંગ—ગજ઼લ—તાલ દીપચંદી.

(ભલા મુજકો નસીબોંસે મિલા ગમખ્વાર સાકી હુએ.—એ રાહ.)

ભરકે સાક઼ી તુ જામે મૈ,
જ઼રા મુજકો પિલાતા જા;
કરમસે અપને માઉલ-બક઼ા[6],
તુ દે મુજકો જિલાતા જા. ૧

૧—જંગલ. ૨-પોકાર. ૩—બાગ. ૪—ઝાડ. ૫—સરોવર ઉંચુ ઝાડ. ૬—જીંદગી અમર કરનારો શરાબ.

ન છુપા મુજસે ચશમ તેરી,
તુજે હૂએ જાન કસમ મેરી;
ફિરા કુછ રાહ રસમ તેરી,
જરા આંખેં મિલાતાજા. ૨

મેરે ઇસ જખ્મ દિલકો કુછ,
નહીં હૂએ સુદમંદ-મરહમ[1];
મગર વસલતકે રિશ્તેસે[2],
અપનેહી સિલાતાજા. ૩

શિતાબીસે ચલે જાઓ,
તબીબે ઇશ્કકો લાઓ;
બ સદ મિન્નત એહી કેહદો,
દવાએ શિફા[3] ખિલાતાજા. ૪

મેતો તેરા હૂં એગાના,
તુ કહિં જાને હૂએ બેગાના;
તુ હૂએ દાનાહ વ ફરઝનાહ[4],
કુછ તો ખિઆલ લાતાજા. ૫

લેતા સબોંકી હૂએ તું સલામ,
હમારા તો નલેતા નામ;
એહિ હૂએ આરઝુ મોદામ[5],
જયાં હમસે હિલાતાજા. ૬

મિસાલે અબ્રે-બારાં[6] અશક,
હૂએ ફીરોજકે જારી;
દિખાકે બરકકા-આલમ[7],
ઉસે અબ તું હસાતાજા. ૭

૧—ફાયદો કરનારો મલમ. ૨—દોરાથી. ૩—તનદરૂસતી. ૪—હુશીઆર. ૫—સદા. ૬—વરસાદની વાદલી. ૭—વીજળીનો ચમકાત.

કોણને શું બસછે.

ભૈરવી—ગજલ—તાલ દીપચંદી.

(કતલ કરનેકો આશકકે નિગ્હે તલવાર કાફી હએ.—એ રાહ.)

ઇશારત અસ્પ-તાજીકો[1],
ફકત એકબાર કાફી[2] હએ;
ગધેકો લાખ જિલ્લત[3] ઔર,
નહીં કુછ માર કાફી હએ. ૧

હવાએ બાગસે સરસબ્જ[4],
હોવે દિલ ન ઇએ હરગેજ;
બરાએ આશકે દિલગીર,
કૂએ[5] યાર કાફી હએ. ૨

કસમ હએ તેગ-અબરૂકી[6],
જમાના ગર હુઆ દુશમન;
શિકસ્તેહ સબકો કરનેકો,
તેરી તલવાર કાફી હએ. ૩

ભલાઈ હએ તુજે દરકાર,
સુન ઓ ખુસરવે-ખૂબાં[7];
મુસખ્ખર[8] મુલ્કે-દિલ કરને,
સુખનકા પિઆર કાફી હએ. ૪

ન ખ્વાહેશ મુલ્કો શાહીકી,
નહીં મતલબ અમીરીકી;
ગદાએ દરકો તેરે દૌલતે-
દીદાર કાફી હએ. ૫

૧-આરબી ઘોડાને. ૨-બસ, પુરતું. ૩-ફજેતી. ૪-તાજું. ૫-ગલી. ૬-ભવાંની તલવારની. ૭-ખુબીના બાદશાહ. ૮-કબજે લેવા.

ચમનમેં હાર ફૂલોંકે,
જો પૂહેનેં ફિર રહેં આગિયાર[1];
મુબારક તેરે હાથોંસે,
હમેં તો ખાર[2] કાફી હય્એ. ૬

જમાનેમેં નહી મુનસિફ,
જો દેવે દાદ બાઇનસાફ;
બરાએ તસફિયાહ[3] ફીરોજ,
વહી દરબાર કાફી હય્એ. ૭

નસિહતો.

કાફી પિલૂ—ગઝલ—તાલ ત્રિતાલો ઠેકો મુગલાઇ.

(ફિર દોબારા ઈશકકા દિલપે અસર પઈદા હુઆ.—એ રાહ.)

કદે-જાના[4] દિખાવેંગા,
બહાર અપની જવાનીમેં;
નિકલ આવેંગે જબ અસમાર[5],
બાગે જિંદગાનીમેં. ૧

ખતે તકદીરમેં જો કુછ,
લિખા હય્એ બસ વોહી હોગા;
સરેમુ-ફરક[6] હોગા કુછ,
ન ઉસકે પેશ-આનીમેં[7]. ૨

ન ઐસી બાત લા લબપર,
જો દે પીછે તુજે કોઈ;
મઝાહ કંદે-મુકરરકા[8],
રહે તેરી જબાનીમેં. ૩

૧—પારકાં. ૨—કાંટા. ૩—ચુકાદો, ફેસલો. ૪—માશુકનું કદ. ૫—ફલો. ૬—બાલ જેટલો પણ ફરક. ૭—બર આવવામાં. ૮—હોઠોના મીઠાસની.

ગયા જોરે જવાની આહ,
ઉઠાના હુએ કદમ મુશ્કિલ;
દિખાયા જોફને[1] ભી જોર,
અપના નાતવાનીમેં. ૪

રહો ખુલકો મુરવ્વત, ઔર,
જવાંમરદીસે એ યારો;
કરો હાસિલ ઇસી દૌલતકુ,
તુમ ઇસ દારે-ફાનીમેં[2]. ૫

કદમ-રંજાહ[3] વો ફરમાવે,
જો ઇસ મિસકીનકે દર તક;
ખિરાજે-દોજહાં[4] હાંસિલ,
હો ઉસકે મેઝબાની મેં. ૬

દરે-દૌલતસરાહ[5] પર તેરે,
ઇસ્તાદાહ[6] રહે ફીરોજ;
ખિરાજે સલ્તનત હાસિલ,
હૈ તેરી પાસબાની મેં. ૭

ઇશ્કબાજીનાં ફળ.

ખમાચ માંડ-ગજલ-તાલ ત્રિતાલો ઠેકો મુગલાઇ.

(ઉમર સબ ફુરતમેં ખોયા કિએ નાદાન રહે.—એ રાહ.)

યે વો બલાએ ઇશ્ક હુએ,
આબિદ[7] જિસ્સે શૈતાં હુએ;
ઇએ હુએ ફુસુંસાજે-જહાં[8],
દાના જિસ્સે નાદાં હુએ. ૧

૧—નાતવાનીએ. ૨—ફાની દુનીઆ.માં. ૩—આવવું. ૪—બન્ને દુનીઆની આમદાની. ૫—મકાનના દરજા. ૬—ઉભા. ૭—પરહેજગાર. ૮—દુનીઆની જાદુગરની.

એક બુતે-તરસાકી[1] ઉલ્ફતમેં,
બ્હરાયા જો કદમ ;
શેખ-સનઆ[2] દેખલો ચંદરોજ,
બેઇમાં હુએ. ૨

હો ગઈ બેકાર કોશિશ,
આશકે ફરહાદકી ;
ઉસકા નતીજા યે હુઆ,
દોનો બહમ બેજાં હુએ. ૩

મરગે-પરવાને પર હસા,
વો શમ્આરૂ મૈને કહા ;
કિસ લિએ માઆશૂક ઇતને,
જાનકે ખાહાં[3] હુએ. ૪

હિરસો-હવા[4] બોગઝો-હસદ[5],
રખતે હુએ યે આહલેજહાં ;
ઇનસાનકિ સૂરત બનકે ફિર,
સિરતમે[6] ક્યું હૈવાં હુએ. ૫

આફતો રંજોબલા હએ,
દોસતો ઝનજીરે ઇશક ;
બંદે ફરમાં યહાં પર,
સેંકડો સુલ્તાં હુએ. ૬

તું અએ ફીરોઝ પી,
ઇશ્કે ઇલાહીકી શરાબ ;
જિસકદર મખમૂરે-ઉલફત[7],
હઝરતે કેવાં[8] હુએ. ૭

૧–કરીસતી મહજબ પાલનારી માશુકની. ૨–એ નામનો એક કાબેલ શેખ. ૩–ઇનાર, ખાઇશ રાખનાર. ૪–લાલચ અને લોભ. ૫–કીનો અને અદેખાઇ. ૬–ખશલતમાં ૭–મહોબતમાં ચકચુર. ૮–આજર કેવાંન જુઓ પાને ૧૨૯ મેં.

ખુદાને પિછાનવાના ઇલમની તારીફ.

દેશ—ગજલ—તાલ ત્રિતાલો ઠેકો મુગલાઈ.

(મેરે બાદ કઈ એક સાલકે યારો કલજો વો નજર આ ગએ.—એ રાહ.)

કલ હકીકત જો સુનીથી,
આજરે કેવાનકી[1];
મિલ ગઈ મિફતાહ[2] મુજકો,
ઇલ્મ ઔર ઇરફાનકી[3]. ૧.

ઇલ્મો-ઇરફાનકી,
નથી અસલા મુજમેં તમીજ;
સુન ચુકા જબ ગુફતગૂ,
ઉસ સાહબે-બુરહાનકી[4]. ૨.

હો ગઈ મુજકો હિદાયત,
ઇક્તિસાબે-ઇલ્મ[5] પર;
ખુલ ગઈ જિસસે હકીકત,
દીન ઔર ઇમાનકી. ૩

ખુલ ગઈ જબ ચશ્મે-બાતિન,
ચશ્મ જાહિર કુછ નહીં;
નૂર-અફઝાએ-તજલ્લી[6],
હઝરતે યઝદાનકી. ૪

બાને મકસુદકા અગર,
પાયા નહિ હએ ઉસત વાગ;
કિસ તરાહસે ઇસ્તકામત[7],
દિલમેં હો યકાનકી[8]. ૫.

૧—દબિશતાનોલ મઝાહેબ નામની કિતાબ ઉપરથી માલમ પડેછે કે, પાદશાહ ફરેદુનની ઓલાદનો, જરથોશ્તી સુફી મજહબ પાલનાર દશાતુર હજરત આજરે કેવાંન આસરે ૩૫૦ વરસની વાત ઉપર થઇ ગયોછે. એ આલિમ આગલી તેમજ હાલની મુસલમાન અને બીજી કોમમાં કેવાંનશાહ પીરને નામે મશહુરછે, જેઓ આ મહાકાબેલ દશાતુરની કબર જે હાલ હીનદુસ્થાંનના પટનાં શેહેરમાંછે તેનો ખરા માનથી શેજદો કરેછે.

૨—કુંચી. ૩—ઇલમ બાતિનની. ૪—દલીલના સાહેબની. ૫—ઇલમ મેલવવા. ૬—રોશાણી જે નુરનો વધારો કરેછે. ૭—મજબુત થવું. ૮—એકીનનું.

સુલેહ્ કુલ મઝ્હબ હમારા,
હએ નહી કોઈ જુદા;
કરતે હએ તાઅત[1] સબી,
હમ હઝ્રતે-મન્નાનકી[2]. ૬

છોડ કર હિર્સો-હવા[3],
ફિરોજ઼ કર શુક્રે ખુદા;
કો અતા તુજકો જો ખિલ્અત[4],
હઝ્રતે ઇન્સાન કી. ૭

હું શું જાણું ખુદા કાં મજપર મેહેરબાન છે.

ભૈરવી—ગઝ઼લ—તાલ ત્રિતાલો ઠેકો મુગલાઇ.

(દેખ મુજકો બુતે બેપીરને યું ફેર લિયા.—એ રાહ.)

ક્યા જાનું મુજપે ઇએ,
ફ઼જલે-ખુદા ક્યું કર હુવા;
બંદે-આસી[5] પ ઇએ,
લુત્ફ઼ે-અતા[6] ક્યું કર હુવા. ૧

મૈંતો થા કુફ્રાને-નિઆમત[7],
દોસતો દેખો જરા;
મુજપે ઇએ ખાને-અતા[8],
જારી સદા ક્યું કર હુવા. ૨

નફ઼્સ-સરકશકી[9] રહા,
ફ઼રમાં બરીમેં રાત દિન;
લાયકે બાગે-જિના[10],
ઇએ નાસઝ઼ા[11] ક્યું કર હુવા. ૩

૧—બંદગી. ૨—ઉપકાર કરનારા સાહેબની. ૩—લોભ અને લાલચ. ૪—સરોપાવ. ૫—ગુનેહગાર બંદા. ૬—મેહેરબાની ભરેલી બક્ષેશો. ૭—નીઆમતના નહી શુકર કરનારો. ૮—બક્ષેશનો ખુમચો. ૯—શયતાનની. ૧૦—બેહેશતનો બાગ. ૧૧—નાલાયક.

ઉસ દરે દૌલત કે હમ્એ,
મોહતાજ સબ શાહો ગદા;
સાઇલે-મખ્લૂક[1] તુ,
ઓ બેહયા કયું કર હુવા. ૪

હો ગયા ફીરોજ઼ કિસ,
દામે બલામેં અબ અસીર[2];
બારગાહે-ઈજ઼દીસે[3],
તું જુદા કયું કર હુવા. ૫

ઇશ્કની આગ.

કાફી જિલ્લો—ગજ઼લ—તાલ દીપચંદી.

(ખુદા જાને કે કિસ્મતમેં હમારે કયા લિખા હોગા.—એ રાહ.)

લગી હએ આગ સોજ઼ે-ઇશ્કકી[4],
અશ્કોંકે-બહેરોમેં[5];
અજાયબ કિશ્તિમ્એ ઊમરે-
રવાં જલતી હમ્એ નહેરોમેં. ૧

ખ઼તા હમસે હુઈ જાહિર,
કહા મુશ્કે-ખ઼તા[6] સાહેબ;
કઈ સોદાહમ્એ મારે-
સિઆહ[7] હએ મસ્ત લહેરોમેં. ૨

મરાહિલ[8] ઇશ્કે યજ઼દાંકે,
કિમ્એ તય[9] બેખ઼તર[10] જિસને;

૧—ફાની દુનીઆનો ભીખારી. ૨—કેદી. ૩—ઇજદની દરબારથી. ૪—ઇશ્કના બલતાંની. ૫—આંસુના દરીઆમાં. ૬—ખતા શેહેરની કશતુરી. ૭—જુલફના કાલા નાગો. ૮—મંજલો. ૯—કાપી. ૧૦ વગર ધાસતીએ.

દિલાવર હુએ વોહી નામા,
અગર દેખો દિલેરોમેં. ૩

અજબ દરબારે-આલી હુએ,
નહીં કિસ્કી રસાઈ હુએ;
બરાબર હુએ શહેનશાહો-
ગદા સબ જિસ્કી નજરોંમેં. ૪

ચલો ફીરોજ઼ તુમભી જાનબે-
સહરા[1] કદમ રખલો;
કે મસ્તાને-ખુદા જો હુએં,
નહીં રેહતે હુએં શહેરોમેં. ૫

નવરોજ઼ની મુબારકબાદી.

ભૈરવી—ગજ઼લ—તાલ ત્રિતાલો ઠેકો મુગલાઇ.

(જોગન આતી હુએ પરી બનકે પરસતાનકે બીચ.—એ રાહ.)

આજ જ઼રથોશ્તિઓ નવ-
સાલ મુબારક હોવે;
સાલ ફરખ઼િન્દાહ[2] બહર,
હાલ મુબારક હોવે. ૧

રોજ઼ોશબ બલ્કે મહો-
સાલ[3] બ લુત્ફે-યજ઼દાં[4];
જશ્ન નવરોજ઼ બઇજલાલ[5],
મુબારક હોવે. ૨

૧—જંગલની તરફ. ૨—મુબારક. ૩—મહીના અને વરશ.
૪—ખુદાની મેહેરબાનીની સાથે. ૫—બુજોરગી સાથે.

રહેં દિલશાદ બસદ,
ઇજ્જતો-ઇકરામ અનીસ[1];
દૌલતો માલ વ યક઼્બાલ,
મુબારક હોવે. ૩

સબ્જ઼ પોશાક અરૂસાને-
ચમનનેં[2] પ્હેના;
બુલબુલો ગાઓ તુમહેં,
તાલ મુબારક હોવે. ૪

અહ્‌લે-માહ્‌ફ઼િલકે[3] લિએ,
હૈ ઇએ દુઆએ ફ઼િરોજ઼;
રોજ઼ નવરોજ, બા-
અમુઆલ[4] મુબારક હોવે. ૫

તારા પ્રેમમાં હું સદા રહું.

ભૈરવી—ગજ઼લ—તાલ ત્રિતાલો ઠેકો મુગલાઇ.

(કુશાન માંની જો પસંદે દિલે નાશાદ આયા.—એ રાહ.)

જબ તક઼્કેહ દમ, તેરે
ઇશ્ક઼મેં હરદમ રહે;
ફ઼િરાક઼ો—વસ્લ મેં જ઼િઆદા.
રહે ન કમ રહે. ૧

મિસ્લ મજનુન રોએ,
ફુરક઼તમેં લૈલા ખિઆલ[5];
લે ખબર જલ્દી દિલે-
નાલાંપે[6] ક્યા ક્યા ગ઼મ રહે. ૨

૧—દોસત. ૨—બાગના ઝાડોએ. ૩—મીજલસના દરએક જનને.
૪—ગોલત સાથે. ૫—ખશાલતો. ૬—પુકાર કરનાર દિલપર.

કર અતા તોફીક[1] હમકો,
જિક્રકી અપને ઇલાહ[2];
યાદમેં તેરે રહેં,
જબ તક બદનમેં દમ રહે. ૩

ઉઠ ગએ દિલ્સે ખિઆલાતે-
જહાન મોહૂમ[3] સબ;
દેખ લે તુ ખાબમેં ભિ,
ચશ્મે આશક નમ રહે. ૪

હાલે ગરદિશ ઉસ્ને પૂછા,
ફિરોજને ઇઉં કહા;
તાઇરે-કિબલેનુમાસેં[4],
ભી નહી કમ હમ રહે. ૫

જીવને શિક્ષા.

ભૈરવી—ગજલ—તાલ ત્રિતાલો ઠેકો મુગલાઇ.

(લાગી હએ લગન તુમસે છોડા કોણ સકેગા.—એ રાહ.)

રમજે-ખફી[5] કિસીસે,
બતાયા ન જાયગા;
લિખા જો હએ અજલસે[6],
ફિરાયા ન જાયગા. ૧

ઇએ નફ્સ હએ રકીબ તેરા,
ઉસ્સે બાજ[7] રેહ;
બારે—ગુનાહ[8] તુજસે,
ઉઠાયા ન જાયગા. ૨

૧—ઇદ્દાયત. ૨—ખુદા. ૩—વેહેમ. ૪—હોકાયંત્રની સોયથી.
૫—છુપો ભેદ. ૬—રોજે અવલથી. ૭—દૂર. ૮—ગુનાહનો બોજો.

ગર તું હજાર તરાહસે,
કોશિશ કરે દિલા;
દાગે ગુનાહ વ જુરમ[1],
મિટાયાં ન જાયગા. ૩

સિનાહ હુએ ચાક ચાક જો,
શમશીરે પશકસે;
જુજ[2] સોજને-નિગાહ[3],
સિલાયા ન જાયગા. ૪

પેહના લિબાસ તાઊસી[4],
ગર ઇઆંપે જાગને[5];
રૂએ સિઆહ વાંપે,
છુપાયા ન જાયગા. ૫

મકરૂજ[6] ઉસકે દરકે,
ફીરોજ હુએં સભી;
કરજે ખુદા કિસીસે,
ચુકાયા ન જાયગા. ૬

રે ગરીબોને સતાવવું લાજમ નથી.

પીલૂ—ગજલ—તાલ દીપચંદી.

(કહું કયા ફલકકા સતાયા હૂઉં મએ.—એ રાહ.)

સતાના ગરીબોંકુ લાજિમ નહી હુએ;
સનમ તેરી ફુરકતમેં[7] કયા કયા સહી હુએ. ૧

૧—પાપ. ૨—સિવાય. ૩—નજરની સોય. ૪—મોરનો.
૫—કાગડાએ. ૬—કરજદાર. ૭—જુદાઈમાં.

અગર સુનને ચાહતેહો શબનમસે[1] પૂછો;
સભી વારેદાત[2] ઉસસે રો રો કહી હએ. ૨

ગલાયા તપે હિજ્રને જિસ્મ[3] સારા;
ફક્ત ઉસ્તખાં[4] ઔર ચમરી રહી હએ. ૩

નિગાહે તસવ્વરસે દેખો જ઼રા તુમ;
નજ઼ર આતા હર-શએમેં[5] અક્સર વહી હએ. ૪

જ઼રા પૂછ ફીરોજ઼ તું નર્મદાસે[6];
ઉતર કિસ્કે ચશ્મોંસે[7] ઇયાં તક બહી હએ. ૫

જામે મહબ્બત.

ધનાસરી પિલૂ-મુસ્તઝાદ-તાલ ત્રિતાલો ઠેકો મુગલાઇ.

(દિલકે દેનેસે કિસીકા મુજે ઇનકાર નહી.—એ રાહ.)

કલ અંજુમનમેં સાકીને જામે શરાબ દિઆ,
દેખો ક્યા પિઆર કિઆ;
મૈંને ખાકે કદમ હાથમેં ઉઠા લિઆ,
ગાજ઼એ[8] દિદાર કિઆ. ૧

દેખતેહી ઉસ્કો ઉછલ પડે જો અંશકે તર,
જારી રહે સર બસર;
કુછભી તો ન રહા બુજ઼ર્ગોંકા મજ્લિસમેં ડર,
ખુબ ઇન્તેજ઼ાર કિઆ. ૨

ન દિઆ મૈંને કુછ ન લિઆ ઉસ્ને તો દામ,
ન એક ફૂટી બાદામ;
મુફ્ત ઇસ સૌદેમેં લિખા લિયા હમારા નામ,
હમેં ખરિદ્દાર કિઆ. ૩

૧—દવને. ૨—હકીકત. ૩—બદન. ૪—હાડકાં ૫—હરેક ચીજમાં. ૬—નરમદા નદીને. ૭—આંખોથી. ૮—ચેહેરાને ખુબસુરતી આપનારો રંગ.

મેરે લિયે દાતની સરદરદી[1] ન કર તબીબ,
જો ખફા હૈ હબીબ[2];
હોકે હરદમ વો તો મદદગારે-રકીબ[3],
મુજે બીમાર કિયા. ૪

અયે નફસે બદ તૂને કિસલિયે આજાર દિયા,
એ કાતબાર કિયા;
ઊલફતમેં તેરે બાદયે-ગફલત[4] જો પિયા,
મુજે ગુનાહગાર કિયા. ૫

દાનૂતેજારીમેં હુએં જો ચશમ મેરે નમ,
રોયા મૈં દમબદમ;
હોકે હમખાબ રહા યાર તેરહિ ગમ,
ખાબસે બિદાર કિયા. ૬

તકદીરને જફરસે છિન લિયા હમે રાજ,
ખો દિયા તખતો તાજ;
કહે ફીરોજ છિના લી દેહલી જો હિન્દકી લાજ,
ઉજડા દિયાર કિયા. ૭

પેગમ્બરને અરજ.

ભૈરવી—ગજલ—તાલ દીપચંદી.

(મહબ્બત ગમ્બરસે મેરી છોડાદે યા રસુલ ઈલ્લાહ.—એ રાહ.)

ખુદાએ પાકસે મુજકો,
મિલાદે યા પયંબર તું;
તજલ્લી[5] જાતે-અનવરકી[6],
દિખાદે યા પયંબર તું. ૧

૧–જેહમત. ૨–દોસત. ૩–દુશમનોનો મદદગાર. ૪–ગફલત નો શરાબ. ૫–રોશની. ૬–ચમકાત ભરેલાની.

રહું મૈં મસ્તે ઉલ્ફત જબ,
તલક હુએ દમમેં દમ મેરા;
મુજે જામે મએ ઉલ્ફત,
પિલાદે યા પયંબર તું. ૨

સતાતી બેતરાહ હુએ ચર્ખે-
કજરફ્તારકી[1] ગરદિશ;
તમામી મુશ્કિલેં મેરી,
ફિરાદે યા પયંબર તું. ૩

કિયે દિલસે રિઆજત[2] ગુલ-
શને હસ્તીમેં હુએં જો જો;
ગુલે ઉમ્મેદકો ઉનકે,
ખિલાદે યા પયંબર તું. ૪

સખાવતમેં બુલંદ અખ્તર[3],
હુએ હુએ મહેરસે બરતર[4];
ઉનોંકે નામનામીકો,
જિલાદે યા પયંબર તું. ૫

પિલા જામે મહબ્બત તું,
જરા ફીરોજ આસીકો[5];
મહબ્બત જાલે[6] દુનિયાકી,
ભુલાદે યા પયંબર તું. ૬

૧—અડી ચાલના ચકરની. ૨—નેક કામોમાં મેહેનત. ૩—તારા.
૪—વધારે. ૫—ગુનેહગારને. ૬—બુઢ્ઢી.

પેગામે મહુબ્બત.

ભૈરવી—ગજલ—તાલ ત્રિતાલો ઠેકો મુગલાઇ.

(મેરે કાસદસે પહોંચા મુરગે દિલ લે નામેબર પહેલે.—એ રાહ.)

જવાબે ખત લાયો સબા કહે સલામ મેરે યારસે;
બહારે હુસ્ન જાતા હૂએ અબભી બુલાલો પ્યારસે. ૧

ફિર ફિર બહાર આતી નહી—આતી હૈ એકબાર,
પ્રેમરસ જો બેહગયા—ફિર ક્યા કરોગે યાર;
નજર ખોલ દેખ ઇસ તરફ જા કહિયો દિલદારસે. ૨

આવો પિયુ અબ જાંબનો—નહિ જાતે ઉઠાય,
ધરૂં ભેટ તુજ પાઉંપર—જો દરસ[1] પિયૂ હો જાય;
અબતક નહી ઇનકાર હૈ જાંની તેરે એકરારસે[2]. ૩

રતન જયું જહવેરી બિન—કૌડી મોલ બિકાય,
જા કહિયો મેરે સાજનસે—જોબનકો મોલ કર જાય;
ક઼િમ્મતકી દરકાર નહી ખબર કરો ખરિદ્દારસે. ૪

પ્રીતમ યું મત જાનીયો—લગાઉં ઔરસે પ્રીત,
જબતક ઘટમેં સાંસ હૈ—નિશિદિન તુમસે ચાંત;
ગઐરોંસે જા મિલા ઔર જુદા મુજ એકરારસે. ૫

આશક સૌદાગર બેચકે—દિલ બિન લેકે દામ,
ધૂપ હીમ જલ બનહિ ફિરે—માંઆશુક દિલ આરામ;
દસ્તોપાભી રેહ ગએ કહિયો માહરમે—ઇસરારસે[3]. ૬

મિજગાંકા[4] જારૂબ[5] કરૂં—નૈનો જોત બનાઉં,
દિલ સેજે સોલાયકે—મૈ તનમનસે બલ જાઉં;
સિર પટકતીહી રહું તેરે દરો—દીવારસે[6]. ૭

૧—દરશણ. ૨—કબુલાતથી. ૩—ભેદોના જાણનારને. ૪—આંખનાં પાંપનની. ૫—ઝાડુ, સારવણી. ૬—દરવાજો અને ભીત સાથે.

કરિયો આસા ફિનહીકી—કે.જિનસે પૂરી હોય,
દે દિલ ઐસે યારકો—કે ના પીછે તું રોય;
હો ન એક લેહજાહ જુદા ફીરોજ઼ ઉસ ગ઼મખ઼ારસે. ૮

આશકની હાલત.

જોગિઆ—ગજલ—તાલ ત્રિતાલો ઠેકો મુગલાઇ.

(અએ મહેર ફિદા તુજપે તો હરઆન મેરી જાન.—એ રાહ.)

રોઝે-અજ઼લસે[1] તિશ્નહ[2] હમેં હુસ્ને-નિગારકે[3];
હમેં કુશ્તએ-જાંબાજ઼[4] અબ્રૂએ-ખ઼મદારકે.[5] ૧

હું આરઝૂએ વસ્લમેં ઇતના જ઼ઇફ઼ો-જ઼ાર;
ઉઠાએ બાર જાતે નહીં હિજ્રે યારકે. ૨

દાંતોંકે જો ખ઼િઆલમેં રોયા તો અશ્કે તર;
હમનિરખ઼ હો ગએ હૈં દુરે-શાહવારકે.[6] ૩

તાસીર આહકી ન હુઈ ઉસ સંગેદિલમેં આહ;
નાલોંને પાઇ દિલમે જગા કોહે-સારકે. ૪

હમસે નરામ હો ગયા વો બેવફા કભી;
ક્યા ક્યા ઉઠાએ નાજ઼ જો ઉસ બદશઆરકે.[7] ૫

નાઝોઅદા કિરિશ્માહ રૂખ઼ો ચશ્મ જુલ્ફ઼ો લબ;
ગ઼મજે[8] ઉઠાએ જાતે નહીં તીન ચારકે. ૬

ફીરોજ઼ બોસે લેં રૂખ઼ે રંગીનકે જ઼રૂર;
હમભીતો ઇન્તેજ઼ાર હેં ફ઼સ્લે બહારકે. ૭

૧—રોજે અવલથી. ૨—તરસીઆ. ૩—માશુકની ખુબસુરતીનો. ૪—જાનની દરકાર વગરનો. ૫—કમાનદાર ભવાં વાસતે. ૬—બાદશાહી લાયક મોતીની. ૭—બદખશલતનાની. ૮—ભાર.

માશુકની ફરિયાદ.

બિહાગ—ગજલ—તાલ દીપચંદી.

(મદદ ઇસમાલ જોગીકી હુઇ હુએ ઇન દિનોં હમપર.—એ રાહ.)

હમેં વો છોડ જાતા હુએ,
કહો તદબીર ક્યા કીજે;
હિજરકી[1] આગ લગાતા હુએ,
કહો તદબીર ક્યા કીજે. ૧

હુઈ તકસીર ક્યા હમસે,
જરાતો પૂછલો ઉસ્સે;
વો રાજે-દિલ[2] છુપાતા હુએ,
કહો તદબીર ક્યા કીજે. ૨

રકીબોંકો લિએ હમરાહ[3],
વો મહફિલમેં આતા હુએ;
હમેં નાહક સતાતા હુએ,
કહો તદબીર ક્યા કીજે. ૩

બજુજ ગમકે ગિજા[4] કોઈ,
નહી બીમાર ઉલફતકી;
ન કુછ ખાનાહિ ભાતા હુએ,
કહો તદબીર ક્યા કીજે. ૪

ખિઆલે હુસ્ન જાતા ખાબમે,
ભી હુએ નહી કીશાજ;
ન વો રૂયામેં[5] આતા હુએ,
કહો તદબીર ક્યા કીજે. ૫

૧—જુદાઇની. ૨—દિલની છુપી વાત. ૩—સાથે. ૪—ખોરાક.
૫—સપનામાં.

જે મસ્તછે તેણે દારૂ પીધો અથવા નહી પીધો તો શું.

બિહાગ—ગજલ—તાલ ત્રિતાલો ઠેકો મુગલાઇ.

(ગર યાર ન હો સાકી પઈમાના હુઆ તો કયા.—એ રાહ.)

મસ્તેં અજલ હેં યાર ગર કુછ પિયા તો ક્યા;
મસ્તોંપે અપને જોરો જફા ગર કિયા તો ક્યા. ૧

ઊરિયાની[1] ખુદ લિબાસ હૈ આશક્કા દોસ્તો;
તુમને અગર ક્બાએ—હરીરી[2] સિયા તો ક્યા. ૨

આઠોં પ્હેર જો મસત શરાબે વિસાલ હુએ;
જામે શરાબ સાકિને ગર ના દિયા તો ક્યા. ૩

વક્ફે-નિગાહ[3] તો પ્હેલેહી હમ કર ચુકે હેં યાર;
પ્હેલુસે[4] છીન તુમને અગર દિલ લિયા તો કયા. ૪

એ ઇશ્કે સનમ જિસ્ને કે અવકાત[5] કી ખરાબ;
ફીરોજ અગર વો લાખ બરસ તક જિયા તો ક્યા. ૫

જુદાઇનો ગમ.

કાફી જિલ્લો—ગજલ—તાલ ત્રિતાલો ઠેકો મુગલાઇ.

(ઇસ ઇશકકે આતિશને કયા આગ જલાઇ.—એ રાહ.)

બસ તેરી જુદાઇને મુસીબત યએ ઉઠાઇ;
કિશ્તીએ-ઊમર[6] બહેરે-અલમમે[7] હૈ ડુબાઇ. ૧

દરમાંકે લિએ[8] આયાજો લુકમાન બસદ ફિકર;
હૈરાન રહા તશખીસ[9] ન કુછ ઉસ્સે બન આઇ. ૨

૧—નાગો. ૨—રેશમી ડગલો. ૩—નજરાનુ. ૪—પાંસલીમાંથી. ૫—જીંદગાંની. ૬—ઉમરની નાવ. ૭—દુખનાં દરીઆમાં. ૮—ઇલાજને વાસતે. ૯—દરદનું ઓળખવું.

હમ્મે આતિશે ઉલફ્તને મેરા જિસ્મ[1] જલાયા;
બાદે સબાને કુચેમેં ખાક ઉસકી ઉડાઈ. ૩

પુહોંચા જો દરે બાગ તલક જબ અપના કદમ;
તબ તાયરે-ગુલશનને[2] યે ખુશ ખબરી સુનાઈ. ૪

બૈઠા હમ્મે કિસ ફિકરમેં અબ ખારે-અલમ[3] લે;
ફિરોજ તેરી હોવેગી ઉસ ગુલસે રસાઈ.[4] ૫

તારા દીદાર જોવાની ઉમેદ છે.

કાફી પિલૂ—ગજલ—તાલ ત્રિતાલો ઠેકો મુગલાઈ.

(ફિર દોબારાહ ઈશકકા દિલપે અસર પએદા હુઆ.—એ રાહ.)

આરજૂ દિલમેં રહે હમ્મે યારકે દીદારકી;
રોશની આતી નજર હમ્મે મતલએ-અનવારકી[5]. ૧

બેખતા મારો અસીરે-જુલફકો[6] યા છોડદો;
ઇસકા કુછ શિકવા નહી ખાહીશ જો હો સરકારકી. ૨

રમજે-બાતિનસે[7] નહી વાકિફ હુમ્મે નાદાન રહે;
હમ્મે ખબર કિસ્કો ભલા ઉસ વાકફે-ઇસરારકી[8]. ૩

ક્યુંકર ખિઆલે પાક પર નાજાં[9] ન હમ રહે;
પેશે નજર હમ્મે અપને જો તસવાર યારકી. ૪

એક તરફ હો રહો ઇમ્મે હિસાબો કિતાબ છોડ;
ફીરોજ કુછતો ફિક્ર હો રોજે-શુમારકી[10]. ૫

૧—બદન. ૨—બાગનાં પરંદાંએ. ૩—ગમના કાંટા. ૪—પહોંચવું. ૫—સુરજ ઉગવાની જગોની (હયાં મતલબ માશુકના ચેહેરાનીછે.) ૬—જુલફનના કેદીને. ૭—છુપા ભેદથી. ૮—ભેદના જાણનારની. ૯—ખુશીથી મગરૂર. ૧૦—કયામતના દાહડાની.

આશકની હાલત.

ઝિંઝોટી—ગજ઼લ—તાલ ત્રિતાલો ઠેકો મુગલાઇ.

(હસરત ભરે ઉસ દિલકો કહાં જાકે લગાવે.—એ રાહ.)

દિલ્બરસે જો મિલી નહિ તો મૈં બેક઼રારરહી;
ગવાહ[1] હુએ શમ્અ઼ા મેરે હ઼ાલપર બિદાર રહી. ૧

બેકાર હુઇ તદબીરે હુકમાંએ-જ઼માંકી[2] ભલા;
ગ઼ાલિબ[3] હુઈ તેરી તક઼દીર હુએ તકરાર રહી. ૨

ક઼ાતિલ તેરી ક઼સમકે કિઆ રૂહ઼ને પરવાજ઼[4];
ગરદન પ મેરે કિસલિએ હુએ તલવાર રહી. ૩

લેતે મતઅ઼ાએ-દિલ હુએ એ઼વજ઼મેં[5] નિગાહકે;
મશહૂર હુએ ખ઼બર અબ જો સરેબાજ઼ાર રહી. ૪

ફ઼ીરોજ઼ અબ વજ઼ીફ઼ા[6] ન ઉસ્કે સિવા રહા;
જ઼બાંપે સુબ્હ઼ો-મસા[7] યે તસબીહ઼ે-દિલદાર રહી. ૫

જ઼ખમી જિગરની આહ.

ભૈરવી—મુસ્તજ઼ાદ—તાલ ત્રિતાલો ઠેકો મુગલાઇ.

(મેં આ જગમાં આવિને રૂડાં ન કીધાં કાજ.—એ રાહ.)

સેરા પ હમતો દમેગ઼મકો બાદ કરેંગે,
આબાદ કરેંગે;
ગુલ્જ઼ારો ચમનકો ન કભી શાદ[8] કરેંગે,
નાશાદ કરેંગે. ૧

૧—સાખસી. ૨—સઘલા હકીમોની. ૩—ફતેમંદ. ૪—ઊડી જવું, નીકળી જવું. ૫—બદલામાં. ૬—બંદગી. ૭—સવાર સાંજ. ૮—ખુસાલ.

સહેલેંગે કિસમ કિસમકે ઐ સનમ સિતમ,
જબકે નિકલે દમ;
પેશે મુનસિફ઼ હશ્રમેં[1] હમ યાદ કરેંગે,
ફ઼રિયાદ કરેંગે. ૨

તુમ્હારે શેહરે હુસ્નકી જો હુઈ મહબ્બત,
વફ઼ા બની રૈયત;
બસ અબ ન નજ઼ર ઉસપે પરીજ઼ાદ કરેંગે,
અજ઼ાદ[2] કરેંગે. ૩

ફ઼ીરોજ઼ જો હીજ્રમેં બહેતી રહી હમે ચશમ,
લિઆ હૈ ઇમે કસમ;
તુમ ચાહો ન ચાહો હમ તજ઼કરે[3] દાદ કરેંગે,
બેદાદ કરેંગે. ૪

કયામતનો દાહડો.

ધનાસરી પિલૂ—મુસતજાદ—તાલ ત્રિતાલો ઠેકો મુગલાઇ.

(દિલકે દેનેસે કિસીકા મુજે ઇનકાર નહી.—એ રાહ.)

કાસિદે કજ઼ા સબકો ઇએ જહાંસે લે જાએગા,
ન કોઇ સંગ આએગા;
રોજ઼ે—બાજ઼પુરસ[4] ખાબસે જગાએગા,
મુનસિફ઼ બતાએગા. ૧

ખોલેંગે જબકે તેરે આમાલકી[5] વહાં કિતાબ,
લેગા તુજસે હિસાબ;
ખાવેગા વહાં પર તું અએ મિઆં પેચોતાબ.
સજ઼ા જબ પાએગા. ૨

૧—કયામતને દાહડે. ૨—ત્યાગ. ૩—જીકર. ૪—કયામતને દાહડે. ૫—કરણીની.

ડરાતી હમ્એ મુજકો યારો રોજે જજાકી[1] યાદ,
ખુદા ક્યું લેગા દાદ;
મૈને હાથોંસે અપને કીહમ્એ જિંદગી બરબાદ,
વહાં કોન બચાએગા. ૩

નસિહતે ગુલ્માંકો યારો મૈને માના નહી,
આફતકો જાના નહી;
નફ્સ[2] જો રફીક થા રકીબ[3] પૈછાના નહી,
કે મુજકો સતાએગા. ૪

અફ્સોસ સદ અફ્સોસ કે જબ જાએગા નિકલકે દમ,
કહાં જાવેંગે હમ;
કિસ તરહા કિસ કિસમકે ગુજરેંગે સિતમ,
કહાંતક રોલાએગા. ૫

ભાતી નહી હમ્એ હરગેજ દુનીયાકી મજા,
લેજા મુજકો કજા;
બસરો ચશમ દેતા હૈ। તુજકો મૈતો રજા,
કબ દરદ મિટાએગા. ૬

હો ફીરોજપે તેરા ફજલો–કરમ[4] યા રબ,
આવે દરબારમેં જબ;
તેરે દરિયાએ કરમકો નહી કોઈ સબબ,
જોશ જબકે ખાએગા. ૭

૧—કયામતના દાહડાની. ૨—બુરી ખશાલતનું રૂહ ૩—દુશ્મન. ૪—બખશિશ.

સાકીને અરજ.

દેશ પિલૂ—ગજલ—તાલ ત્રિતાલો ઠેકો મુગલાઈ.

(બુલબુલાં બાગકે જાતી હુએ બિયબાં કે બીચ.—એ રાહ.)

સાકિયા ફસલે બહારમેં એક મુજકો જામ તોદે;
તાલબે વસલકો અપને મએ-ગુલફામ[1] તોદે. ૧

હુએ જો નવરોજ દિખા હુસ્ન દિલ-અફરોજ[2] મુજે;
પાસબનકો દરે દૌલતકે કુછ ઇનઆમ તોદે ૨

મૈં કહુંગા કે મિલા મુજકો ખિતાબે શાહી;
અપને મુંસે તુ જરા કેહ મુજકો ગુલામ તોદે. ૩

અએ મહેનો[3] તેરે મુશતાક[4] રખે હૈં ઉમ્મેદ;
ચહેરે પુરનૂર દિખા હમકો લબે-બામ[5] તોદે. ૪

હમ કહેંગે કે બરઆએ હૈં હમારે અરમાન;
સરે મેહફિલ હમે ફીરોજ વો દુશનામ[6] તોદે. ૫

ખુદા એક ચિતારો.

જિંઝોટી જિલ્લો—લાવણી—તાલ જલદ ત્રિતાલો.

(આજ ખુદાકે લિયે બાગબાં હમેં ચમનમેં રહેનેદે.—એ રાહ.)

બૈઠા હુએ કહાં યારો છુપકે પરદેમેં જહાંકા મુસવ્વર[7],
તરહા તરહાકે ખેંચે તસવીરે-અનવર[8];
કઇ હૈવાન ઐસેહિ બનાએ દેખોતો બશિક્લે બશર[9],
કઇ ઇનસાં બદખો[10] હુએ હૈવાંસે બદતર;
કોઈ ગુલરૂ હુએ ગુલશનમે દેખ રહા હુએ ગુલો-સમર[11],
બદ સૂરત હુએ કોઇ બને શમસ-ઔર-કમર[12];
કોઈ લેત લિબાશ ફકીરી દિલપર નહિ હૈ ખોફો-ખતર[13]. ૧

૧—રંગીન શરાબ. ૨—દિલને રોશન કરનાર. ૩—ચાંદરાતનો ચાંદ. ૪—આશક. ૫—અગાસીના કીનારાપર. ૬—બદ સખુન. ૭—ચિતારો. ૮—નુરમંદ ચેહરા. ૯—ઇનશાન જેવા ચેહરાના. ૧૦—બુરી ખસલતના. ૧૧—ફુલ ફળો. ૧૨—ચાંદ અને સુરજ. ૧૩—ધાસતી.

કોઇ કલીયાં ચુનચુનકે તો બના રહા ગુલ્દસ્તા[1] હુએ,
કોઇ સુબહોતા શામ કમરકો કસ્તા હુએ;
કોઇ બિચારે ઘર બિન ફિરતે કોઇ મહલમેં બસ્તા હુએ,
ગોતેં ખારહેં કિસ્કો સીધા રસ્તા હુએ;
કોઇ મસ્ત મહેંગા હુએ સૌદા કોઇ નેકિમેં સસ્તા હુએ,
કોઇ નિકલ્તા કોઇ બદીમેં ફસ્તા હુએ;
કોઇ જહાંમેં પૈદા હોને કોઇ બનાએ રહે કબર. ૨

કિસી જમીંમેં સોમો-જર[2] હુએ કહીં બના ગુલ્શનં સેહરા[3],
વિરાનેમેં દેખ મલિકકા[4] હુએ ડેરા;
કોઈ મેહલ બના ખુબસૂરત શમઆ[5] બિના હુએ અંધેરા,
છોડ ચલે હુએ જીતેજી જો કહે મેરા;
આસમાનપે દિનકો ખુરશિદ શબકો માહકા હુએ ફેરા,
અખ્તર[6] ચમકે દેખે રંગ સબી તેરા;
ફિરોજ઼ ઇતના મૈતો જાનુ બહર સુરત ઉસ્કા હુએ અસર. ૩

ખુદા એક માશૂક.

ભૈરવી—લાવણી—તાલ જલદ ત્રિતાલો.

(હુકમ ખુદાસે જહાં મેં તો દુરવેશ ખુદાઇ કરતે હૈં.—એ રાહ.)

ચશ્મ તુમારી હુએ ખુખારી જુલ્ફ મુશ્ક[7] નાગન કાલી;
હુએં શરમીંદાહ પરિઆં દેખ લબકી[8] લાલી. ૧

તીર-મિજ઼્ગાંસે[9] કહો મહેરબાંસે કરો જખ્મ મુજકો પિઆરે,
તેરે વસ્લકા[10] ગમ રહા જિગરમેં હુએ ભારે;

૧—ફુલનો તોરો. ૨—રૂપું અને સોનું. ૩—જંગલ. ૪—બાદશાહનો. ૫—બતી. ૬—તારા. ૭—કસ્તુરીના રંગ અને વાસના. ૮—હોઠની. ૯—આંખના પાપનના તીરે કરી. ૧૦—મિલાપનો.

સંગે મરમરી દસ્તો મખ્મલી ધર અબ્રૂ[1] શમશિર બરછી,
માર સિનેમેં બાંકી તેરી નિગાહ તિરછી;
કઈ જમાને હુએ દિવાને જંજિરે ઈશક્ ગલે ડાલી,
ગએ તડપકે અબતક દેખું તું તો બાલી[2]. ૨

આજા પિઆરે દિલમેં હમારે સેજ બિછાઈ સુફિયાંની,
તેરે લિયેતો માનતેં લખો મૈંને માંની;
જિગર હૂએ જલ્તા જી તલમલ્તા કહું કિસે બાતેં મેરી.
જાને ઇલાહી મૈં બિઆબાન ફિરૂં ફેરી;
તનકે બાગમેં લગી આગમેં ખાક હુઆ જિગર જલકે.
તેરે હિજ્રકે લગે કાનોંમેં હુએ હલકે[3];
લોક હજારો સુનલો યારો કર ઠઠોલિઆં દે ગાલી,
કહે દિવાની હસ રહેં પુકારી દે તાલી. ૩

સુનલો અરજ મૈંતો ગરજી યાર તુમારી મહબ્બતકી,
મિલો નહી તો દેખું રાહ ખતે-ઉલ્ફતકી[4];
દેખ બુલબુલેં ઔર શમ્બુલેં સુબ્હો મહબ્બત ખત ખોલે,
હસદ લગી હૂએ યાર તુ મિલકે કબ બોલે;
નુરી આફતાબ સુનો મહાતાબ કરો પુરે મેરે અરમાન,
નહિતો અબમૈં દરપે તમારે દેઉંગી જાન;
શોઅલે ગમસે દમબદમસે તનતો બના કફસ[5] ખાલી,
ખાક લગાકે કફની[6] ફકીરી હૂએ ડાલી. ૪

૧—આંખના ભવાં. ૨—નાયણી, જવાંન. ૩—જોગીઓના કાનમાં પહેરવાનાં કુંડલ. ૪—મહોબતનાં કાગલની. ૫—પિંજર, ખોખું. ૬—ફકીરોનું ડિલપર નાખવાનું કપડું.

જ્યું પરવાના[1] હુવા દિવાના ગયા દિલ છુટ મહબ્બતમેં,
જલે ઇશકમેં એકદર શમ્આકીં[2] સહોબતમેં;
મત હો ખફા હું બાવફા સચ્ચે સુખન હૈં મેરે કૌલ,
યુસફ તુમારી મેંહું જુલેખા બિનલે મૌલ;
દેખ ખાબમેં નુરોતાબમેં ખુશનુમા તસવીર બની,
તડપ રહીહૈં ક્યા ઝમક રહી જ્યું હીરકની;
એ દિલસોજી ખતે ફિરોજી બાદે સબા પુહોંચા માલી,
મેરે તરફસે દોઝાનુ[3] અરજ કહિયો વાલી. ૫

ઓ દુનિયાના સાકી મને જરા દારૂ પા.

પરજ—લાવણી—તાલ જલદ ત્રિતાલો.

(ચલ બાત છોરદે કહાંના કહાંના કરે ધિગાના.—એ રાહ.)

સાકી ભર મૈકા[4] પ્યાલા;
ખુશનુમા રંગ ગુલલાલા. ૧
મિસ્કિન કરૂંમૈં અરજી,
તેરે કરમોંકા મૈં ગરજી,
ચાહે કર જ્યું તેરી મરજી,
ચાક જિગર સીલે દરજી,
મિજગાં લગા હુએ ભાલા. ૨

ક્યા દૌર મચો મૈખાને,
મૈખાર[5] હૈ મશગુલ ગાને,
મેહરમ[6] તેરા તું જાને,
દેખસકે ક્યું હૈરાને,
શમ્સો—કમર[7] ઊજાલા. ૩

૧—પટંગિયું. ૨—બતીની. ૩—ગુઠણભડિયે પડીને. ૪—શરાબનું.
૫—દારૂપીનારા. ૬—ભેદ. ૭—સુરજ અને ચાંદ.

બજતા હૂએ ચંગોરૂબાબ,
ચલ્તી હૂએ દૌરે શરાબ,
ક્યા રંગબરંગીં હૂએ આબ,
કઇ મસ્ત મખ઼્મુર[1] હૂએ દર ખ઼ાબ,
કોઇ નાચ રહા મતવાલા. ૪

ફ઼ીરોજ઼ ફ઼િર રહા ફ઼ેરા,
દ઼િન રાત જોઇંદાહ[2] તેરા,
આજ પાયા અજ઼મતિ ડેરા,
જી તડપ રહ઼ા હૂએ મેરા,
મત હો અબ તું નિરાલા. ૫

હું દુનિયા જોવા આવ્યો છું.

ખમાચ જિલલો–પદ–તાલ ધીમો ત્રિતાલો.

(તુમ કૌન હો મિઆં કહાંકે હો.—એ રાહ.)

હ઼મ દુનિઆ દેખને આએ,
હમ આદમ ક઼હેલાતે હૂએં,
રબકે હુકુમસે આતે હૂએં,
હમ કરનીકે ફ઼લ ખાતે હૂએં,
ભેજે રબને સૌદા કરને,
એ રચના દેખ લગે ડરને,
કુદરતકે ભરમ નહી પાએ. ૧

1—ચકચુર. 2—શોધનાર.

હયાં આતેહો જો રોદિઆ,
ઉસકા સબબ સુનલો મિઆં,
હયાં આફતમેં જો આએ હમ,
ઉસ રોજસે હમતો ખાતે ગમ,
દેખતી ચશમો કંઈ અંધી હુએ,
ગફલતકી પાટી બંધી હુએ,
ખોફે ખુદા કોઇ લાએ. ૨

હુએ કોમ સબહી બંદે ખુદા,
કોઇ હુએ અમીર કોઇ હૈ ગદા,[1]
સોદાગિરી કોઇ કરતે હુએ,
માલોંસે દુકાન ભરતે હુએ,
સિપાહ બચ્ચે કમર કસતે,
કોઇ હુએ મહેંગે કોઇ સસતે,
નેકોબદ રાહમેં ધાએ. ૩

ન હુએ કુછ વતનકી ખબર,
નહિ આતાહુએ જીકો સબર,
વો કિસ દશાપર શહેર હુએ,
વહાં કિસ દરિયાકી લહેર હુએ,
નેકોંકો જિન્નત[2] બાડી હુએ,
બદોંકો જહાનમ ખાડી હુએ,
કિસીને હુએ ગમ ખાએ. ૪

આયા ફિરોજ તુ ઇસ નગરીમેં,
કર યાદ ખુદા હર પલ ઘડીમેં,

૧—ફકીર. ૨—બેહેશ્ત.

નેક નિયતસે ખુશ રહો,
કે ક્યામતમેં નહિ દુઃખ સહો,
યે કેહના જો નહિ રખતે યાદ,
હોકર દો જહાંસે બરબાદ,
રબકો આખર નહિ ભાએ. ૫

રોજે ક્યામતની હોરી.

કાફી—તાલ દીપચંદી.

(પિચકારન મારત હોરી દઈયાં.—એ રાહ.)

ખુદા રંગ ખેલે યે રોજે-હશરમેં[1];
કૈસી ધૂમ મચી હુએ બશરમેં[2]. ૧

આઇ અવાજ જો કાંનોંમેં ડફકી,
લાશે[3] રહે ન કબરમેં;
ચલે સિતાબ હુજુરકે કદમ પર,
ખાતર[4] કિસીકા ખતરમેં[5]. ૨

બૈઠે બાલમ સબહી મલક[6] હુએ,
પયંમબર નૂરકે છતરમેં;
કરતે હુએ તરદીદ[7] વકીલાં,
નેકી બદીકી ખબરમેં. ૩

કરમ ગુલાલ નેકોપર ઉડાવે,
આપહી ભિંગાવે અતરમેં;
હૈં બદકાર દોજખમેં હેરાં,
રોતે હૈં દરદે—તબરમેં[8]. ૪

૧—ક્યામતને દાહડે. ૨—ઇનશાંનોમાં. ૩—મુરદાં. ૪—દિલ. ૫—ધાસતીમાં. ૬—ફરેસ્તા. ૭—રદિયા. ૮—એક જાતનાં તેજી કે બીમારના દરદમાં

બાગે-જિન્નતમે[1] નેક બાઆરામ[2],
પાતે સમરે[3] હર સમરમે[4];
ફિરોજ જહાંકે સબહી મઝાહિબ[5],
યકસાં[6] હએ અપની નજરમેં. ૫

ખુદાની બંદગી.

ભૈરવી—ઠુમરી.

(માની વે બસંત યારદી.—એ રાહ)

માનો રે રબા મેરી અરજ રે,
બાલોં બાલ મૈં તેરા કરજ;
મૈંતો તેરા હૈ ગરજ રે. ૧

ફિરોજ કહે તું શાહ દુનિયાકા, મનમાના;
ગુજરી ગુજાર તેરી મરજ રે. ૨

ખુદા નિભાવેછે.

ભૈરવી—ઠુમરી—તાલ દીપચંદી.

નિભાયા હમકો રબને અપને કરમસેં;
ગરીબનવાઝ મહારાજા. ૧

જો અપને સો સબહી રૂઠે હએ,
તિસપ ફિરોજ બડાહી ગુનેહગાર;
બક્ષ સદા વો રહા ગંજ ન્આમત-ખોલ દરવાજા મહારાજા. ૨

૧—બેહેસ્તના બાગમાં. ૨—આરામ સાથે. ૩—ફાયદા. ૪—ફળમાં. ૫—ધરમો. ૬—સરખા.

